

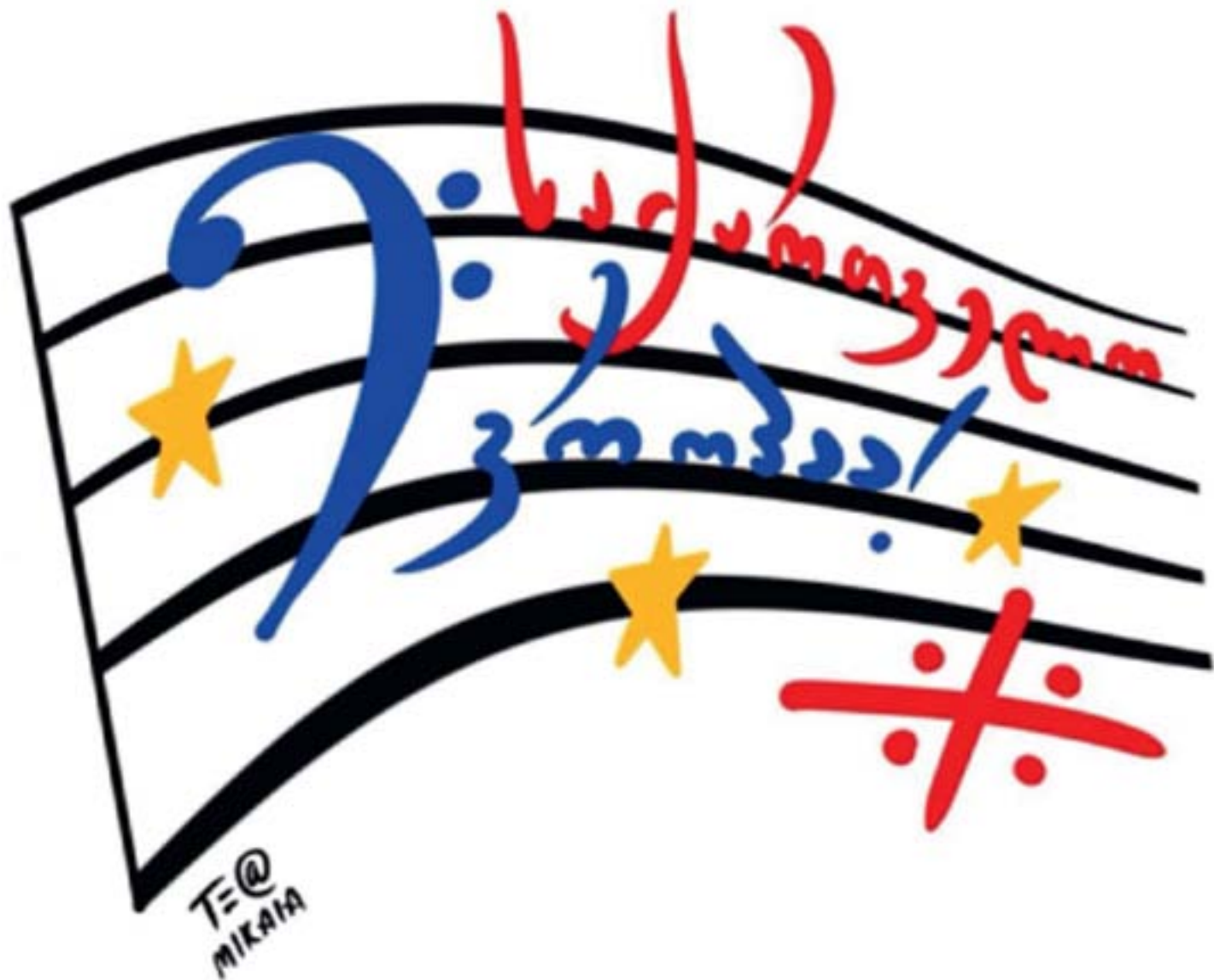
მუსიკა

MUSIKA

1 (43)
2024

საქართველოს კომპოზიტორთა შემოქმედებითი კავშირის ეურნალი
Journal of Creative Union of Composers of Georgia

მერი დავითაშვილის პორტრეტი. მერი ჩიქოვანის ფერწერა

მუსიკა

MUSIKA

Journal of Creative Union of Composers of Georgia

2024

ჟურნალი გამოიცა საქართველოს
კულტურისა და სპორტის სამინისტროს
ფინანსური მხარდაჭერით

ISSN 1987-7773

ეპოქალური სახეები
მანანა კორძია
ოთარ თაქთაქიშვილის საიუბილეოდ
(ოთარ თაქთაქიშვილი – 100) 2

ლელა მაქარაშვილი
მერი ფავითაშვილი (ფაგაფავიდან 100 წელი) 8

საკონცერტო ცხოვრება
ნია ბახტაძე
ირმა გიგანის ფავითაშვილი კონცერტო თბილისში 19

სტუდენტური გვირგვინი
ნინო თავაძე
ირსაბ კაჭავაძის 85 წლისადმი მიძღვნილი
საიუბილეო კონცერტო 22

კინომუსიკა
შიო აბრახამია
სიმღერის მნიშვნელობა და მისი მუსიკალური მოტივთაგანგებობა
ქართულ კინო-სათეატრო მუსიკაში (ირსაბ კაჭავაძის
მუსიკის გაგებით) 25

ფილი ფანაკაძე
ლალი კაკულია
უბიჟი ვაჟა აგარაშვილზე 32

იუბილეო
საგაქიების საიუბილეო წელი
ჟურნალ „მუსიკის“ რედაქცია. მთლიანი საგაქი – 100 35

ზურაბ თიკაშვილი. აგა საგაქი – 65 36

სსრკ
მანანა კორძია. ვლადიმერ შიშოლაშვილი – 70 40

ქალი კომპოზიტორები
შიო აბრახამია
„მწიფე მდელო თაქთაქიშვილი“ (რუსუდან ხორვა – 70) 44

ფსიქოლოგია
ქეთევან ბაიაშვილი
ლევანოვი ფაგარაშვილი სიმღერების კვლევით
(საღვთის სიმღერის ფსიქოლოგიური სტრუქტურის შესახებ) 46

ქართული მუსიკოსები უცხოეთში
ანა ბეთანელი
თამარ ზარდავნიკა-თომა. ქართული მუსიკის ფესვები
უცხოეთში (პრეზენტაციის ჩანახატი) 52

რედაქცია. ღირსი მინილ მანაშაძე 60

ისტორიული საქართველოდან
გიორგი კრავიშვილი
ლავრო სიმღერის მომავალი –
ჯემალ კაკაბაძე და ნაზი მამიძე 65

შემოქმედებითი პროცესი
მაია გუბელაძე. ნაზი კაკაბაძე. ხალოვანის პროცესი 68

ახალი გამოცემა
მამუკა დოლიძე
მერი ფავითაშვილის საღვთო კრებულები 71

ანა სტროგანოვა
მთავარი განმარტების ნიშნები „ქალი ქართული
საგაქი თაქთაქიშვილი და მუსიკალური ალფრედ დეზ“ 74

WWW 78

Summary 80

რედაქცია:
მზია ჯაფარიძე, თამარ ბურჯანაძე, შიო აბრახამია
დირიჟირი: ვანო კიკნაძე
ინფორმაციის მართვა: გვანცა ღვინჯილია
მისამართი: დავით აღმაშენებლის 123
ტელ.: (+995 32) 295 41 64; ფაქსი.: (+995 32) 296 86 78

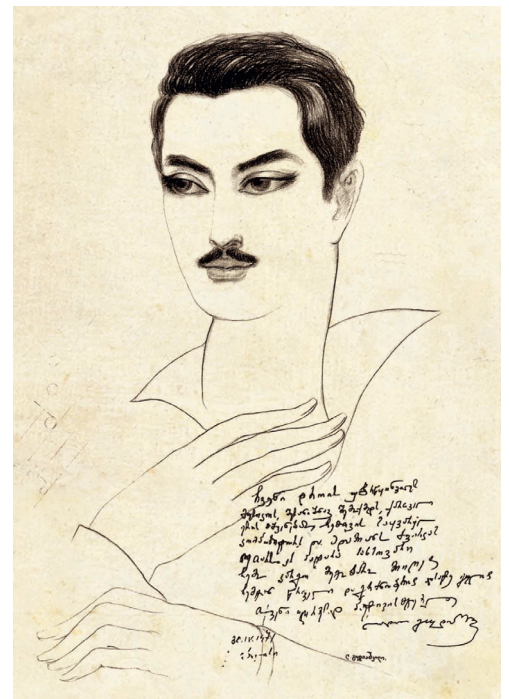

„მთხი მადონაძის“ საიუბილეო („მთხი მადონაძე“ - 100)

მანანა კორძია

ფოტო გარეგნულ პორტრეტს ინახავს, ხელოვანის მიერ შექმნილი პორტრეტი – სულს. „ლადო გუდიაშვილის პორტრეტიდან შინაგანი პოეტურობით აღბეჭდილი ახალგაზრდა შემოგვყურებს. საოცარი არტიზმია ხელის მოძრაობაში... ასეთი ელეგანტური, დახვეწილი ხელის მტევანი მხოლოდ მუსიკოსს შეიძლება ეკუთვნოდეს...

დიდ ქართველ კომპოზიტორს, ოთარ თაქთაქიშვილს ბოლოს მაშინ შევხვდი, როცა უკვე მძიმედ იყო ავად. მიუხედავად ამისა, ფეხზე დამხვდა და მუშაობდა, – უნდა მოვასწრო ყველა ჩანაფიქრის დამთავრებას – მითხრა. მისი ინტერესები გიორგი ლეონიძის „მარტას“ ირგვლივ ტრიალებდა, რომელიც ოპერის უან-

ში ჰქონდა გააზრებული, პარალელურად კი თავისებურ ლიტურგია-რეკვიემზე იყო კონცენტრირებული — „მოდოდა ნინო მთებით“. დამიკრა და ნაიმღერა კიდევ რამდენიმე ფრაგმენტი. მისთვის ჩვეულ უდიდეს პროფესიონალიზმს, მელოდიზმის სახიერებას და დრამატიზმს ამაკარად თან ახლდა სევდა... დიახ, ამაღლებული სევდა და არა სასონარკვეთა, რაც ოთარ თაქთაქიშვილის პიროვნული თვისების — უდიდესი სულიერი სიძლიერის კიდევ ერთი გამოხატულება იყო. სახიდან კი არ შორდებოდა ის ღიმილი, რომელიც ასე ნუსხავდა ხოლმე ადამიანებს მასთან ურთიერთობისას.

სულ ვფიქრობ, რა სტადიაშია ეხლა ეს თხზულებები. დღევანდელი უმძიმესი პირობები არ იძლევა საშუალებას საკადრის მივითვამ ამ დიდი ხელოვანის ნაამაგარს. ვერც კომპოზიტორის სახელობის ფონდმა მოიძია სახსრები, რათა თაქთაქიშვილის საიუბილეო საღამოზე აუღერებელიყო ფრაგმენტების სახით მაინც, საზოგადოებისთვის უცნობი ეს თხზულებები. მაგრამ, ამის დროც მოვა... ქართული პროფესიული მუსიკა არც ისე მდიდარია, რომ უგულვებელჰყოს გამოჩენილი კომპოზიტორის ბოლო ნააზრევი.

დიდი შემოქმედი იყო და ასევე გამოჩენილი საზოგადო მოღვაწე. ერის სამსახურში განვლო მისმა დაძაბულმა ცხოვრებამ. თითქოს ნაკლებად ჰქონდა შესაძლებლობა მხოლოდ საკუთარ შემოქმედებაზე ეზრუნა. დიდ ხარკს მოითხოვდა კონსერვატორია, რომლის რექტორიც წლების მანძილზე იყო; კულტურის მინისტრის პოსტი, თითქმის ოცი წელი რომ ეჭირა კომპოზიტორს; იუნესკოსთან არსებული მსოფლიო მუსიკალური საზოგადოების პრეზიდენტისა თუ სახელმწიფო პრემიების კომიტეტებში, საკავშირო თუ საერთაშორისო მუსიკალურ კონკურსების ჟიურიში მონაწილეობა თუ თავმჯდომარეობა.

მაგრამ რეალურად, საზოგადოებრივ ასპარეზზე ინტენსიურ მოღვაწეობას არ დაუმჩნევია კვალი მის შემოქმედებით ნაყოფიერებაზე, რომლის დიაპაზონი შეუზღუდავია ჟანრულად და მოიცავს ინსტრუმენტული და ვოკალური მუსიკის ყველა სფეროს, დიდსა თუ პატარა ფორმებს (ბალეტის გარდა). მისი ნაწარმოებები წარმატებით სრულდებოდა ჩვენი ქვეყნის გარეთ

როგორც საკონცერტო ესტრადაზე, ისე ცნობილ საოპერო თეატრებში.

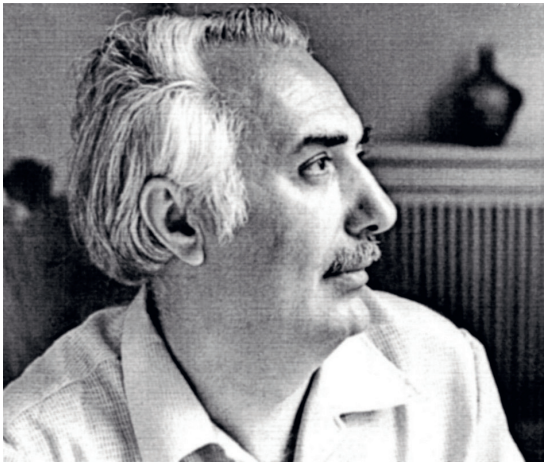
ოთარ თაქთაქიშვილის პიროვნება საზოგადოების ყურადღების ცენტრში მოექცა სამოღვაწეო ასპარეზზე გამოჩენისთანავე, როდესაც კონსერვატორიის 22 წლის სტუდენტი საქართველოში ჰიმნის კონკურსში გამარჯვებული და სახელმწიფო პრემიის ლაურეატი გახდა.

ამერიიდან წარმატება კომპოზიტორის მუდმივი თანმდევი იყო შემოქმედებითი თუ საზოგადოებრივი მოღვაწეობის სარბიელზე. იმ დროს არსებული ყველა ფილდო და წოდება ფიგურირებს მის ბიოგრაფიაში. იგი იყო მრავალი საერთაშორისო კონკურსის თუ ფესტივალის, სხვადასხვა სახის საპრემიო კომიტეტის ჟიურის თავმჯდომარე, სახელმწიფო დელეგაციების წევრი და ხშირად მისი თავკაცი. წლების განმავლობაში იყო თბილისის სახელმწიფო კონსერვატორიის რექტორი, საქართველოს კულტურის მინისტრი.

ამდენად, თუ კონსერვატორიაში მოღვაწეობა მხოლოდ მუსიკალურ სფეროზე ზრუნვა-მოვალეობებს მოიცავდა, ზოგადად ქართული კულტურის მართვა ბევრად საპასუხისმგებლო და მრავალმხრივ პრობლემებს ითვალისწინებდა. აქ უდიდესი როლი შეასრულა მისმა მრავალმხრივმა განათლებამ და ერუდიციამ. ძნელია ზუსტად იმის ჩამოთვლა, რამდენი ახალი თეატრი, სამუსიკო, სამხატვრო სასწავლებელი, ქორეოგრაფიული თუ თეატრალური სტუდია გაიხსნა მისი მხარდაჭერით, რამდენი ახალი საშემსრულებლო კოლექტივი ჩამოყალიბდა, რამდენი საინტერესო ნამონყებას დაედო სათავე... მიუხედავად ბევრი წინააღმდეგობისა, ფაქტებზე დაყრდნობით შეიძლება ითქვას, რომ ამ პერიოდში ქართული მუსიკა, თეატრი, კინო თუ სახვითი ხელოვნება მნიშვნელოვან წარმატებებს აღწევს არა მარტო ჩვენში, არამედ საერთაშორისო ასპარეზზე, რამაც ქართულ ხელოვნებას თავისი ადგილი და როლი შესძინა საერთაშორისო სივრცეში. თუმც, უნდა აღინიშნოს, რომ დროც გარკვეულწილად უწყობდა ხელს თაქთაქიშვილის ნამონყებათა განხორციელებას..

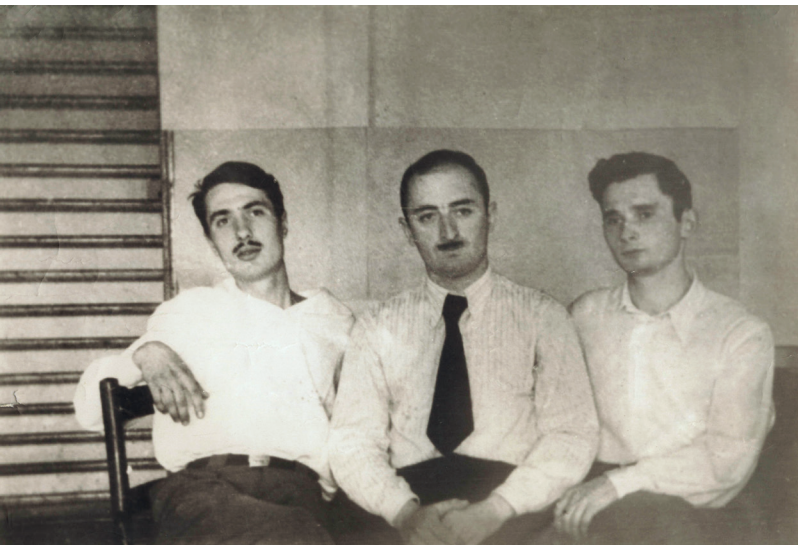
გასული საუკუნის სამოციან წლებში მთელს სსრკ-ში უკვე ამაკარად შეინიშნებოდა ერთგვარი პოლიტიკური „დათბობის“ ტენდენცია. მაგრამ ისიც საქმეა, იგრძნო

ოთარ თაქთაქიშვილი

და შენი კულტურისთვის გამოიყენო ეს პროცესი. ამას მოყვა არა ერთი ქართველი „დევნილი“ მწერლის, მხატვრისა თუ ხელოვანის შემოქმედების ფერფლიდან აღდგომა – ცისფერყანწელები, პოლიკარპე კაკაბაძე, სანდრო ახმეტელი, პეტრე ოცხელი, ევგენი მიქელაძე

მარცხნიდან: ოთარ თაქთაქიშვილი, არამ ხაჩაბურიანი, ღიმილური ზოსსაპოვიჩი

4

და კიდევ ბევრი მეცნიერის ნაშრომთა უკვდავყოფა; აკრძალული არაქართული ნაწარმოებების თარგმანები.

არაერთი უჩვეულო გამოფენის მომსწრენი გავხდით, რომელიც ვერაფრით გაიმართებოდა იმხანად მოსკოვ-

შიც კი ოფიციალურ დონეზე! არა ერთხელ გვსმენია ჩვენთან მყოფი სტუმარი ხელოვნებათმცოდნეებისაგან რომ, რაც მოსკოვში ფარულად კეთდება აქ, საქართველოში ლეგალურად ფუნქციონირებსო. სულ მახსენდება მაშინ ახალგაზრდა მხატვრის გოგი ალექსი-მესხიშვილის უჩვეულოდ საინტერესო გამოფენის გახსნაზე რუსმა ხელოვნებათმცოდნემ, ელენა რაკიტინამ ხამალა რომ განაცხდა – თანამედროვე ხელოვნების ამგვარი საინტერესო გამოფენა ოფიციალურ დონეზე ჩვენში ვერ გაიმართებოდაო.

საზოგადოებრივ საქმიანობაში თაქთაქიშვილის წარმატებას ბევრად განაპირობებდა პიროვნული თვისებები, თავისებური დიპლომატიური ალღო, ღრმა ერუდიციასა და ინტელექტს რომ ეყრდნობოდა და მკვეთრად გამოარჩევდა მის ფიგურას მაშინდელი ჩინოვნიკური ბიუროკრატიის „ელიტისაგან“.

ფართო საზოგადოებაში იგი საოცარ „დემოკრატად“ მიიჩნეოდა ადამიანებთან უბრალო დამოკიდებულების გამო. ერთხელ, მოსკოვში კომპოზიტორთა კავშირის ყრილობაზე ბატონი ოთარი და მე ერთად მოვხვდით კონსერვატორიის დიდი დარბაზის გასახდელებში. თანამშრომლები ისე შეეგებნენ მას, როგორც უახლოეს მეგობარს. მერე მითხრეს – რა ბედნიერებაა ასეთი კულტურის მინისტრი, როგორი დაცულები ხართ მასთან მუშაობისას, პრობლემაც კი არ გექნებათო.

მაგრამ ეს მთლად ასეც არ იყო. ოთარ თაქთაქიშვილს საკმაოდ მკაცრი და შეუპოვარი პოზიცია ეჭირა ხოლმე, როდესაც რაიმე რადიკალურად უპირისპირდებოდა მის შეხედულებებს. მას ბევრი ოპონენტი ყავდა შემოქმედებით სარბიელზე და არც თვითონ თმობდა თავის მსოფლმხედველურ პოზიციებს იოლად. მაგრამ მთავარი ის არის, რომ ეს დაპირისპირება ყოველთვის შემოქმედებითი პრობლემატიკის ჩარჩოებში თავსდებოდა და განსაკუთრებით გამწვავდა ე.წ. „ოტტეპელის“ პერიოდში, როდესაც ახალგაზრდა თაობა მთელი არსებით დაენაფა მანამდე მისთვის აკრძალულ „ხილს“ – დასავლეთის თანამედროვე მხატვრულ-ესთეტიკურ აზროვნებას. შემოქმედებითი პოზიციების ამ დაპირისპირებამ საკმაოდ მტკივნეული ბრძოლის სახე მიიღო. მაგრამ მგონია, ბატონი ოთარი შინაგანად მა-

ოთარ თაჰთაჰიმიკი, ლიანა ისაკაჰა.
მოსკოვის პ. ჩიკოვსკის სახ. კონსერვატორიის დიდი
საკონცერტო დარბაზი

ინც გრძნობდა, ინტელექტის დონეზე აცნობიერებდა ამ პროცესის აუცილებლობას და თავისებურად აფასებდა თავისი ოპონენტების ნიჭიერებას. ეს მაფიქრებინა ჩვენი ბოლო, ზემოხსენებული შეხვედრის დროს ქართული მუსიკის პრობლემებზე საუბრსას (უფრო კამათი რომ ეთქმოდა), გამოთქმულმა აზრმა: — „ძალიან ბევრი ბრძოლა მხვდა წილად, იქნებ ბევრი შეურაცხყოფაც, მაგრამ ერთადერთი, რაც მამშვიდებს ის არის, რომ ისინი ძალზედ ნიჭიერები არიან, ნიჭიერება კი ფასდაუდებელი განძია და მადლობა ღმერთს, რომ ამ ნიჭიერებამ თავისი გზა ჰპოვა. იქნებ ჩვენს დაპირისპირებაში კიდევ უფრო მეტი ძალა მოიკრიბა და შინაგანად უფრო გაიძვარა თავისი პოზიციები და შესაძლებლობები.“

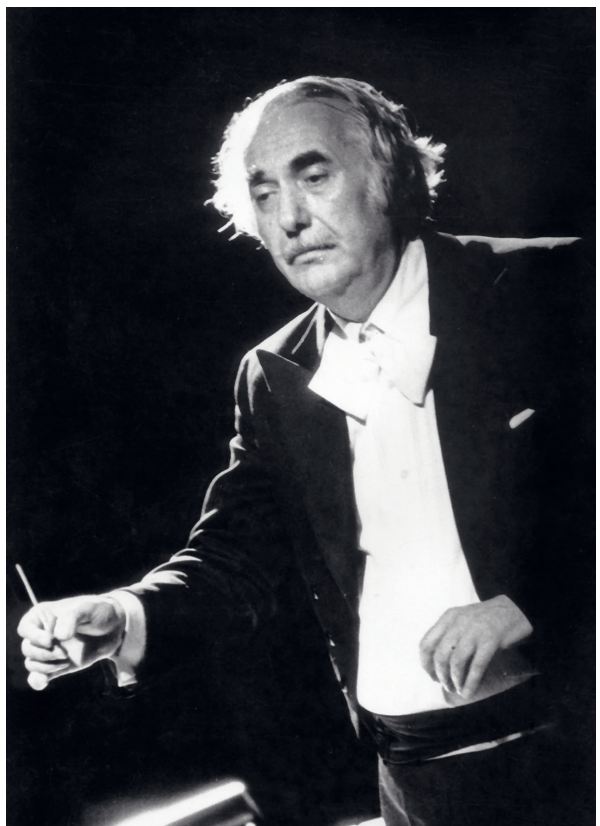
უნიკალური მეხსიერება ჰქონდა ბატონ ოთარს. ეს უადვილებდა, კარგად სკოდნოდა მსოფლიო მუსიკალური ხელოვნების ნიმუშები, ზედმინვნით სწავლობდა იმ მუსიკასაც, რომელიც მაინცდამაინც არ მოსწონდა — იქნებ უფრო ღრმადაც, ვიდრე იმას, რაც მისი გემოვნების თუ ესთეტიკის ტრილში თავსდებოდა.

ერთხელ ახლობლებს უთხრა: „რის გარეშე ვერ ვიკვობრებდი? მოცარტის „რეკვიემის“, მთელი ბეთჰოვენის, მოცარტისა და შუბერტის სიმღერების, როსინის ოპერების გარეშე... თუმცა ეს სია უსასრულოდ შემიძლია გავაგრძელო“ ...

მისი უნიკალური მეხსიერება ვახსენეთ და ამასთან დაკავშირებით ჰიანტიის, ნანა დიმიტრიადის ნაამბობი

ერთი ამბავი გამახსენდა, რომელიც გარდაცვალებამდე ოროიდე კვირით ადრე მოხდა: — როსინისადმი მიძღვნილ გადაცემაში მსოფლიო ვარსკვლავები მღეროდნენ ნანყვეტებს ოპერებიდან. იყო მათ შორის ფრაგმენტები, რომლებიც ჩვენში არ შესრულებულა და ძალზე იშვიათად სრულდებოდა სხვაგანაც. მიიმე ტკივილები ბატონ ოთარს ტელევიზორის ყურების ან მოსმენის საშუალებას აღარ აძლევდა. ამიტომაც ნანა მისთვის ჩვეული ემოციურობით უამბობდა ამ მშვენიერ საღამოზე, განსაკუთრებით აღფრთოვანებით ახსენა ქალთა დუეტი, მაგრამ ვერ გაიხსენა, რომელი ოპერიდან იყო. „მოიცა, — თქვა ბატონმა ოთარმა, სოპრანოსა და მეცოსოპრანოს დუეტი?“, დაფიქრდა და ზუსტად დაასახელა ოპერა...

მას ზეპირად შეეძლო დაეკრა ნებისმიერი თხზულება, რომლის ნოტები ერთხელ მაინც გადაუსინჯავს. ცალკეული ხმები შეეძლო შეესრულებინა არა მარტო ბახის ფუგებიდან, თვით პალესტრინას ურთულესი თხზულებებიდანაც კი. მან იცოდა ყველა მნიშვნელოვანი ნაწარმოები ალორძინების ეპოქიდან დღემდე. ყავდა თავისი

საქართველოს კომპოზიტორთა კავშირი

კერპები, შემოქმედებითად ითვისებდა მსოფლიო მუსიკალური ხელოვნების უდიდეს მონაპოვრებს, მაგრამ ჭეშმარიტ საყრდენად ეროვნულ ხელოვნებას, ქართულ ხალხურ მუსიკას მიიჩნევდა. ეს იყო მისი ესთეტიკური მრწამსის საფუძველიც და შემოქმედებითი სტიმულიც...

ქართული მუსიკალური ფოლკლორი, მუდმივად იყო თაქთაქიშვილის ყურადღების არეში და სწორედ მას მიიჩნევდა თავისი შემოქმედების ქვაკუთხედად; საქართველოს მთის, ბარის, დასავლეთისა თუ აღმოსავლეთის კუთხურმა ინტონაციურმა მრავალფეროვნებამ უამრავი საკვები და, იმავე დროს, თავსატეხი გაუჩინა კომპოზიტორს, რათა მიეგნო იმ საერთო გენისათვის, საძირკველისათვის, რომლიდანაც ეს მრავალფეროვნება აღმოცენდა. მასში ხედავდა კომპოზიტორი ქართული მუსიკალური აზროვნების, მისი მუსიკალური ენის განახლების უტყუარ შესაძლებლობებს. თქთაქიშვილის „გურული“, „სატრფიალო“ და „მეგრული სიმღერები“ ქართული ფოლკლორის პროფესიულად აჯღერების შესანიშნავი ნიმუშებია. ასეთ კომპოზიციებს კომპოზიტორი ქართული

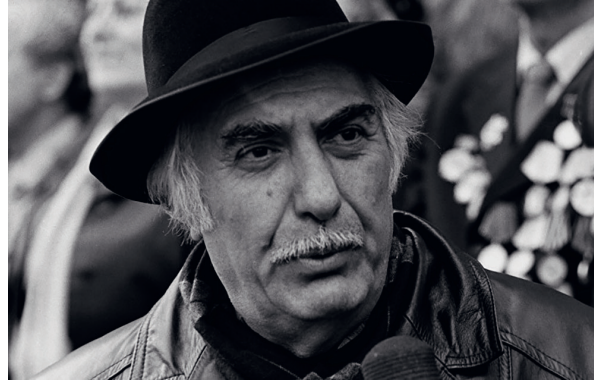
ხალხური მუსიკალური ფენომენის მსოფლიო მუსიკალური აუდიტორიისათვის გაცნობის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან ფორმადაც მიიჩნევდა. ქართული მუსიკალური და საერთოდ ზოგადად მხატვრული აზრის განვითარების ძირითად გზას და საშუალებას მთლიანად ქართული ფოლკლორის სიღრმისეულ ათვისებასა და კლასიკური ასპექტით მის ლოგიკურ გარდასახვაში ხედავდა. ეს იყო მისთვის ქართული მუსიკის (და არა მარტო) განახლებისა და აღორძინების გზა. ამიტომაც, უძველეს ქართულ ხელოვნებას აღიქვამდა ერთ მთლიანობად, რომლის შემადგენელი ნაწილები — ლიტერატურა, სახვითი ხელოვნება, არქიტექტურა უშუალოდ აირეკლებოდა მუსიკალურ ჰანგში, ქართულ ხალხურ სიმღერასა თუ საგალობელში. ამიტომაც სწავლობდა ასე საფუძვლიანად უნიკალურ ქართულ გალობას, ქართველი ერის ფასდაუდებელ საგანძურს, რომლის რიტმულ-ინტონაციური თუ სტრუქტურული თვისებები თავის თხზულებებშიც შეჰქონდა, იქნებოდა ეს ოპერა, სიმღერა, ორატორია, კანტატა თუ ინსტრუმენტული დრამა.

ყოველივე ამის გააზრება მუსიკალურ კომპოზიციაში კი წარმოუდგენელია ქართული სიტყვის, ანუ ქართული მწერლობის გარეშე, რაც ასევე ბუნებრივად იქცა მისი შემოქმედების განუყოფელ ნაწილად, „ცხოვლად რომ დააჩნდა“ მის ნაწარმოებებს სიტყვის მეშვეობით. შედეგად, ნიკოლოზ ბარათაშვილის, აკაკი წერეთლის, ვაჟა-ფშაველას, გალაკტიონის, კონსტანტინე გამსახურდიას, სიმონ ჩიქოვანის, გიორგი ლეონიძის საუკეთესო თხზულებები ტრანსფორმირებულ იქნა მუსიკის ენაზე მის ოპერებში, კანტატებში, ორატორიებში.

ოთარ თავთაქიშვილის დაბადების 75 წლის აღსანიშნავ საიუბილეო საღამოზე, რომელიც კონსერვატორიის დიდ საკონცერტო დარბაზში გაიმართა, ნათლად გამოჩნდა ყველა ეს მომენტი. კონცერტზე, რომელიც ქართველ მუსიკოს-შემსრულებლთა სხვადასხვა თაობის მონაწილეობით გაიმართა, მისი შემოქმედების მრავალფეროვნებამ და ინდივიდუალურმა ხელნერამ მოხიბლა მსმენელი. უკვე მსოფლიოში აღიარებულ შემსრულებელთა გვერდით სცენაზე იდგნენ მუსიკოსები, რომელთა შემოქმედება დაიწყო და ჩამოყალიბდა ოთარ თავთაქიშვილის მოღვაწეობის პერიოდში — მარინე იაშვილი, მანანა დოიჯაშვილი, ზურაბ სოტკილავა, გივი აზმაიფარაშვილი, გივი მუნჯიშვილი, თეიმურაზ გუგუშვილი, ელდარ გენაძე, ნუგზარ გელაშვილი და ახალგაზრდები — ხათუნა მიქაბერიძე, ფერიდე ჯინჯიხაძე, ბადრი მასისურაძე, ბესო გაბიტაშვილი, ზაზა აზმაიფარაშვილი, ვია ჯაფარიძე, აგრეთვე საქართველოს ტელე-რადიო კორპორაციის სიმფონიური ორკესტრი და საქართველოს სახელმწიფო კაპელა. გაიჟღერეს საორკესტრო ნაწარმოებებმა — იუმორესკამ, პირველმა საფორტეპიანო კონცერტმა (მანანა დოიჯაშვილი), სავიოლინო კონცერტინომ (მარინე იაშვილი), თამარისა და თარაშის არიებმა ოპერიდან „მთვარის მოტაცება“ (ფერიდე ჯინჯიხაძე, ელდარ გენაძე), მინდიას არიებმა ოპერიდან „მინდია“ (თეიმურაზ გუგუშვილი), ქრისტეფორუს არიამ ოპერიდან „პირველი სიყვარული“ (ელდარ გენაძე), ნაწყვეტებმა ორატორიიდან „აკაკის ჩანგი“ — „აღმართ-აღმართ“ (ზურაბ სოტკილავა), „კა ფირუზ“ (ბადრი მასისურაძე), „შემოღამება მთანმინდაზე“ ორატორიიდან „ნიკოლოზ ბარათაშვილი“ (ბადრი მასისურაძე), „გურული

სიმღერებიდან“ — „ხორუმმა“ (კაპელა).

კონცერტი საოცარი აღმავლობით მიდიოდა. ყოველი შემსრულებელი მაღალი კლასითა და ოსტატობის მეშვეობით ამჟღავნებდა თავის მონივნებს ღვანლმო-

სილი კომპოზიტორისადმი, თითოეული მათგანი ცდილობდა მაქსიმალურად მიეტანა მსმენელამდე, განსაკუთრებით ახალგაზრდა თაობამდე ბატონი ოთარის მუსიკის ღირსებები, რადგან ახალგაზრდები, რომლებიც მრავლად იყვნენ დარბაზში, იქნებ პირველადაც ისმენდნენ კომპოზიტორის შემოქმედებას ასეთი მასშტაბით.

კონცერტის აპოთეოზად იქცა ფინალური „კუჩხი ბედინერი“ კანტატიდან „მეგრული სიმღერები“.

ამბობენ — ცუდი იქცევთაო მიზაძვის საგნად. ცხოვრება კი ამტკიცებს, რომ კარგსაც ჰყავს თავისი თავყვანისმცემლები. საქვეყნოდ ცნობილი სამი ევროპელი ტენორის კონცერტების ტრადიციამ თავისებური სტიმული მისცა „კუჩხი ბედინერის“ შესრულებას იმ საღამოს. ჩვენ მიჩვეული ვიყავით ამ ნაწყვეტის ბრწყინვალე სოტკილავასეულ ინტერპრეტაციას. ამჯერად ზურაბმა თავისი საშემსრულებლო პიკი დანარჩენ სამ ტენორსაც — ბადრი მასისურაძეს, თემურ გუგუშვილსა და ნუგზარ გელაშვილს უწილადა. „ტენორის“ სოლო პარტია „ტენორების“ პარტიად იქცა და იმპროვიზაციული ფორმით გაიჟღერა მსმენელის წინაშე. ტენორები ერთმანეთს ენაცვლებოდნენ და თავისებური ვოკალური შეჯიბრი წამოიწყეს, რომელსაც მხარი აუბა კაპელამ. მაგრამ ეს იყო შეჯიბრი კეთილშობილური, რაც ასე შეესატყვიება ქართული ხალხური სიმღერის ბუნებასა და ოთარ თავთაქიშვილის კეთილშობილურ სახელს.

მერი დავითაშვილი (დაბადებიდან 100 წელი)

ლელა მაქარაშვილი

2024 წლის 13 მარტს ფეისბუქ-გვერდზე განვათავსე ქალბატონი მერის რამდენიმე ფოტო და პატარა წერილი, რათა მისდამი პატივისცემა და მადლიერება გამომეხატა. მოგვიანებით კი ვკითხულობდი კომენტარებს:

- „თაობების უსაყვარლესი კომპოზიტორი“;
- „უთბილესი და უსაყვარლესი“;
- „მადლობა უბადლო მერი დავითაშვილს მისი ადამიანობისთვის და შემოქმედებისთვის“;
- „დიდი კომპოზიტორი“;
- „მადლობა ღმერთს, რომ ეს შესანიშნავი კომპოზიტორი აჩუქა საქართველოს“;
- „უსაყვარლესი და უძვირფასესი დეიდა მერი“ და ა.შ.

მერი დავითაშვილი – მართლაც რომ ყველასთვის საყვარელი კომპოზიტორი, არაჩვეულებრივი მუსიკის ავტორი, დიდი პოპულარობით სარგებლობდა, მაგრამ, უნდა ითქვას, რომ მისი შემოქმედება არ იყო სრულად შესწავლილი და ცნობილი. შარშან, 2023 წელს, როდესაც მიმდინარეობდა მუშაობა პროექტზე – „ვებ-პორტალი – ქართველი კომპოზიტორი ქალები“, რომელიც მხარდაჭერილია კულტურისა და სპორტის სამინისტროს მიერ, მოგვეცა საშუალება მოგვეძიებინა, შეგვესწავლა და შეგვეკრიბა კომპოზიტორის ცხოვრებისა და მოღვაწეობის ამსახველი მასალა, შემოქმედებითი მემკვიდრეობა, ლიტერატურა, გავცნობოდით

მერი დავითაშვილი

საოჯახო არქივს (ნოტი, სამეცნიერო ნაშრომი, ფოტო, ბიბლიოთეკა), შეგვედგინა ნაწარმოებთა ხელნაწერი და ბეჭდური ნოტების ნუსხა, შეგვექმნა რჩეულ ნაწარმოებთა სანოტო ციფრული ვერსია და კვლევის შედეგად დამუშავებული ინფორმაცია ვებ-პორტალზე გაგვენთავსებია.

ჩვენ აღფრთოვანებას იწვევს კომპოზიტორ მერი დავითაშვილის შემოქმედების და მოღვაწეობის გრანდიოზულობა, მისი პროფესიონალიზმი, სიყვარული მუსიკის, ხელოვნების, ისტორიის, გეოგრაფიის, საქართველოს ღირშესანიშნაობათა მიმართ. განსაკუთრებული ქალბატონი გამოირჩეოდა ადამიანური თვისებებით, ცოდნით, ერუდიციით და პატრიოტული სულისკვეთებით. მას ბევრი დამსახურება და ჯილდო მიუღია, თუმცა, ვერც ერთი ნოდება თუ ჯილდო ისე ვერ აფასებს მის მიერ ქართული კულტურის წი-

ნამე განუღო ღვანღს, როგორც საკუთარი ხალხის მიერ სიყვარულით და სითბოთი გამოხატული აღიარება, რითაც კომპოზიტორი მერი დავითაშვილი ნამდვილად ყოველთვის დაჯილდოებული იყო, არის და იქნება. მას, ხშირად, მხოლოდ სახელით – „მერი“ ვისენიებთ, როგორც დიდ ადამიანებს. იგი ჭეშმარიტად სახალხო კომპოზიტორია. მერი დავითაშვილის მუსიკა პირველივე მოსმენაზე ნუსხავს პატარასა თუ დიდს და სამუდამოდ ამკვიდრებს სათნოების, სიკეთის, სიყვარულის და სიხარულის გრძნობას. საგულისხმოა მისი სიტყვები: „კომპოზიტორმა ცხადად, დამაჯერებლად, ხატოვნად უნდა უამბოს ბავშვებს მათთვის ახლობელ სამყაროზე, ფრთხილად და ფაქიზად გაიყვანოს ცხოვრების შარავნაზე, დაანახოს კარგიც და ავიც, აზიაროს სიკეთესა და სილამაზეს, ამხილოს ყველაფერი, რაც ელოდება სიმართლეს და უპირისპირდება მშვენიერებას. ეს რთული და სერიოზული თემები ქმედით სახეებში და გასაგები ენით უნდა გადმოვცეთ“.

კომპოზიტორი საოცარი სიყვარულით და მაღალი პროფესიონალიზმით ემსახურებოდა ქართულ ეროვნულ მუსიკას, რაც განაპირობა მისმა თანდაყოლილმა კეთილშობილებამ, ამაღლებულმა სწრაფვამ მშვენიერებისკენ და სიცოცხლისადმი ჯანსაღმა დამოკიდებულებამ. როგორც თავის მოგონებებში აღნიშნავს, მერი დავითაშვილის მსოფლმხედველობის ჩამოყალიბებაში დიდი როლი მიუძღოდა მამას – შალვა ივანეს ძე დავითაშვილს, რომელიც იყო საქართველოს დამსახურებული ექიმი, რენტგენოლოგი, ფიზიოთერაპევტი და დედას – მარიამ ლაზარეს ასულ ბეროზაშვილ-დავითაშვილს, განათლებით იურისტს.

1924 წლის 13 მარტს თბილისში, მთაწმინდაზე, არსენას ჩიხში მდგარ ძველებურ, თბილისურ სახლში მცხოვრებ დავითაშვილების ოჯახში დაიბადა ქალიშვილი. მას ტრადიციისამებრ მარიამი დაარქვეს (მისი წინაპარი ქალბატონების უმეტესობას მარიამი ერქვა, მათ შორის დედასაც), თუმცა ყველა მერის ეძახდა.

ხატოვნად აქვს აღწერილი თავისი ცხოვრება მერი დავითაშვილს წიგნში „მოგონებები გარდასულ დღეთა“. მკითხველს თვალწინ წარმოუდგება მისი შთაბეჭდილებებით აღსავსე ბავშვობა. იხსენებს სახლის

სამხრეთით გაჭრილი ფანჯრის რაფაზე დაფენილ მზის სხივებს, ულამაზეს ხეს, წელიწადის სხვადასხვა დროს რომ სახეს იცვლიდა და ბუნების სიყვარულს აღვივებდა მასში. იხსენებს წითელი ხის სწორსიმიან როიალს, რომლის წყალობითაც მუსიკის უმდიდრეს და ულამაზეს სამყაროში აღმოჩნდა, რაშიც ასევე დიდი როლი ითამაშა მშობლების მუსიკალურობამ. ისინი უკრავდნენ კიდევ ფორტეპიანოზე და პატარა მერის ბავშვობიდანვე ჩაესმოდა მუსიკალური თემები ოპე-

რებიდან, რომანსებიდან და სიმღერებიდან. წარუშლელი შთაბეჭდილება მოახდინა მასზე მშობლებთან ერთად სპექტაკლის „აბესალომ და ეთერის“ ხილვამ და მოსმენამ. ვაოცებულს ჩაესახა სურვილი მთელი ცხოვრება მიეძღვნა ხელოვნების იმ დარგისთვის, რომელიც აღაფრთოვანებს და კათარსის განაცდევინებს ადამიანს.

6 წლის მერი თბილისის პირველ მუსიკალურ სასწავლებელში მამამ მიიყვანა. კონსერვატორიის ფოიეში „ერთი ძია“ შეხვდათ, რომელსაც სუსტი თითების გამო პატარა გოგონას მიღებაზე ჯერ უარი უთქვამს, თუმცა, უცნობი მამაკაცის მიერ ბავშვის მუსიკალური მონაცემების შემოწმების შემდეგ, მერი წარმატებით ჩაირიცხა სასწავლებელში. მოგვიანებით გაირკვა, რომ ძია, თვით ზაქარია ფალიაშვილი ყოფილა.

მიუხედავად იმისა, რომ მუსიკალური სკოლის საფორტეპიანო კლასში საკმაოდ მომთხოვნ პედაგოგ-

თან, სუსანა ელიავა-გაბუნისთან თავისუფალი მუსი-
ცირება ნებადართული არ იყო, მერი მანც ახერხებდა
შექმნა საკუთარი მუსიკალური კომპოზიციები. სწავ-
ლის პერიოდში მას ხშირად უწევდა კონცერტებზე გა-
მოსვლა. სცენასთან პირველი გამინაურება კი სწორედ
კონსერვატორიის მცირე დარბაზში მოხდა.

1934 წელს, 10 წლის მერი დავითაშვილის ოჯახი,
მამის სამსახურებრივი მოვალეობის გამო, საცხოვრებ-
ლად ქალაქ ქუთაისში გადავიდა. მერისთვის ქუთაისი
მეორე მშობლიური ქალაქი გახდა და მისი სიყვარუ-
ლით გატარებული 7 წელი დღესასწაულად ექცა. იგი
ყოველდღიურად ეზიარებოდა კოლორიტული ქუთაი-
სის მშვენიერს, თავისი მაცხოვრებლებით და მოვლენე-
ბით. აქ იგი დაუახლოვდა მომავალში ცნობილ არაერთ
პიროვნებას. აქვე გაიცნო თავისი თანამეინახე, მისი
ვოკალური ქმნილებების ლექსების ავტორი – პოეტი
ანა კალანდაძე, რომელთან მეგობრობა და თანამშ-
რომლობაც რამდენიმე ათეული წელი გაგრძელდა.

მერი დავითაშვილი მუსიკალურ განათლებას ქუ-
თაისის სამუსიკო სკოლა-სასწავლებელში განაგრძობ-
და, პედაგოგებთან ა. ანსიმოვასა და ე. ტაღვიკთან.

მეორე მსოფლიო ომის დაწყების გამო, მ. და-
ვითაშვილს მოუწია გეგმების შეცვლა. მოსკოვში ლევ
ობორინთან სასწავლებლად გამგზავრების ნაცვლად,
1941 წელს მან ჩააბარა თბილისის კონსერვატორიაში,
სადაც შეკადინებოდა ჯერ პროფესორ პეტრე რიაზა-
ნოვთან, ხოლო მომდევნო წელს, კომპოზიტორ ანდ-
რია ბალანჩივაძის კლასში ჩაირიცხა.

მერი დავითაშვილი მოგონებაში წერს: „ბედმა გა-
მიღიმა, რომ ანდრია ბალანჩივაძესთან მოვხვდი სას-
წავლებლად. საინტერესო ცხოვრება განვლო მან. ქვე-
ყანას მდიდარი შემოქმედება დაუტოვა და კომპოზი-
ტორების მთელი პლეადა აღუზარდა, ქადაგებდა პატ-
რიოტიზმს, საუკეთესო ზნეობას, პატიოსნებას, მაღალ
პროფესიონალიზმს...“.

ანდრია ბალანჩივაძის კლასში მერი დავითაშვილ-
თან ერთად სწავლობდნენ არჩილ ჩიმაკაძე, რევაზ
ლაღიძე, შოთა მილორავა, ოთარ თევდორაძე, ნათე-
ლა სვანიძე, ბიძინა კვერნაძე. იგი ასევე მეგობრობ-
და ოთარ თაქთაქიშვილთან, სულხან ნასიძესთან და

სხვებთან.

„მერი დავითაშვილი ეუფლება ქართული მუსიკის
მდიდარ ტრადიციებს, პროფესიულ ჩვევებს, სხვა-
დასხვა ჟანრის კანონზომიერებებს. კონსერვატორიის
წლებში მას მეტწილად აინტერესებდა კამერული-
ინსტრუმენტული მუსიკა. დაკვირვებით სწავლობდა
კლასიკურ მემკვიდრეობას, რომანტიკოსთა სტილის-
ტურ ნიშნებს, პოლიფონიური ხელოვნების თავისე-
ბურებებს. სტუდენტობის პერიოდში მან დაწერა სა-
ფორტეპიანო ვარიაციები, საფორტეპიანო ტრიო, სი-
მებიანი კვარტეტი. დიდი ფორმის ნაწარმოებებიდან
აღსანიშნავია საორკესტრო სიუიტა „გელათი“ ოთხ
ნაწილად“ ამ პერიოდში შექმნილი ნაწარმოებები დი-
დი წარმატებით სრულდებოდა თბილისის საკონცერ-
ტო ესტრადაზე. ხოლო დავითაშვილის საფორტეპიანო
კონცერტი, რომელიც მისი სადიპლომო ნამუშევარი
იყო და სწორედ ეს ნაწარმოები წარუდგინა მან კომ-
პოზიტორთა კავშირში მიმღებ კომისიასაც, მომდევნო
წლებში არაერთხელ გაჟღერდება და დიდ მოწონებას
დაიმსახურებს. 1947 წელს თბილისში რადიო-ტელე-
ვიზიის სიმფონიურ ორკესტრთან ერთად, რომელსაც
გ. კილაძე დირიჟორობდა, კონცერტი შესასრულა პია-
ნისტმა თ. კობახიძემ.

1946 წელს, კონსერვატორიის დამთავრებისთანა-
ვე, მერი დავითაშვილი ხდება კომპოზიტორთა კავში-
რის წევრი და აქტიურად იწყებს შემოქმედებით მოღ-
ვანეობას.

კომპოზიტორის სტუდენტობის შემდგომი პერიოდის
შემოქმედების სტილური ნიშნების შესახებ მუსიკო-
ლოგი ნანა ქავთარაძე წერს: „დავითაშვილი ეროვნუ-
ლი მუსიკის კლასიკურ ტრადიციებს ემყარება. უკვე ამ
ნაწარმოებებს ემჩნევთ ხალხურ მუსიკასთან მტკიცე
კავშირი, ეროვნული ხასიათი, მეტყველების თავდაჭე-
რილობა, ნათელი ლირიკული სახეებისაკენ მისწრა-
ფება და ჟანრული სურათოვნებით დაინტერესება... ამ
ნაწარმოებებში შეიძლება ლაპარაკი დავითაშვილის
სტილისთვის დამახასიათებელ თვისებებზე. უპირ-
ველეს ყოვლისა ეს არის მელოდიური სახეებით აზ-
როვნება, ამავე დროს ეს მელოდიური სახე მეტწილად
ვოკალური წარმოშობისაა და ახლოს დგას ქართული

ხალხური სიმღერების ინტონაციურ საქცევებთან. კომპოზიტორი კარგად იცნობს ხალხური სიმღერის ბუნებას, თუმცა ხალხური მასალის ათვისება-გარდაქმნის მეთოდები დროთა ვითარებაში იცვლება და ევოლუციას განიცდის მის შემოქმედებაში“ (ნ. ქავთარაძე).

1947 წლის თებერვლის თვეს, მოგვიანებით, მერი დავითაშვილი განსაკუთრებული გრძნობით იხსენებს და აღნიშნავს: „ეს მართლაც ბედისწერაა, რომ ამ ცხოვრებაში გივის (კომპოზიტორის მეუღლე) გვერდით აღმოვჩნდი. ...საოცარი ადამიანი იყო გივი დოლიძე – ხალხთან ურთიერთობის და სიყვარულის დიდოსტატი. ამაზე მეტი მას არაფერი იზიდავდა ამ ცხოვრებაში. ჩვენი ურთიერთობა დამყარდა ურთიერთგაგებასა და ერთმანეთის პიროვნული თავისუფლების პატივისცემაზე. ეს რომ არა, შესაძლოა ჩემი შემოქმედებითი მოღვაწეობა საერთოდ არცკი შემდგარიყო. შემოქმედება სათუთი სამყაროა. მისთვის, შინაგანი თავისუფლება უმთავრესია“.

1948 წელს მერი დავითაშვილს შეეძინა ერთადერთი ვაჟიშვილი – მამუკა დოლიძე, რომელიც დღეს გამოჩენილი მწერალი, პუბლიცისტი, ფილოსოფიის მეცნიერებათა დოქტორია; ჰყავს შესანიშნავი მეუღლე, თამარ კვანტალიანი (ექიმი, კარდიოლოგი, მედიცინის მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი), შვილები – ნინო დოლიძე (ფილოლოგი, სოც. მეცნიერებათა დოქტორი, ილიას უნივერსიტეტის პროფესორი), გივი დოლიძე (ფინანსისტი, აუდიტისა და ქონსალტინგის მენეჯერი) და შვილიშვილი ლევან ბოკერია (ნეირომეცნიერებების დოქტორი).

ვფიქრობ, რომ საამაყო შთამომავლების პიროვნული წარმატების ერთგვარი საწინდარი, მერი დავითაშვილის მუსიკალური შემოქმედებაც უნდა იყოს, ვინაიდან, ოჯახის წევრებს ადრეული ასაკიდანვე ჩაესმოდათ კომპოზიტორი ქალის მიერ ნატიფი გრძნობით მიწოდებული მუსიკის რჩეული ნიმუშები, როგორც საკუთარი, ასევე მსოფლიო მუსიკალური ლიტერატურიდან.

საოცარი რუდუნებით უდგება ქალბატონი მერი მის შემოქმედებაში საბავშვო რეპერტუარს. არაერთ თაობას ბავშვობის ასაკიდან მოყოლებული, მთელი

მარცხნიდან – პირველ რიგში: ანდრია ზალანდიაძე, მერი დავითაშვილი, სულხან ცინცაძე; მეორე რიგში: აკაკი ხაუჩა, ოთარ თაძეთაძე, გივი დოლიძე

ცხოვრების მანძილზე მიჰყვება ლაიტთემად ქართული სულისკვეთებით განმსჭვალული ჰანგები, რომელთა ნატიფი მელოდიკა ლაზათიანად ეფინება მზის სხივით გაჯერებულ გამამხნეველ სიტყვებს და ყველას საოცარ განწყობას უქმნის, თან სიყვარულით აწვდის მისალმების და მშვიდობიანი დილის მადლს. ყველა ქართველისთვის ნაცნობი სეკუნდური მელოდია, რომელიც თან სდევს შეუძლოდ მყოფი კურდღლის ამბავს, ბავშვებში ინვესს თანაგრძნობის განცდას და მზრუნველობის სურვილს.

მერი დავითაშვილის საკომპოზიტორო შემოქმედება მრავალფეროვანია თემატიკით, ემოციური სანყისით, საშემსრულებლო ხერხებით, მუსიკალური ფაქტურით, თუ პლასტიკით. აღსანიშნავია მისი შემოქმედების ყანრული ნაირფეროვნება და გრანდიო-

მერი დავითაშვილი, ანა კალანდიაძე

ზულობა, რაზეც მეტყველებს ნანარმოებთა სიუხვე და მნიშვნელობა.

მერი დავითაშვილი 600-მდე მუსიკალური ქმნილების ავტორია, მათ შორის დიდი ფორმის ნანარმოებები მუსიკალური თეატრისთვის (3) – ბალეტი „მზის ქორნილი“ (1953), საბავშვო ოპერები „ქაჯანა“ (1965) და „ნაცარქექია“ (1972), სიმფონიური ნანარმოებები (18), კონცერტი ფორტეპიანოსა და სიმფონიური ორკესტრისათვის (1946), სიუიტა ბალეტიდან „მზის ქორნილი“ (1953), პოემა ვიოლინოსა და ორკესტრისათვის (1954), ფანტაზია (1956) და სხვ. მერი დავითაშვილი ავტორია კამერულ-ინსტრუმენტული ნანარმოებების ჩასაბერი და ხემიანი საკრავებისთვის, მოზრდილთა და მოსწავლეთა საფორტეპიანო რეპერტუარისთვის; ვოკალური, საგუნდო ნანარმოები, საგალობლები, საბავშვო სიმღერა (157), მუსიკა თოჯინების თეატრისთვის, მხატვრული და მულტიპლიკაციური ფილმებისათვის, რომელთა ჰანგებმა მთელი საქართველო მოიცვა და ყველა ქართველის საყვარელ მელოდიებად იქცა. კინოფილმში „მანანა“ მუსიკა თითქმის მთელი ფილმის მანძილზე ჟღერს და ერთიორად აძლიერებს ემოციურ განწყობას. ალბათ არ შევცდები თუ ვიტყვი, რომ მანანას სიმღერით კომპოზიტორი მეტად პოპულარული გახდა. განსაკუთრებულ ხიბლს მატებს მერი დავითაშვილის სიმღერა „მზის შუქივით გამათობდა“ ფილმს „დაგვიანებული სასიძო“.

ვინ მოთვლის რამდენჯერ გააქვრებულა, თუნდაც ჩვენ რამდენჯერ წავვიმღერია მერი დავითაშვილის

არაჩვეულებრივი სიმღერები მის მიერ მუსიკალურად გაფორმებული მულტიპლიკაციური ფილმებიდან. კომპოზიტორი საოცარი რუდუნებით და სკრუპულოზურობით უდგებოდა მასალაზე მუშაობას, რადგან გრძნობდა, რომ ფილმის წარმატებისთვის ყოველ ნიუანსს გადამწყვეტი მნიშვნელობა ექნებოდა.

მერი დავითაშვილს შემოქმედებითი მოღვაწეობა ასევე წარმატებული აღმოჩნდა ჟანრში – მუსიკა თეატრისთვის. იგი საქართველოს სხვადასხვა ქალაქების თეატრალურ სცენებზე დადგმული სპექტაკლებისთვის ქმნიდა მუსიკას. ეს თეატრებია: გორის დრამატული თეატრი; ქუთაისის სახელმწიფო თეატრი; ბორჯომის სახალხო დრამატული თეატრი; ბორჯომის კულტურის სახლის თეატრი; თბილისის კ.მარჯანიშვილის სახ. თეატრი; მოზარდ მაყურებელთა სახალხო ქართული თეატრი; სოხუმის დრამატული თეატრი; ცხინვალის ქართული თეატრი; მცხეთის თეატრი; რუსთავის თეატრი; თოჯინების სახელმწიფო ქართული თეატრი; თბილისის თოჯინების სახელმწიფო ქართული თეატრი; თბილისის რუსული თოჯინების თეატრი; ქუთაისის თოჯინების თეატრი; სატელევიზიო სპექტაკლი; ბორჯომის თოჯინების თეატრი.

კომპოზიტორის საარქივო მასალა იძლევა ინფორმაციას, თუ რა ტიტანურ შრომას მოითხოვს თითოეული სპექტაკლის მუსიკალური მასალის მომზადება – სცენარის შესწავლა, თითოეული პერსონაჟის თუ სცენური განწყობის აღქმისთვის მუსიკალური თემების მორგება და შესაბამისი „ნომრის“ შექმნა, ჩანერა, გაქვრების უზრუნველყოფა, მუსიკალური მასალის ჩანაწერისთვის რეპეტიციების ორგანიზება, თანამშრომლობა რეჟისორთან, მხატვართან, მსახიობთან. ასევე ვრცელია ნუსხა იმ სპექტაკლებისა, რომლებიც წლების მანძილზე ანშლავით მიმდინარეობდა, რაშიც უდიდესი წვლილი სწორედ მათ მუსიკალურ გაფორმებას მიუძღოდა, მათ შორისაა ისეთი გახმაურებული სპექტაკლები, როგორებიცაა „მაია წყნეთელი“ (1955), არსენა მარაბდელი (1956), „კეთილი მეზობლები“ (1957), ჩვენი აიბოლიტი (1959), „პირველი მერცხლები“ (1961) „ჩექმებიანი კატა“ (1964), „ძველი რომანსი“ (1965) „ქალაქი უსიყვარულოდ“ (1966), „წითელქუდა

(1979), „კონკია“ (1983), „დაჩის ზღაპარი“ (1984), „სათავური“ (1991) და მრავალი სხვა.

მარტო საბავშვო სპექტაკლი „ბატის ჭუკი“ რად ღირს. მას ხომ საოცარი ალტაცებით უცქერდნენ ბავშვები და მონაწილეობასაც კი იღებდნენ თეატრალურ წარმოდგენაში.

შეიძლება არც კი ვიცოდეთ, რომ კინოჟრონიკისთვის, თუ კინონარკვევისთვის შექმნილი მუსიკის ავტორი მერი დავითაშვილია. ჩაგვესმის და ბექერანდის ფუნქციის მიუხედავად ძლიერ ემოციურ განწყობას გვიქმნის. მას ასეთი ოციოდე ნიმუში აქვს შექმნილი და შეიძლება მეტიც, ვინაიდან მის საოჯახო არქივში დიდი მოცულობის ხელნაწერებს შორის შესაძლებელია სწორედ აღნიშნული თემატიკისთვის იყოს არაერთი ჩანაწერი, მონახაზი, ესკიზი, ან პანანინა მოტივიც კი, რომელიც მერი დავითაშვილის შემოქმედების ისეთ იმპულსად ქცეულა, რომ აზვირთებულ ტალღად მოვლენილი აკუსტიკურ სივრცეში უღამაზეს ჰარმონიულ ჟღერადობად გადმოფრქვეულა.

გაოცებას იწვევს ჩამონათვალის სიუხვე და მასშტაბურობა და ძნელი წარმოსადგენია, თუ როგორ ახერხებს კომპოზიტორი თითქმის ყველა მუსიკალურ ჟანრში შექმნას ნაწარმოებები, რომლებიც როგორც შემსრულებელთათვის, ასევე მსმენელისთვის იყოს მისაღები, გასაგები და საყვარელი. მით უმეტეს, თუ გავითვალისწინებთ იმ გარემოებას, რომ ქალბატონი მერი პარალელურად მოღვაწეობს მრავალი მიმართულებით – საგანმანათლებლო სფეროში, საკმაოდ დატვირთულია საზოგადო მოღვაწეობით; დაკავებულია შემოქმედებითი კონცერტების, ფესტივალების, საკავშირო პლენუმების და სხვადასხვა სახელოვნებო ღონისძიებების საორგანიზაციო საკითხების მოგვარებით. 1954–1968 წლებში ხელმძღვანელობს საქართველოს კომპოზიტორთა კავშირის საბავშვო მუსიკის სექციას; 1956 წელს ხდება საქართველოს კომპოზიტორთა კავშირის გამგეობის წევრი; 1968 წლიდან 1990 წლამდე, თითქმის 23 წელი, როგორც საქართველოს კომპოზიტორთა კავშირის მდივანი, ეწევა ქართული მუსიკის პოპულარიზაციას. ამ პერიოდს ემთხვევა მისი სამეცნიერო თუ საგანმანათლებლო საქმიანობა.

ხშირად მონაწილეობს ბავშვთა საერთაშორისო კონფერენციებში, როგორც მინვეული სტუმარი და მომსახურებელი. საიტზე წარმოდგენილია მერი დავითაშვილის პუბლიკაციების ნუსხა – ჟურნალ-გაზეთებში გამოქვეყნებული მისი სტატიები და საერთაშორისო თემატურ კონფერენციებზე წარდგენილი მოხსენებები. მერი დავითაშვილი, ძირითადად ყველა ნაშრომში აღნიშნავს მუსიკის როლის მნიშვნელობას, განსაკუთრებით ბავშვთა აღზრდის პროცესში. კომპოზიტორი ქალის, როგორც „მუსიკალური აღზრდის საერთაშორისო ორგანიზაციის“ წევრის (ISME) ხედვა და მსჯელობა, რომელიც პრაქტიკაზე იყო დაფუძნებული, უნგრეთში (ბუდაპეშტი, 1969), რუსეთში (მოსკოვი, 1970), შვეიცარიაში (1976), ჩეხოსლოვაკიაში (ოლომოუცი, 1977), რუმინეთში (1979), ბულგარეთსა (1984) და სხვა ქვეყნებში კონფერენციის მონაწილეთა მხრიდან ყოველთვის დიდ ყურადღებას იმსახურებდა. პირადი სიმპათიების ფონზე ახალი კავშირები ყალიბდებოდა.

შეუფასებელია კომპოზიტორ მერი დავითაშვილის ღვაწლი, რომელიც მან დასდო საქართველოს საბავშვო და მოზარდთა მუსიკის კვირეულის დაარსების საქმეს. 1972 წლიდან ის ყოველწლიურად იყო ამ კვირეული ხელმძღვანელი და ორგანიზატორი. კვირეულს დიდი დატვირთვა ჰქონდა – ქართული მუსიკალური კულტურის გადარჩენა, განვითარება, საგანმანათლებლო და საკონცერტო რეპერტუარის გამდიდრება, პოპულარიზაცია, ფართო მსმენელის წინაშე, როგორც ნორჩ და ახალგაზრდა, ასევე მოზრდილ შემსრულებელთა წარმოჩენა; ასევე, საკომპოზიტორო ხაზით ახალი, საბავშვო და ბავშვთათვის შექმნილი ნაწარმოებების გაჟღერება. 2010 წლიდან საბავშვო და მოზარდთა მუსიკის კვირეულს მიენიჭა მერი დავითაშვილის სახელი. ყოველ წელიწადს, 1 ივნისიდან ერთი კვირის მანძილზე დიდი თუ პატარა საოცარი დღესასწაულის მომსწრე ხდება. ტრადიცია დღესაც გრძელდება. წელს (2024) კომპოზიტორთა კავშირის ორგანიზებით, უკვე 52-ე კვირეული გაიმართა. ვიმედოვნებთ, რომ კვირეულს მომავალშიც შეენიჭება ხელი.

საორგანიზაციო საქმიანობის პარალელურად იქმნებოდა სხვადასხვა ჟანრის ნაწარმოებები. ვრცელი

ნუსხიდან აღვნიშნავთ რამდენიმე მათგანს:

კომპოზიტორმა მერი დავითაშვილმა სხვადასხვა დროს 150-ზე მეტი საბავშვო სიმღერა, 100-ზე მეტი ვოკალური და ორმოცდაათიოდე საგუნდო ნაწარმოები შექმნა მ. მრეველიშვილის, გ. ჭიჭინაძის, ა. კალანდაძის, პ. გრუზინსკის, ვაჟა-ფშაველას, ტ. ტაბიძის, გ. ტაბიძის, ნ. ბარათაშვილის, ლ. ასათიანის, მ. ლებანიძის, ნ. კილასონიას, ო. იოსელიანის, ტ. ჭანტურიას, ფ. ჩარკვიანის, გ. ლეონიძის და სხვათა ლექსებზე. სიმღერების და ვოკალური ნაწარმოებების უმეტესობა ციკლების სახით, სხვადასხვა დროს, სანოტო კრებუ-

ბავშვებისთვის, თუმცა, აღმოჩნდა, რომ მუსიკა და სა-ნახაობა უფროს თაობასაც ხიბლავდა.

ოპერისათვის „ქაჯანა“, რომელიც კომპოზიტორმა 1965 წელს შექმნა, ლიბრეტო ნიკო ლომოურის მოთხრობის მიხედვით რევამ თაბუკაშვილმა შეადგინა. ოპერის პრემიერა 1966.05.08 შედგა თბილისის ოპერისა და ბალეტის თეატრის სცენაზე. დირიჟორობდა რ. ხურცილავა, რეჟისურა ეკუთვნოდა გ. მეღვიას, ხოლო მხატვარი იყო ი. ასკურავა. ნაწყვეტები ოპერიდან – ცეკვა „ქართული“ და „ფარეკაობა“, ხშირად სრულდებოდა სიმფონიური მუსიკის კონცერტებზე.

1972 წელს მერი დავითაშვილი ბავშვებისთვის ქმნის კიდევ ერთ ოპერას – „ნაცარქექია“. ლიბრეტო ს. ჭეიშვილს ეკუთვნის და შექმნილია ხალხური ზღაპრის საფუძველზე. პრემიერა შედგა თბილისის ოპერისა და ბალეტის თეატრის სცენაზე, 1979.06.30. დირიჟორობდა ი. ჭიაურელი. რეჟისორ თ. აბაშიძის და მხატვარ მ. მაღალაშვილის ნამუშევარმა მეტი ეფექტურობა შესძინა სპექტაკლს. გასული საუკუნის 80-იან წლებში ოპერა დიდი წარმატებით იდგმებოდა თბილისის ზ. ფალიაშვილის სახელობის ოპერისა და ბალეტის სცენაზე.

პრესის ფურცლებზე მრავალი გამოხმაურება დაიბეჭდა. ვთავაზობთ რამდენიმე ამონარიდს:

ანდრია ბალანჩივაძე: „...მ. დავითაშვილის მუსიკას მოსდგამს ქალური სინაზე და სინმინდე, სიყვარული ნორჩი მსმენელებისადმი, მხატვრული მიზანდასახულობის სიზუსტე. მომწონს ოპერის საერთო გულწრფელი, ზღაპრული მიამიტობით აღსავსე ტონი, სასიამოვნო, ხალხური სტილით გადანწყვეტილი ანსამბლები, ოსტატური, გემოვნებიანი და მახვილგონივრული გავრცელება. განსაკუთრებით მომეწონა მუსიკაში ზღაპრულ-გროტესკულ ხაზთან დაკავშირებული ეპიზოდები...“ (გაზ.: კომუნისტი, 1979.07.31).

გულბათ ტორაძე: „მერი დავითაშვილს, მის შემოქმედებას კარგად იცნობენ არა მარტო მუსიკალური წრეები, შეიძლება ითქვას, რომ მას იცნობს მთელი საქართველო, იცნობს ქართველი ხალხი იმიტომ, რომ მისი საოცრად სადა და სათნოებით სავსე მუსიკა თითქოს „აკვნიდანვე“ თან სდევს ჩვენს პატარებს, იმიტომ რომ მისი ნაწარმოებები ნორჩი თაობის მხატვრული

ლებს სახით გამოიყვანა უმეტესად მუსიკონდის მიერ და დღეს, ციფრული ფორმატის სახით საქართველოს პარლამენტის ეროვნული ბიბლიოთეკის საიტზე არის წარმოდგენილი. გამოიყვანა მერი დავითაშვილის საბავშვო სიმღერების მრავალი კრებული.

საორკესტრო ნაწარმოებების პარტიტურების შექმნა დიდ ძალისხმევას მოითხოვს. მერი დავითაშვილს საორკესტრო შემადგენლობით დიდი ლიტერატურა აქვს შექმნილი. ოპერა „ნაცარქექიას“ პარტიტურის ხელნაწერი, რომელიც დავითაშვილის პირად არქივში ინახება, 3 ფორმატის 600 გვერდს ითვლის. გაოცებას იწვევს ხელნაწერი პარტიტურების სიმრავლე და მუსიკალური მასალის ნოტივების ოსტატობა.

ქმნილებათა შორის დიდი წარმატება ხვდა წილად მერი დავითაშვილის ოპერებს, რომლებიც შექმნა

აღზრდის განუყოფელ ნაწილად იქცა“ (მ.დ. „მოგონებები“, 2011).

ნანა ქავთარაძე: „...ოპერა „ნაცარქექია“ ძალზე ახალგაზრდული სპექტაკლია არა მარტო იმიტომ, რომ მასში მონაწილეობენ ახალგაზრდა შემსრულებლები, არამედ თავისი ტემპო-რიტმული გადანწყვეტილებითაც. გაორკესტრების მაღალი დონე იძლევა პლასტიური, სცენური სიცოცხლის განვითარების დიდ შესაძლებლობას. სპექტაკლი მიზმიდველია თავისი ხატოვნებით, იუმორესკული სიმსუბუქით და მკვეთრი გროტესკით, რაც სხვადასხვა თაობის მსმენელის ინტერესს იწვევს... ოპერა „ნაცარქექია“ თეატრმა ბავშვებს უძღვნა, მაგრამ თავისი სხივმოსილებით, გონებაბამვილობით, ხალხური იუმორითა და ბრწყინვალე შესრულებით ის მოზარდებსაც ანიჭებს სიამოვნებას“.

მერი დავითაშვილის კამერულ-ინსტრუმენტული ჟანრის ნაწარმოებები ასევე, დიდი პოპულარობით სარგებლობს და ხშირად ისმის საკონცერტო ესტრადაზე. აღვნიშნავთ რამდენიმე მათგანს: საფორტე-პიანო „ხორუმი“, რომელიც 1949.10.23. შეასრულა იმ დროისათვის სახელმწიფო ფილარმონიის სოლისტმა ქსენია ჯიქიამ; ნაწარმოები არაერთხელ მოგვისმენია პიანისტ თამარ ლიჩელის ბრწყინვალე შესრულებით. პიანისტთა თბილისის საერთაშორისო კონკურსზე ქართული მუსიკის საუკეთესო შესრულებისთვის კატეგორიის რეპერტუარში შესული მერი დავითაშვილის ნაწარმოები სხვადასხვა ინტერპრეტაციით მრავალჯერ გაჟღერდა, თუმცა მუსიკის მუხტი და ფაქტურა ნამყვან როლს თამაშობდა, შესაბამისად ქართული სულის მატარებელ უცხოელსაც ნუსხავდა და გარკვეული ხნით ქართველადაც კი აგრძნობინებდა თავს.

მერი დავითაშვილის შემოქმედებითი მოღვაწეობა მართლაც რომ უკიდევანოა და მრავალმხრივი. მისი თანამშრომლობა „ქართულ ფილმთან“, სადაც აფორმებდა და ქმნიდა მუსიკას ფილმებისთვის, მულტიპლიკაციური, ნახატი ფილმებისთვის. რამდენი დეტალი და ნიუანსი უნდა გაითვალისწინო, წამების გადანაწილებით მუსიკალური მასალა მოარგო კადრს და ეს ყველაფერი საორკესტრო ვერსიით წარმოადგინო. და თუ სცენარი შეიცვალა, რეჟისორმა თავისი ხედ-

თბილისი ვ. სარაჯიშვილის სახ. სახელმწიფო კონსერვატორიის დიდი დარბაზი

თბილისი, გრიბოედოვის 8

8 GRIBOEDOV st. TBILISI

Tel: 0999532293424, 2922444, 2922447; E-mail: grandhall@tsc.edu.ge / www.tsc.edu.ge

მერი დავითაშვილი

100

30 მაისი, 2024 დასაწყისი 19:00

კომპოზიტორ მერი დავითაშვილის საიუმბრალო საღამო

პრენაწილი:

თბილისის ვ. ზაქარაიშვილის სახ. თეატრის და ბალეტის სახელმწიფო თეატრის ორკესტრი. დიმიტრი - ზაზა ახაიშვილი

თბილისის ვ. სარაჯიშვილის სახ. კონსერვატორიის სტუდენტთა გუნდი, სელმანაშვილი - ლიანა კომპოზიტი

სოლისტები:

თამარ ლიჩელი (ფორტეპიანო), ლელა ჰაქაშვილი (ვიოლინი), თინათინ ჰაქაშვილი (სოპრანო), ალექსანდრე მინაიშვილი (ტენორი), ბიძი ლომიძე (ტენორი) და ლეონი ტაბატაძე (ბასო)

პროგრამაში მერი დავითაშვილის სიმფონიები, სარკარო, კამერული და საზღვრო ნაწარმოებები

ორგანიზატორი:

საქართველოს კომპოზიტორთა შემოქმედებითი კავშირი

ვა შემოგთავაზა და ყველაფერი სულ თავიდან იწყება, საჭირო ხდება ახალი თემები, ახალი მელოდიები, სხვადასხვა განწყობა და ნიუანსი, რომელიც მხოლოდ მერისია, მხოლოდ მას ძალუძს სიფაქიზითა და ოსტატობით შექმნას შედეგრი. თან უბრალოდ და თითქოს და მარტივად მონოდებული, ამავდროულად ღრმა და გრძნობის აღმძვრელი განუემორებელი მუსიკით.

მერი დავითაშვილი, როგორც ყველასათვის საყვარელი კომპოზიტორი, როგორც პედაგოგი დიდ პატივისცემას და სიყვარულს იმსახურებდა და დღესაც ყველა დიდი სითბოთი მოიხსენიებს, ვისაც კი მასთან, როგორც პედაგოგთან, ჰქონია ურთიერთობა.

მერი დავითაშვილი 1973 წლიდან თბილისის ვ. სარაჯიშვილის სახ. სახელმწიფო კონსერვატორიაში მოღვაწეობდა ჯერ როგორც პედაგოგი (ინსტრუმენ-

ტმცოდნეობა, ორკესტრობა), 1994 წლიდან კი პროფესორი და ყველა სტუდენტისთვის უპვირფასესი ლექტორი ხდება; პროფესიულ ცოდნასთან ერთად იგი მათ უზიარებს ზოგადად სამყაროსადმი დამოკიდებულების ტემპარიტ ხედვას. მერი დავითაშვილი ასევე ასწავლის

მერი დავითაშვილის საიუჯილო კონსერვატიული კონსერვატორიის დირექტორი. სოლისტი თაბაკაძე (თათა ლიჩაი), თბილისის ზ. ფალიაშვილის ოპერისა და ბალეტის სახელობის თბილისის ორკესტრი, დირექტორი ზაზა ავალიაშვილი.

თბილისის ზ. ფალიაშვილის სახ. სამუსიკო სასწავლებელში, სადაც 1973 წლიდან მიჰყავს კომპოზიციის კურსი. აქვე აღნიშნავ, რომ „ნიჭიერთა ათწლეუმი“ წილად მხვდა ბედნიერება, ვყოფილიყავი მისი მოსწავლე, კომპოზიციის საფუძვლების შესწავლისას მეტიერა მომავალში საკომპოზიციოზე სწავლის გავრძელებაზე, როგორც უფროსი მეგობრისაგან მიმედო ჩემთვის მნიშვნელოვანი რჩევები, რისთვისაც გამოვთქვამ ღრმა პატივისცემას და მადლიერებას.

სიღრმისეულად და საოცარი ხატოვნებით წარმოგვიდგენს მუსიკოლოგი ნანა ქავთარაძე არაერთ სტატეას, თუ წიგნს, რომელიც ეძღვნება კომპოზიტორ მერი დავითაშვილის ცხოვრებასა და შემოქმედებით გზას. ქალბატონი ნანა წერს: „...მერი დავითაშვილმა დიდი სიყვარულითა და მოკრძალებით შედგა ფეხი

ბავშვთა სამყაროში და პასუხად ასეთივე გულისხმიერება და სიყვარული მიიღო“. „...მ. დავითაშვილი ამ სამყაროს უკავშირდება საბავშვო მუსიკის ავტორისათვის აუცილებელი თვისებებით. ეს არის ქართველი კომპოზიტორი ქალის შინაგანი სულიერი სისპეტაკე და სინრფელე, გმობატეკვადი გული, ბავშვური უშუალობით განცდის უნარი და რაც მთავარია, დედობრივი სათნოება პატარებისადმი“. მუსიკოლოგი გულბათ ტორაძე თავის მოგონებაში აღნიშნავს: „მერი დავითაშვილს, მის შემოქმედებას კარგად იცნობენ არა მარტო მუსიკალური წრეები, შეიძლება ითქვას, რომ მას იცნობს მთელი საქართველო, იცნობს ქართველი ხალხი იმიტომ, რომ მისი საოცრად სადა და სათნოებით სავსე მუსიკა თითქოს „აკვნიდანვე“ თან სდევს ჩვენს პატარებს, იმიტომ რომ მისი ნაწარმოებები ...ნორჩი თაობის მხატვრული აღზრდის განუყოფელ ნაწილად იქცა“.

სწორედ საბავშვო მუსიკის შექმნით მერი დავითაშვილი გახდა ბავშვების საყვარელი კომპოზიტორი, და რაც უკავშირდება ცხოვრების იმ პერიოდს, როდესაც იგი დედა გახდა. მოზარდ მამუკას (ვაჟიშვილი) დედის მუშვიცირებისას ღიღინი დაუნყია და ქალი კომპოზიტორისთვის, რომელიც იმ პერიოდში სიმფონიურ, კამერულ და საგუნდო-ვოკალურ ჟანრში მოღვაწეობდა, საბავშვო მუსიკის შექმნის ინსპირაციაც გამხდარა. დიდი და ვრცელია საბავშვო მუსიკის ნაწარმოებთა ამსახველი ნუსხა, მათ შორისაა საბავშვო სიმღერები, ოპერები „ქაჯანა“ და „ნაცარქექია“, მუსიკა საბავშვო მულტიპლიკაციური და ნახატი ფილმებისათვის, საბავშვო და მოზარდ მაყურებელთა სპექტაკლებისთვის და ინსტრუმენტული ნაწარმოებები.

მნიშვნელოვანი ღვაწლი მიუძღვის მერი დავითაშვილს ქართული საკომპოზიტორო სკოლის განვითარების საქმეში. მან აღზარდა არაერთი თაობა, რომელთაც საოცარი ერუდიციის და მაღალპროფესიული მიდგომით აწვდიდა ცოდნას და საკომპოზიციო საფუძვლების უნარებს უმუშავებდა.

საოჯახო არქივში ინახება მრავალი წერილი, მისალოცი ბარათი, თუ მოსაწვევი, რის მიხედვითაც ბევრი, საინტერესო მოვლენა იკვეთება. მერი დავითაშვილის სამეცნიერო მოღვაწეობას გვამცნობს კორესპოდენ-

ცია ცნობილი კომპოზიტორი დიმიტრი კაბალევსკის ხელმოწერით: „მუსიკის აღზრდის საკითხებში საერთაშორისო კონფერენციის საორგანიზაციო კომიტეტი გულითადად გმადლობთ მონაწილეობისთვის და მოხსენებისთვის, რომელიც ეხება „ხალხური და კლასიკური მუსიკის როლს ახალგაზრდობის აღზრდაში“. ღრმა პატივისცემით და საუკეთესო სურვილებით“.

დიდი ოვაციებით ხვდებოდნენ და მადლიერების გრძნობას გამოხატავდნენ კომპოზიტორ მერი დავითაშვილის თაყვანისმცემლები. საოცარი სიტბოთი იხსენებენ კოლეგები და საახლოლო წრე. მუსიკა რომელიც საინტერესო და მომნიშვნელოა, სხვადასხვა ინტერპრეტაციით გაცოცხლების წყურვილს აჩენს. ასე დაიბადა იდეა, რომელიც მერი დავითაშვილს 2013 წელს შესთავაზა ცნობილმა ბალერინამ, ნინო ანანიშვილმა. კომპოზიტორი დათანხმდა და ჩანაფიქრიც განახორციელა, თუმცა თბილისის ზ. ფალიაშვილის სახ. ოპერისა და ბალეტის სახელმწიფო თეატრში დადგმულ ბალეტს „ნუნა და წრუნუნა“, კომპოზიტორი ვერ მოესწრო. ამავე სახელწოდების პოპულარული მულტიპლიკაციური ფილმის მუსიკის მიხედვით კომპოზიტორმა ზურაბ ნადარეიშვილმა შექმნა საბალეტო ვერსია, რომელიც ასევე ევროპელი კლასიკოსი კომპოზიტორების რჩეული ნაწარმოებებიდან მონაკვეთებსაც მოიცავდა. სპექტაკლი როგორც პატარებისთვის, ასევე მოზრდილებისთვის შთამბეჭდავი აღმოჩნდა, თუმცა ნახატი ფილმისთვის შექმნილ მუსიკას სულ სხვა ეფექტი ჰქონდა, მით უმეტეს იმ პერიოდში (1961), როდესაც იგი შეიქმნა.

საავტორო კონცერტებზე, სადაც საყვარელი კომპოზიტორის ცნობილი შედეგები სრულდება, დამსწრე საზოგადოება დიდ სიამოვნებას იღებს. საიუბილეო საღამოებზე ყოველთვის ჟღერდა ის ნაწარმოებები, რომელიც შეიძლება ადრეც ბევრჯერ მოუსმენიათ, თუმცა ყოველ გაჟღერებაზე ახალი შთაბეჭდილებებით აღიქმება, რაც შედეგრალური ქმნილებების დამახასიათებელი თვისებაა. ყოველ საიუბილეო თარიღთან დაკავშირებით არაერთი საღამო მოეწყო, ხოლო 2019 წლის 12 დეკემბერს, თბილისის ვ. სარაჯიშვილის სახელობის კონსერვატორიის დიდი დარბაზის სცენაზე

განსაკუთრებულად გამორჩეული საღამო შედგა, რომელიც მიეძღვნა კომპოზიტორ მერი დავითაშვილის და პოეტ ანა კალანდაძის 95 წლის საიუბილეო თარიღს. საკონცერტო ნაწილში მონაწილეობას იღებდნენ მუსიკოსები: ვიორგი გაგნიძე (ბარიტონი, საერთაშორისო

საქართველოს კომპოზიტორთა კავშირში გააართული მერი დავითაშვილის სახელობის პავლიაშვილი

სო კონკურსების ლაურეატი), თინათინ მამულაშვილი (სოპრანო), ირინა თაბორიძე (სოპრანო), ვიქტორია ჩაპლინსკაია (ფორტეპიანო), თბილისის სახელმწიფო კონსერვატორიის სტუდენტთა გუნდი (ხელმძღვანელი ლია ჭონიშვილი). პროექტის ავტორის, მარიამ დავითაშვილის ჩანაფიქრით და ორგანიზებით (სამწახაროდ იგი ვერ მოესწრო ღონისძიების ფინალურ „აკორდს“), საღამომ ძალიან საინტერესოდ ჩაიარა. სამი ქალბატონის შემოქმედების – მუსიკის, პოეზიისა და მხატვრობის ტანდემმა და შერწყმამ საოცარი სახე მიიღო. იუბილეზე სანოტო კრებულის „თბილისური ჩანახატები“ პრეზენტაცია მოეწყო. მერი დავითაშვილის მუსიკა წარმოდგენილი სანოტო ვერსიით, რომლის ვოკალური ნაწარმოებების პოეტური ტექსტის ავტორი ანა კალანდაძე გახლავთ, მხატვრულად გააფორმა ქეთი მატაბელმა. ყოველ მუსიკალურ ნომერს მიუსადა-

გა მის მიერ შექმნილი თემატური ილუსტრაციები და შთამბეჭდავი ფერადოვნება შესძინა კრებულს. საღამოზე კონსერვატორიის ფოიეში მოეწყო მხატვარ ქეთი მატაბელის ნამუშევრების გამოფენა. სცენაზე ლექსებს კითხულობდა მსახიობი გიორგი ჩაჩანიძე. შეიძლება ითქვას, რომ იუბილე ხელოვნების ზეიმად გადაიქცა და თეატრალიზებულმა წარმოდგენამ, რომლის რეჟისურა ქალბატონ ნარგიზა გარდაფხაძეს ეკუთვნის, ამაღლებული და სადღესასწაულო განწყობა მიანიჭა დამსწრე საზოგადოებას.

აღსანიშნავია მერი დავითაშვილის მეგობრობა ქართველ მხატვრებთან, რომელთა შემოქმედების თაყვანისმცემელი და უბადლო შემფასებელიც ვახლდათ. კომპოზიტორი თავის მოგონებებში იხსენებს მხატვრებს: დუდა გაბაშვილს, ჯიბსონ ხუნდაძეს, თეიმურაზ ყუბანიშვილს, ირაკლი და გოგი ოჩიაურებს, ელგუჯა ბერძენიშვილს, ეთერ კაკაბაძეს, შოთა დოლიძეს და სხვ. მისი მეგობრების რიცხვში იყვნენ წელი ჩიქოვანი, წელი ოქროპირიძე, გუგა მიქაძე, ამირ კაკაბაძე, დათო სულაკაური და სხვები. განსაკუთრებული დამოკიდებულება ჰქონდა ქართველ მხატვარ ქალბატონთან – ელენე ახვლედიანთან, რომლის სახელოსნოში პირველად კომპოზიტორი მეგობრების, ეთერ ანდრონიკაშვილის და ნანი შალიკაშვილის მეშვეობით, მოხვედრილა. მიღებული შთაბეჭდილება, რომელიც სიცოცხლის მანძილზე მიჰყვებოდა, რაც მერი დავითაშვილს, საოცარი სიფაქობით აღქმის და ესთეტიკის ნიჭით დაჯილდოებულ ადამიანს, შემოქმედებამაც ორიგინალურად გარდაუსახავს არაერთხელ.

საინტერესო მოვლენებით აღსავსე იყო მერი დავითაშვილის ცხოვრების გზა, დაგვიტოვა დიდი და მნიშვნელოვანი შემოქმედება, რომელიც, ვინ მოსთვლის, რამდენს აღაფრთოვანებს და რამდენს გაუკვალავს მომავლის ნათელ გეზს, სწორედ რომ „მერისეული“ – სიყვარულით შექმნილი მუსიკის წყალობით.

გრიბოედოვის ქუჩის 29 ნომრის სახლის ფასადზე განთავსებულია მემორიალური დაფა წარწერით: ამ სახლში ცხოვრობდა და მოღვაწეობდა კომპოზიტორი მერი დავითაშვილი. სახსოვრად თბილისის ერთ-ერთ უბანში (ვედისში) მთის ფერდობზე შეფენილ ქუჩას

კომპოზიტორ მერი დავითაშვილის სახელი ჰქვია. მას ხომ ძალიან უყვარდა მთა-ბარ სიარული, ტკბებოდა ბუნების სილამაზით, ეთაყვანებოდა მას და მისი საოცრად გულახდილი, ხალასი და მადლიერებით აღსავსე ქმნილებები უკანვე უბრუნებდა სამყაროს.

მრავალფეროვანია მუსიკალური ჟანრული მახასიათებლით სხვადასხვა შემადგენლობისთვის შექმნილი რეპერტუარი. საქართველოს მერი დავითაშვილის სახით ჰყავს დიდი კომპოზიტორი, რომლის მუსიკაზე უნდა იზრდებოდნენ ახალი თაობები, რომლის შემოქმედება უნდა ჟღერდეს ცოცხალი შესრულებით საკონცერტო ესტრადაზე, საოპერო თეატრსა, თუ აკადემიური მუსიკის საღამოებზე.

2024 წელი მერი დავითაშვილის საიუბილეო წელია – დაბადებიდან 100 და გარდაცვალებიდან 10 წელია. სასიხარულოა, რომ რამდენიმე ღონისძიება ჩატარდა, მიძღვნილი კომპოზიტორის ხსოვნას. გალა კონცერტის საღამოზე, რომელიც სამინისტროს მხარდაჭერით და კომპოზიტორთა კავშირის ორგანიზებით განხორციელდა, დიდი დარბაზის სცენიდან გაჟღერდა მერი დავითაშვილის ბრწყინვალე მუსიკა. დოკუმენტური კადრები, სადაც მერი დავითაშვილის არაერთი ინტერვიუ იყო წარმოდგენილი, დამსწრე საზოგადოებას დიდ მონატრებას უქსებდა, რომელსაც განვიცდით ყველა, ვინც კი ერთხელ მაინც შეხვედრია მას. კონსერვატორიის მუზეუმმა უმასპინძლა ზ. ფალიაშვილის სახელობის ცენტრალური სამუსიკო სკოლის „ნიჭიერთა ათწლედის“ ღონისძიებას. მოსწავლე-ახალგაზრდობამ გააჟღერა კომპოზიტორის ნაწარმოებები შექმნილი მოზარდთათვის. წელსვე შედგა დოკუმენტური ფილმის პრემიერა, რომელიც რეჟისორმა დიმიტრი ბუთლიაშვილმა მიუძღვნა მერი დავითაშვილის საიუბილეო თარიღს.

ყველა ჩვენგანი, მერი დავითაშვილის შემოქმედებასთან ზიარებისას, დღესასწაულის მომსწრენი ვხდებით, რადგან მისი მუსიკა ტემპარირტად დიდებულ და ამაღლებულ გრძნობას ბადებს მსმენელში.

კომპოზიტორ მერი დავითაშვილის მიმართ მადლიერების გრძნობით და ღრმა პატივისცემით.

ირმა გიგანის დაუვიწყარი კონცერტი თბილისში

ნია ზახთაძე

19 ოქტომბერს, თბილისის ვ. სარაჯიშვილის სახელობის კონსერვატორიის დიდ საკონცერტო დარბაზში, სტარტი აიღო სახელოვანი ქართველი პიანისტისა და პედაგოგის, თენგიზ ამირეჯიბის სახელობის რიგით 12-ე საერთაშორისო მუსიკალურმა ფესტივალმა, რომლის სულისჩამდგმელი და სამხატვრო ხელმძღვანელი გახლავთ შესანიშნავი ქართველი პიანისტი, თენგიზ ამირეჯიბის აღზრდილი თათა ლიჩელი. წლებიანი ფესტივალი გახსნა ბრწყინვალე ახალგაზრდა პიანისტმა ირმა გიგანმა.

ირმა გიგანი, რომელიც ურთულესი სოლო პროგრამით წარსდგა მსმენელის წინაშე: ბეთჰოვენის 31-ე საფ- ნო სონატა, სკრიაბინის პირველი საფ- ნო სონატა, შოპენის მაზურკები და მე-3-ე საფორტეპიანო სონატა. არ შევცდები თუ ვიტყვით, რომ კონცერტით მიღებულმა შთაბეჭდილებამ ყოველგვარ მოლოდინს გადააჭარბა. ფორტეპიანოსთან იჯდა საოცრად ღრმა ინტელექტუალი, ვირტუოზი პიანისტი, რომელმაც საფორტეპიანო ლიტერატურის ამ შედეგების ბრწყინვალე, მისთვის ჩვეული ხელწერით აღბეჭდილი შესრულება შემოგვთავაზა. ეს გახლდათ ჭეშმარიტი მუსიკის ზემი. მინდა შემოგთავაზოთ ირმა გიგანის შემოქმედებითი ბიოგრაფიის მოკლე ექსკურსი. 5 წლის იყო ირმა, როდესაც გამართა თავისი პირველი სოლო კონცერტი თბილისის კონსერვატორიის დიდ დარბაზში. აღფრთოვანებულმა თენგიზ ამირეჯიბმა მაშინ ბრძანა:

დაიმახსოვრეთ ეს სახელი და გვარი — ირმა გიგანი, ის მწვერვალს დაიპყრობს. მოგვიანებით ირმა თენგიზ ამირეჯიბის უსაყვარლესი მოსწავლე გახდა. 6 წლის

პატარა ირმა ლინა ისაკაძესთან ერთად

ასაკში ირმა გიგანბა ბოლონიაში პიანისტთა საერთაშორისო კონკურსზე 6-დან 14 წლამდე მონაწილეებს შორის გრანპრი დაიმსახურა. 7 წლის ასაკში სენსაცი-

თბილისში გაპარტული კონცერტი

ური კონცერტი გამართა მოსკოვის კონსერვატორიის დიდ საკონცერტო დარბაზში, სადაც ირმამ დიდი თეატრის ორკესტრთან ერთად ბრწყინვალედ შეასრულა ბახის რე მინორული კონცერტი, რომელსაც ესწრებოდნენ სახელოვანი მუსიკოსები და მუსიკის კრიტიკოსები, ფაქტობრივად, მოსკოვის მთელი მუსიკალური ელიტა. დარბაზი ფეხზე დამდგარი ხანგრძლივი ოვაციებით ტაშს უკრავდა ამ საოცარ გოგონას, რომელმაც პირველივე აკორდებიდან ისეთი მუხტი მისცა ორკესტრს, რომ თავად დირიჟორი მიხეილ გრანოვსკი და ორკესტრის მუსიკოსები გაოცებულები შესცქეროდნენ პატარა ვირტუოზს (ამის თვითმხილველი თავად გახლდით). ამ მუხტმა დარბაზშიც გამდინავდა და ყველა მონუსხა. შემგომ ამას მოჰყვა შეფასებები: „ეს გოგონა მუსიკისგანაა მოქსოვილი“, „ეს არის ზეციური მოვლენა“, „ირმა არის თქვენი ნაციონალური საგანძური“. ეს ყველაფერი იყო ბავშვობაში.

სწავლის შემდგომი წლები მუსიკალურ ათწლეულებში, თბილისის სახელმწ. კონსერვატორიაში, ვენის კონსერვატორიაში, გამარჯვებები მრავალ საერთაშორისო მუსიკალურ კონკურსში, წარმატებული კონცერტები... ირმა ყოველთვის მადლიერია თავისი სახელოვანი პედაგოგების, რომელთაც უმნიშვნელოვანესი წვლილი შეიტანეს მისი, როგორც პროფესიონალი პიანისტის ჩამოყალიბებაში: ბატონი თენგიზ ამირჯიბი, ქალბატონი მანანა დოიჯაშვილი, ბატონი შტეფან არნოლდი, რომლებიც ყოველთვის აღფთოვანებულები იყვნენ ირმას უზადო ნიჭიერებით. მინდა ვითხრათ, რომ ირმას სოლო კონცერტისთვის შვედ სტუმრებთან ერთად თბილისში სპეციალურად ჩამობრძანდა ვენის კონსერვატორიის პროფესორი, შესანიშნავი პიანისტი და პედაგოგი შტეფან არნოლდი. რეპეტიციის შემდეგ ის შემხვდა დარბაზში და როდესაც მოვიკითხე, მითხრა — „არაჩვეულებრივად ვარ, რადგან ირმა ფანტასტიკურად უკრავსო“ — და შემდეგ მოაყოლა — „ასეთი პიანისტები 50 წელიწადში ერთხელ იბადებიანო“. ასეთი საოცარი შეფასება მისცა თავის მოსწავლეს

შეიძლება მოჯადოვდეს მრავალსახის ატმოსფერული სურათებით“, „ირმა გიგანი საქართველოდან, ლინცის ბრუკნერჰაუსში სოლო კონცერტით წარსდგა, რომელიც სენსაციად იქცა“. სამწუხაროდ, ჩვენ ყოველთვის თავს ვიკავებთ და თითქოს ვერიდებით ამგვარ შეფასებებს, არადა მართლაც ეროვნული განდი გვყავს ირმა გიგანის სახით, საოცრად მასშტაბური მუსიკოსი, ყოველმხრივ შემკული, განსაკუთრებული პიროვნული თვისებებით შემკული, უმშვენიერესი, სულით ლამაზი და რაც მთავარია, ძლიერი გენეტიკით. ეს ყველაფერი აღბეჭდილია ირმას შემოქმედებაში. დღესდღეობით მსოფლიოში აღიარებული ახალგაზრდა პიანისტების ამ დიდი ოკეანის ზედაპირზე ირმა გიგანი სრულიად გამორჩეული მოელვარე მარგალიტია! უთვალავი გამარჯვება და წარმატება მინდა ვუსურვო ჩემ უძვირფასეს ირმას მის ლამაზ შემოქმედებით გზაზე.

აღიარებულმა პედაგოგმა. დღეს ირმა მისი ასისტენტია ვენის კონსერვატორიაში და წარმატებულ სოლო კარიერას უთავსებს პედაგოგიურ მოღვაწეობას, ატარებს მასტერკლასებს ევროპის სხვადასხვა ქვეყანაში, მართავს კონცერტებს ავსტრიის, გერმანიის, საფრანგეთის, იტალიის, შვედეთის ცნობილ საკონცერტო დარბაზებში.

მინდა გავაცნოთ ამონარიდების მცირე ნაწილი იმ სტატიებიდან, რომელიც ირმა გიგანის შესახებ იწერება ცნობილ უცხოურ პრესაში: „ფორტეპიანოს მარია კალასი“, „ბგერის ჯადოქარი ფორტეპიანოსთან“, „მისი განსაკუთრებული ტექნიკა, ვნება, ფრაზები, ექსპრესია და ფოკუსირება ნაწარმოებზე, შეთავსებულია პიანისტის თავმდაბლურ ქცევასთან, გამოჩენასთან“, „მსმენელი მაშინვე ინაცვლებს მის ატმოსფეროში და

IRMA GIGANI

IRMA GIGANI S'EST DISTINGUÉE
 EN 2021 AU CONCOURS BECHSTEIN-BRUCKNER À LINZ. ELLE SE PRODUIT EN RÉCITAL SUR LA SCÈNE INTERNATIONALE, AINSI QU'EN CONCERT AVEC DES ORCHESTRES SYMPHONIQUES.

იოსებ კეჭაყმაძის 85 წლისადმი მიძღვნილი საიუბილეო კონცერტი

სამუშაო
- სუთავრესია
იოსებ კეჭაყმაძე

იოსებ **85**
კეჭაყმაძე

საიუბილეო საღამო
საგუნდო მუსიკის
კონცერტი

26 | პარტი
TKT • GE | 20:00

თავისთავად
მოხერხდა
საბავშვო თეატრი

22

ენიმო თავაძე

თბილისის კონსერვატორიის ბაკალავრიატის II კურსი
საგანი — მუსიკის ჟურნალისტიკა
საგნის ხელმძღვანელი — ლალი კაკულია

2024 წლის 26 მარტს ქართველი მსმენელი შე-
სანიშნავი შესაძლებლობის წინაშე აღმოჩნდა, ერთი
კონცერტის ფარგლებში მოესმინა ქართული საგუნ-
დო მუსიკის საგანძურის უმნიშვნელოვანესი ნაწილი —
იოსებ კეჭაყმაძის შემოქმედება. თბილისის ოპერისა და
ბალეტის თეატრში საზეიმოდ აღინიშნა დიდი საგუნ-
დო კომპოზიტორის 85 წლის იუბილე, კონცერტზე თა-
ვი მოიყარეს ქვეყნის ყველაზე გამორჩეულმა საგუნდო
კოლექტივებმა, რომლებმაც ქართველი კლასიკოსის
შემოქმედების მრავალმხრივობა სრულყოფილად წარ-
მოაჩინეს და მსმენელს დიდი სიამოვნებაც მიანიჭეს.

იუბილეს უძღვებოდა მაცურებლისთვის კარგად
ცნობილი კონფერანსი, თეატრმცოდნე ნიკოლოზ ნუ-
ლეუკიძე, რომელიც ჩვეული ოსტატობით მოგვითხ-
რობდა იოსებ კეჭაყმაძის ცხოვრების ღირსშესანიშნავი
მომენტების შესახებ. კონცერტის დრამატურგია საგუნ-
დო შესრულებებისა და ბიოგრაფიული კომპონენტე-
ბის მონაცვლეობაზე იყო აგებული. შესავლის სახით,
კომპოზიტორის ბიოგრაფიისა და შემოქმედების მნიშ-
ვნელობის ამომწურავი მიმოხილვა შემოგვთავაზა მუ-
სიკოლოგმა, ქალბატონმა მანანა ახმეტელმა, რომლის
წამოწყებული ნარატივიც ერთგვარი დოკუმენტური
ფილმით ვაგრძელდა. ფილმში, რომლის ნაწყვეტე-
ბი ასევე მუსიკალურ ნომრებთან მონაცვლეობით იყო
ნაჩვენები, წარმოდგენილი იყო ინტერვიუები იოსებ კე-
ჭაყმაძესთან დაახლოებულ და მისი შემოქმედებისა თუ
ბიოგრაფიის მკოდნე ადამიანებთან, მუსიკოლოგებთან
(მანანა ახმეტელი, მანანა კორძაია), ბატონი იოსების
მოსწავლეებთან და კოლეგებთან (ელისო ვირსალა-
ძე, ირინა ლომინაძე, რევაზ ტაკიძე, ნინო ანანიშვილი,
იანო ალიბეგაშვილი, ლიანა ჭონიშვილი, იოსებ ბარ-
დანაშვილი). საუბრობდნენ უცხოელი შემსრულებლე-
ბიც — ქეით ტენანტი, დარიუს ლიმ, საგუნდო კოლექტი-
ვი “Zero 8” — რომლებიც აღვსილნი იყვნენ კეჭაყმაძის
მუსიკისადმი აღფრთოვანებითა და ღრმა პატივისცე-
მით, რაც კომპოზიტორის საერთაშორისო წარმატებას

მონშობს. ყოველივე ეს, ვფიქრობ, უდაოდ შესაფერის
წარმოდგენას უქმნიდა მაცურებელს ქართველი კლასი-
კოსის პიროვნული და საკომპოზიტორო მასშტაბის
შესახებ.

როგორც ითქვა, ჩინებულად წარმოჩნდა კეჭაყ-
მაძის შემოქმედების მრავალფეროვნება კონცერტის
ძირითად — სამემსრულებლო — ნაწილში. ვფიქრობ,
წარმოდგენა თანმიმდევრობის დრამატურგიული ლო-
გიკა განვითარდა მეტად ლირიკული და განტენილი
ხასიათის გუნდებიდან სიმძაფრითა და დრამატიზმით
გამორჩეული ნაწარმოებებისკენ. შესრულდა როგორც
ხალხურ, ისე ცნობილი ქართველი პოეტების ლექსებზე
შეთხზული საგუნდო კომპოზიციები. კონცერტის პროგ-
რამამ მკაფიოდ წარმოაჩინა ქართული მუსიკის ორი
განსხვავებული შტო კეჭაყმაძის შემოქმედებაში — და-
სავლური/კეჭაყმაძისეული თანამედროვე თვითმყოფა-
დი ენა კომპოზიციებში „თუთა“, „გაზაფხულის საღამო
მშვიდი“ (გურამ ყურაშვილის სახელობის აფხაზეთის
სახელმწიფო საგუნდო კაპელა), „ქუთაისური სერენა-
და“ (ქუთაისის კამერული გუნდი) და ა.შ.; ხოლო კომ-
პოზიციებში „კარგი იყო არ გამეცნე თავიდან“, „ძველი
თბილისის სიმღერები“ (თბილისის ბავშვთა კაპელა),
„კეკელჯან“ (კონსერვატორიის სტუდენტთა გუნდი) —
აღმოსავლური შტო იყო წარმოდგენილი. თუკი კონ-
ცერტის მიზანი, კეჭაყმაძის სახელისთვის პატივის მი-
გებასთან ერთად, მსმენელისთვის მისი თანამედროვე,
ორიგინალური, და, იმავდროულად, ცხადად ეთნიკური
ნიშნით გამორჩეული და მრავალფეროვანი ენის წარ-
მოჩენა იყო, ეს მიზანი უდაოდ მიღწეულ იქნა.

როგორც აღინიშნა, საგუნდო კოლექტივებმა მა-
ღალი დონის შესრულებით დიდი სიამოვნება მიანიჭეს
მსმენელს. აღსანიშნავია როგორც გუნდური ჟღერადო-
ბის მაღალი ხარისხი, ისე სოლისტების ინტერპრეტაცი-
ები, რომელთაგან განსაკუთრებით გამოვყოფდი ზვიად
მიჩილაშვილს (სამების კათედრალის საპატრიარქო/
სახელმწიფო კამერული გუნდის სოლისტი) კომპოზი-
ციაში „ბალახო მითხარ“ და თეონა ცირაშუას, გორის
ქალთა კამერული გუნდის სამხატვრო ხელმძღვანელს,
რომელიც, საგუნდო შესრულების უმაღლესი კლასის
მიღწევის გარდა, სოლისტის ამპლუაშიც მოგვევლინა
კომპოზიციაში „ლომო, შე ლომის მოკლულ“. ეს შეს-

რულება თავისი ემოციური მუხტითა და დრამატიზმით აქამდეც კარგად იყო ცნობილი საგუნდო მუსიკის მოყვარულთათვის.

გუნდური ჟღერადობისა და დახვეწილი ინტერპრეტაციის თვალსაზრისით კი განსაკუთრებული შთაბეჭდავობით გამოვარჩევი გურამ ყურაშვილის სახელობის აფხაზეთის სახელმწიფო საგუნდო კაპელას (ხელმძღვანელი – ზვიად ბოლქვაძე), თბილისის ვანო სარაჯიშვილის სახელობის სახელმწიფო კონსერვატორიის სტუდენტთა გუნდს (ლიანა ჭონიშვილის ხელმძღვანელობით), თბილისის ბავშვთა კაპელას (გელა ფარჩეკიძის ხელმძღვანელობით).

კონცერტზე წარმოდგენილ კოლექტივებს ბევრი რამ განასხვავებდათ ერთმანეთისგან – მაყურებელმა იხილა სხვადასხვა ასაკობრივი კატეგორიის, წარმომავლობისა და გამოცდილების მქონე გუნდები, თუმცა მათ ერთი რამ აერთიანებდათ – ეს იყო უდიდესი მოწინება და პატივისცემა იოსებ კეჭაყმაძისა და მისი მუსიკის მიმართ. ამის ნათელი გამოხატულება იყო, თუნდაც, სამების კათედრალის საპატრიარქო/სახელმწიფო კამერული გუნდის ხელმძღვანელის – სვიმონ ჯანგულაშვილის – ჟესტი – როდესაც მან გამოსვლის დასასრულს, დამსახურებული ოვაციებისას, ნოტები ცაში აღმართა, თითქოს, გვითხრა, მას ეკუთვნის ეს აპლოდისმენტებიო.

საიუბილეო საღამოზე მაღალი დონის შესრულებების გარდა, როგორც ითქვა, არაერთი საინტერესო თუ სახალისო ისტორია გაჟღერდა იოსებ კეჭაყმაძის ცხოვრებიდან. ნიკოლოზ ნულუკიძე თანმიმდევრულად შეეხო ისეთ ღირსშესანიშნავ მომენტებს, როგორებიც იყო საქართველოს ჰიმნის შექმნა, კულტურის სამინისტროსთან თანამშრომლობა. წამყვანი არ მოერიდა კონსერვატორიიდან იოსებ კეჭაყმაძის განთავისუფლების სამარცხვინო ფაქტის ხაზგასმასაც, თუმცა, ეს ისტორია ფართო საზოგადოების მიერ დიდი ხანია, სამარცხვინოდაა შერაცხული, ამიტომაც მისმა გაჟღერებამ მრავალმნიშვნელოვანი ღიმილები გამოიწვია დარბაზში.

კონცერტის დრამატურგიული კვანძის გახსნა სასიხარულო ამბავთან იყო დაკავშირებული – კულტურისა და სპორტის მინისტრმა, ქალბატონმა თეა ნულუკიანიმა ქალაქ ქუთაისის მერთან, ბატონ იოსებ ხახალეიშვილ-

თან ერთად ქუთაისის კამერულ გუნდს საზეიმოდ მიანიჭა იოსებ კეჭაყმაძის სახელი. ამის შემდგომ, ან უკვე იოსებ კეჭაყმაძის სახელობის ქუთაისის კამერულმა გუნდმა ირინე ლომინაძის ხელმძღვანელობით სიმბოლურად შეასრულა „ქუთაისური სერენადა“ და „ვინ რა წაიღო ამ ქვეყნით“ ციკლიდან „წუთისოფლის სამღერავები“. ამას კი მოჰყვა საღამოს დასკვნა – საქართველოს ხალხური სიმღერის სახელმწიფო ანსამბლ „ბასიანთან“ ერთად სცენაზე წარდგა კონცერტის მონაწილე ყველა საგუნდო კოლექტივი იოსებ კეჭაყმაძის ცნობილი „მრავალჟამიერის“ ერთობლივი შესრულებით. ამგვარ „გაერთიანებულ“ გუნდებს ხშირად ვხედავთ სხვადასხვა საგუნდო მუსიკის კონცერტისა თუ ფესტივალის დამაბოლოებელი ნომრების სახით. და, როგორც წესი, ისინი დიდ საშემსრულებლო სირთულეებთანაა დაკავშირებული – სცენაზე ხომ ამდენი ადამიანი დგას, მათ სამართავად დიდი სადირიჟორო გამოცდილება და პროფესიონალიზმია საჭირო. ამ შემთხვევაში კი მრავალრიცხოვანმა გუნდმა, „ბასიანის“ ერთ-ერთი წევრის მინიმალური მინიშნებებით, თითქმის დირიჟორობის გარეშე შეასრულა ყველასათვის ცნობილი „მრავალჟამიერი“, რასაც, როგორც მოსალოდნელი იყო, მოჰყვა არეულობა, ტექსტის შეუთანხმებლობა და, ზოგადად, არცთუ დამაჯერებელი შესრულება. რომ არა ეს ხარვეზები, ვფიქრობ, ფინალური გუნდი კიდევ უფრო დიდ შთაბეჭდილებას მოახდენდა მსმენელზე, თუმცა, მიუხედავად ამისა, თვალსაჩინო იყო ამ შესრულების „მუსიჯი“ – ეს იყო დიდი საგუნდო კომპოზიტორის, იოსებ კეჭაყმაძის სახელით გაერთიანებული და ამღერებული უამრავი ადამიანი, მისი მუსიკალური „მონაგარი“, რომლის ერთ ხმად შეკრული „მრავალჟამიერი“ ვერც ერთ მსმენელს ვერ დატოვებდა გულგრილს.

ამგვარად, დარწმუნებული ვარ, იოსებ კეჭაყმაძის იუბილეზე დამსწრე ყველა ადამიანმა უდიდესი სიამოვნება მიიღო, რასაც სწორ საორგანიზაციო მენეჯმენტს, მაღალი დონის შესრულებებსა და, უპირველესად, კეჭაყმაძის მუსიკისადმი საყოველთაო სიყვარულსა და აღიარებას უნდა ვუმადლოდეთ. ეს ყოველივე კი მრავალი ასეთივე დასამახსოვრებელი, შთაბეჭდავი და ღრმად შინაარსიანი საიუბილეო საღამოს მოლოდინს გვისახავს.

სიტყვის მნიშვნელობა და მისი მუსიკალური მოდიფიკაციები ქართულ კინო-სათეატრო მუსიკაში

(იოსებ კეჭაყმაძის მუსიკის მაგალითზე)

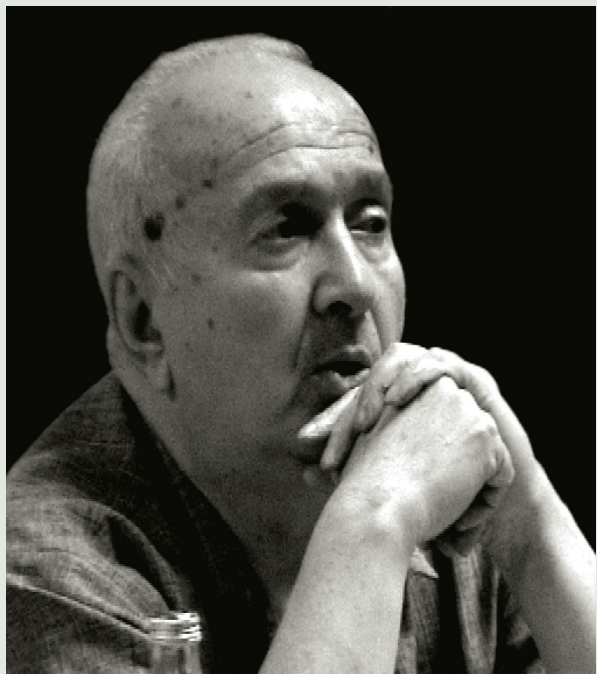
შიო ავრახამია

დირიჟორი, მუსიკოლოგი.

თბილისის ვანო სარაჯიშვილის სახელობის სახელმწიფო კონსერვატორიის დოქტორანტი*

იოსებ კეჭაყმაძე საგუნდო მუსიკის ნამდვილი დიდოსტატია. მისმა აკადემიურმა მუსიკამ ავტორის სიცოცხლეშივე დიდი აღიარება მოიპოვა. ის ბოლომდე ერთგული დარჩა იმ უნიკალური „ინსტრუმენტის“, რომელიც ყველაზე გამომსახველი და მგრძობიარეა ადამიანის სულიერი განცდების გადმოსაცემად. საგუნდო მუსიკას მან ხელოვნების ისეთ ჟანრებშიც მიმართა, როგორცაა კინო და თეატრი და იქაც ხმაამალაღი და განუმეორებელი სიტყვა თქვა.

ცნობილია, რომ საგუნდო მუსიკა ქართულ კინოში სხვადასხვა სიხშირით ყველა ეტაპზე იჩენს თავს. ეროვნული ტრადიციული, თუ ევროპული ტიპის აკადემიური a cappella საგუნდო ნომრების ეპიზოდური ჩართვა, სხვადასხვა აზრობრივი დატვირთვის მატარებელია. მსგავსი ფილმებია: „ბზინეთი“ (ლ. ელიავა. 1968. საბჭოთა კავშირში „მამაკაცთა გუნდის“ სახელით ცნობილი), „იყო შაშვი მგალობელი“ (ო. იოსელიანი. 1970), „ექსპრეს ინფორმაცია“ (ე. შენგელაია. 1993) და სხვა. უშუალოდ, საგუნდო მუსიკა, როგორც ფილმის მთავარი „პერსონაჟი“

იოსებ კეჭაყმაძე

ამერიკულ, ევროპულ და საბჭოთა რუსულ კინემატოგრაფში მე-20 საუკუნის პირველი ნახევრიდანვეა ცნობილი, სადაც უმეტესად a cappella საგუნდო ნომრებია წარმოდგენილი. მსგავსი პრეცედენტი ქართულ კინემატოგრაფში მხოლოდ 80-იან წლებში გაჩნდა, თუმცა, თუკი ზემოხსენებულ ქართულ, მათ შორის უცხოენოვან ფილმებში საგუნდო მუსიკა ჟანრის მნიშვნელობისა და შესაძლებლობების ხაზგასმას ახდენს, ამ შემთხვევა-

* სადოქტორო პროგრამაზე ალტერნატიული კურსის – „ქართული კინომუსიკა“ ხელმძღვანელი მანანა კორძაია.

ში მან განსხვავებული აზრობრივი დატვირთვა შეიძინა და მხატვრული აზრის მსაზღვრელად, განზოგადების სიმბოლოდაც კი მოგვევლინა. ასეთი ფილმია „არსენას ლექსი“, 1985 წელს ნანა ხატისკაცისა და თენგიზ მაღალაშვილის მიერ გადაღებული, სადაც იოსებ კეჭაყმაძემ ქართული კინოსთვის უჩვეულო სიახლით წარმოადგინა მუსიკის ფუნქცია. ფილმის თითქმის მთელი მუსიკალური პარტიტურა სახელმწიფო კაპელის შესრულებით ჟღერს

და a cappella გუნდებითაა წარმოდგენილი (დირიჟორი გივი მუნჯიშვილი).

ასეთმა გააზრებამ ნათელი გახადა, რომ იოსებ კეჭაყმაძის აკადემიური და კინო-სათეატრო შემოქმედება ერთი, მთლიანი სააზროვნო სისტემაა – გაცხადებული საგუნდო a cappella ჟღერადობაში, რომელიც მუდმივ აკუსტიკურ ძიებებს, ჰორიზონტალისა და ვერტიკალის განსხვავებულ ბგერათმეოხანმებებს, ფონიზმსა და ბგერის ობერტონულ დრამატურგიას ეყრდნობა, რის გამოც სონორისტული აზროვნების დიდოსტატად მოიხსენიებენ. ბგერის შიდაფერადოვნების ძიებათა ეს პრინციპი საკმაოდ მნიშვნელოვანი აღმოჩნდა კეჭაყმაძის კინო-სათეატრო მუსიკაშიც. ამ ძიებებმა განსაზღვრეს კომპო-

ზიტორის ძირითადი ფსიქო-ფილოსოფიური საყრდენები და აზრობრივი სიღმეები, რამაც მკირე ზომის საგუნდო პარტიტურებში პანორამულობის აღქმა, ხოლო მასშტაბურ პანორამულ ქმნილებებში კონკრეტული სახეების ლოგიკური ერთიანობა განაპირობა.

მისი შემოქმედება სულ რამდენიმე ფილმსა და სპექტაკლს ითვლის, თუმცა მათში გამოვლენილი მუსიკოსის ხედვა, კომპოზიტორისა და რეჟისორის იდეური თანხვედრა, სრულიად ახალი და არაგანმეორებადი აღმოჩნდა ქართულ კინემატოგრაფში. იოსებ კეჭაყმაძის მუსიკა კინოში არც გამოყენებითი ხელოვნებაა და არც სტერეოტიპული. მან თავისი დამოუკიდებელი ფორმა შესთავაზა რეჟისორებს – სიტყვა, როგორც აკუსტიკური ვერბალური მარცვალი მუსიკალური ფორმისა და მელოდიურ-ჰარმონიულ ბლოკებად ტრანსფორმირების საშუალება, რასაც მუდმივად მიმართავს აკადემიურ მუსიკაში. სწორედ აქ, მკვეთრად გამოვლინდა კომპოზიტორის ის შემოქმედებითი სიახლეები, რომლებიც დაეფუძნა რიტმული დინამიკის დრამატურგიას, ხოლო მის მათორგანიზებულ მექანიზმად სიტყვა იქცა. მუსიკალური ქსოვილის ჰორიზონტალისა და ვერტიკალის სიტყვიერ ფონემად ქცევა და პირიქით – მუსიკალური ვერსიის სიტყვა-ფონემიდან დაბადება კინო-სათეატრო დრამატურგიაშიც საინტერესო ექსპერიმენტი აღმოჩნდა, რაც კიდევ ერთხელ ადასტურებს მისი კინო-სათეატრო და აკადემიურ მუსიკასთან ერთიან ესთეტიკურ პრინციპებს, სააზროვნო სტილსა და უმთავრეს იდეას – კონკრეტულის განზოგადებას.

კეჭაყმაძე ქართულ თეატრსა და კინოში 70-იანი წლებში ერთვება. თავდაპირველად ის ტრადიციულად ინსტრუმენტულ მუსიკას მიმართავს (ფილმები „ძალი“ და „ბათა ქექია“), მაგრამ მისი ინტერესების ვექტორი თანდათან აკადემიური შემოქმედების ძირითადი პრინციპის – a cappella საგუნდო მუსიკისკენ ინაცვლებს, რომელსაც ექსპერიმენტის სახით უკვე კინო-სათეატრო მუსიკაშიც იყენებს („ძნელი დასაწყისი“ და „არსენას ლექსი“; სპექტაკლები – „შუშანიკის წამება“ (რუსთავე-

ლის თეატრი. რეჟ. ნანა ხატისკაცი. 1979), „ოიდიბოს მეფე“ (მარჯანიშვილის თეატრი. რეჟ. ვიგა ლორთქიფანიძე. 1978), „მთანი მაღალნი“ (ახმეტელის თეატრი. რეჟ. ლერი პაქსაშვილი. 1981), „მოდვარი“ (სატელევიზიო სპექტაკლი. 1990).

შემოქმედებითი ძიებების შედეგად ფილმებისა და სპექტაკლებისთვის შექმნილი მის მუსიკაში სიტყვა იქცა ფონემად. სავარაუდოა, ამ საერთო ინტერესის – სიტყვისა და ტექსტის, როგორც სემანტიკური მნიშვნელობისა და ფონეტიკური გააზრებისათვის დიდი ყურადღების გამო გადაიკვეთნენ რეჟისორები ნანა ხატისკაცი, თენგიზ მაღალაშვილი და კომპოზიტორი იოსებ კეჭყაყაძე, ვინაიდან ამ რეჟისორების ფილმებსა და სპექტაკლებსაც სიტყვა, ხშირად მუსიკალური ბგერის ელემენტად დაყვანილი აერთიანებს. მართალია, ეს ჩანაფიქრი არც ერთ შემთხვევაში ზედაპირზე არ ტივტივებს, თუმცა მათი „ნაკითხვა“ მუსიკის ანალიზის შედეგად მარტივდება.

ინსტრუმენტული მუსიკით ფილმის გაფორმების გამოცდილების შემდეგ („ბათა ქექია“ – რეჟისორი ლეილა გორდელაძე. 1978 წ.) კომპოზიტორის ჩანაფიქრი – „არსენას ლექსი“ სრულიად ორიგინალური საგუნდო მუსიკით გაფორმებინა, ეპოსის იდეით იქნა ნაკარნახევი. ეს ფილმი მხოლოდ საგუნდო მუსიკით ფილმის ილუსტრირების პირველი შემთხვევაა ქართულ კინემატოგრაფიაში. ბუნებრივია, რომ არსენა, როგორც სახალხო მოვლენა და გმირი, ეპიკური ჰანგით უნდა ყოფილიყო დახასიათებული. ფილმის რეჟისორებს – ნანა ხატისკაცსა და თენგიზ მაღალაშვილს კეჭყაყაძესთან თანამშრომლობით მსგავსი გამოცდილება რუსთაველის თეატრში უკვე ჰქონდათ. სპექტაკლში „შუმანიკის წამება“. იმ შემთხვევაშიც თემატიკით განისაზღვრა ქორალური მუსიკისადმი მიმართვის აუცილებლობა. მაგრამ კეჭყაყაძის მადიებლური სული ითხოვდა ამისათვის თეატრალური ესთეტიკისათვის შესაფერი მოდელის მიგნებას. მან მუსიკალურ-დრამატურგიულ ლერძად ერთ საგუნდო კლასტერზე დამყარებული იმგვარი ქორალური მუსიკა, უფრო სწორედ – აკორდი შექმნა, რომელიც დიდ ხანს

პუბლიკის მიერ ელექტრონულ მუსიკად იყო აღქმული. ეს არც გასაკვირია, რადგან ქალთა ერთგვაროვანი ხმების ეს „სივრცული“ ჟღერადობა, რომელიც სასრული წერტილის გარეშე იფანტებოდა თითქოსდა უკიდევანო სივრცეში, მართლაც ელექტრონული ფონის სრულ ასოციაციას ბადებდა. აქ კეჭყაყაძე უძველესი, ანტიკური პერიოდის თეატრის ტრადიციით, ქოროს სემანტიკას დაეყრდნო – მან საკუთარი ეპოქის სააზროვნო სტილში გადაიაზრა ქორო, როგორც მუსიკალური ენით, ისე იდეით, და მას პრობლემის განმარტებულის ფუნქცია დააკისრა. კომპოზიტორის ექსპერიმენტი – ლიდიური კილოს ვერტიკალიზებით მიღებული კლასტერი იმდენად წარმატებული აღმოჩნდა, რომ ის „გამითოსდა“ და მსოფლიო კლასიკური მუსიკის მაგალითების გავლენით (ტრისტან-აკორდი) ტერმინი „კეჭყაყაძის აკორდიც“ კი გაჩნდა. შემდგომში იგი კომპოზიტორის ცნობილი საგუნდო პიესის – „ეგზერსისის“ ინსპირაციად იქცა, რომელიც პირველად შეასრულა თბილისის კონსერვატორიის სტუდენტ გოგონათა გუნდმა (დირიჟორი შალვა მოსიძე).

ხატისკაცი-კეჭყაყაძის ტანდემის ეს თეატრალური გამოცდილება შემდგომში კინემატოგრაფში გაგრძელდა, თუმც სიახლითაც შეივსო. ეს იყო სიტყვა-ფონემა, როგორც მუსიკალური აზრის საწყისი ელემენტი, და რიტმი, როგორც მისი მოდიფიკაციის საუკეთესო საშუალება. სწორედ ეს გამოარჩევს კეჭყაყაძის კინომუსიკას და ამავე დროს აერთიანებს მის აკადემიურ შემოქმედებასთან. ამგვარად, მან მიაგნო მუსიკისა და კინოს საერთო, არსობრივ მახასიათებლებს – სიტყვის რიტმულ-ინტონაციური განვითარება, როგორც კინომუსიკის დრამატურგიული საყრდენი. ეს ხერხი გამოიკვეთა ორი სახით:

- ა) სიტყვის პრიმატი მუსიკალური პარტიტურის განვითარებისას „ძნელი დასაწყისში“;
  - ბ) სიტყვისა და ლაიტთემად გააზრებული ჰანგის რიტმული ტრანსფორმაცია „არსენას ლექსში“.
- ორივე ფილმში ვერბალური ფონემის მუსიკალურ

ფაქტურაში გადაზრდის პროცესი ფილმის დასაწყისიდანვე მყლავნდება. პროლოგში ანტიკური თეატრის შორეული გამოძახილის ასოციაციას ბადებს მთხრობელის მიერ ერთ შემთხვევაში ილიას „გვალობ და ვგალობ“ და, მეორე შემთხვევაში „არსენას ლექსის“ პირველი სტროფების ლექსად წარმოთქმა. „არსენას ლექსში“ მთავარი მუსიკალური თემის მოდიფიკაცია სწორედ რიტმული ცვლილებების ხარჯზე ხორციელდება, სადაც ერთი თემა დრამატული და ლირიკული სახეებითაა წარმოჩენილი. თემის რიტმული განვითარება და მოდიფიკაციაა დამახასიათებელი ასევე მაღალაშვილის ფილმისთვის – „ძნელი დასაწყისი“, სადაც ერთხმიანი მელოდიის საფუძველს ბავშვის მიერ, ასევე კადრს მიღმა ნაკითხული ლექსის ერთი სტროფი წარმოადგენს. ამ ფილმებში კადრს მიღმა ნაკითხული ლექსი მუსიკალური განზოგადებისა და განვითარების ინსპირაციაა. ორივე შემთხვევაში საქმე გვაქვს ფილმის პოეტურ დასაწყისთან, თუმცა ერთ შემთხვევაში ლექსი ინტონაციურ ევოლუციას განიცდის სიტყვებიდან – მუსიკამდე, ხოლო მეორე შემთხვევაში – ეპიგრაფი განსაზღვრავს მუსიკის სტილსა და ჟანრს, სადაც ავტორი არ ერიდება განსხვავებული სახეების ერთი „ინსტრუმენტი“ (გუნდით) წარმოჩენას.

„ძნელი დასაწყისის“ დინამიკური განვითარება ილია ლექსის – „გვალობ და ვგალობ“ ნაკითხვით იწყება. სწორედ ამ ლექსის გამოჩენით ხდება ფილმში მუსიკის როლის გააქტიურება, ხოლო მანამდე არსებული კომპილაციური ნომრები მხოლოდ მუსიკალურ ილუსტრაციად გვეკლინება. უხილავი მკითხველის ჩანაფიქრი ხაზს უსვამს სიტყვის, ინტონაციის მნიშვნელობას. ფილმის მუსიკალური ფაბულაც სწორედ ამ ინტონაციის ჰორიზონტალურ, კითხვიდან-სიმღერამდე სამ ეტაპიან განვითარებაზე აგებული: კითხვა-წამღერება-სიმღერა. ფინალში მელოდია უკიდურესად განვითარებულ, მელოზმებით დატვირთულ ნახაზს წარმოადგენს, რომელიც ილიასეული ჩიტის გალობის ნამდვილი იმიტაციაა. ეს ცალფა მელოდია ფილმის მონაწილე თავშესაფრის ბავშვების სულიერი განწყობის მატარებლად იქცევა. სახეზეა სა-

და მელოდიური ნახაზის განვითარების პროცესი, რომელიც მოუნესრიგებელი ბავშვების შინაგანი დახვეწისკენ მიმართულ გზას ემთხვევა. ფილმში იდეის მუსიკალური გადმოცემა და განვითარება ერთ ხმაშია გადწყვეტილი. კომპოზიტორის საგუნდო ესთეტიკა ერთხმიანობის კონტექსტში გადადის, თუმცა მოტივის განვითარების დინამიკა მისთვის დამახასიათებელ მრავალხმიანობის სტრუქტურას იძლევა, სადაც ვერტიკალის აზრობრივი პროცესი ავტორმა ერთი ხმის, ერთი ინტონაციის მრავალაზრობრივ განვითარებაში გარდასახა.

რაც შეეხება „არსენას ლექსის“ მუსიკას, კეჭყაძის შემოქმედებაში ის კინო ძიებებისა და საგუნდო ოსტატობის შეჯამებას წარმოადგენს. ფილმში საგუნდო მუსიკის ერთგვარი საკრალიზება ხდება. ყველა საგუნდო ნომერი დამოუკიდებლად ხედვითი და ასოციაციურ-ვიზუალურად აღქმადია. ფილმის პირველივე სცენა გაშლილი მუსიკალური პანორამაა. ნაწარმოების მთავარი თემის ვარიანტული სახე სხვადასხვა ეპიზოდში მუდმივად გასდევს ფილმს, როგორც ლაიტმოტივი. ის გადმოცემულია ლირიკული და დრამატული სახეებით. ლირიკულია დუეტი „აქედანა და შენამდე“, დრამატულია „ოძელაშვილი არსენა“, „ასი ოქრო“, რომელიც არსენას გაყიდვის სცენის შთამბეჭდავი, გონებაშეხილური, ვოკალურ-სამუსრულელო ხერხებით გამორჩეული საგუნდო ეპიზოდია; ხოლო ლირიკა და დრამატიზმი ერთიანდება ფინალში, სოლისტის ეპიზოდში – დედის სიმღერა (მანანა მენაბდის შესრულებით), რომელიც, ერთი მხრივ, არსენასა და კუჭატნელის შეჭიდების ეპიზოდს, მეორე მხრივ კი შვილის სიკვდილით გამოწვეული დედის ტრაგიზმს ამძაფრებს. ეს სცენა უდავოდ თავისებური რემინისცენაციაა უძველესი ქართული ეპოსის „ვეფხისა და მოყმისა“. ფილმის ძირითადი სიმბოლოს (არსენას) a cappella ლაიტმოტივის დრამატიზება და ხალხურობის ატმოსფერო, მუსიკის ხედვითობა და ასოციაციურობა აზოგადებს და სცილდება კონკრეტული გმირის ტრაგიკული დედის პორტრეტს, რითაც ქართული ეპოსის წარმოდგენებში არსებულ დედის კულტს წარმოგვიდგენს.

რაც შეეხება მთავარ გმირს, იგი წარმოდგენილია არა როგორც კონკრეტულად არსენა ოქელაშვილის სახე, არამედ ზოგადად თავისუფლებისმოყვარე, ბოროტებასთან მეტრძოლი გმირი; მასში განზოგადდა ადამიანის თავისუფლებისა და ამ თავისუფლებისათვის ბრძოლის იდეები. მისი სახე გახსნილია როგორც სახალხო კრებითი მოვლენა, რომელსაც უპირისპირდება ბოროტება, თავისი მრავალსახეობითა და ნიღბებით, კონცენტრირებული ერთი მსახიობის (ზურაბ ყიფშიძე) გარდასახვა-სახეცვლაში – ზაალ ბარათაშვილი, რუსი ოფიცერი, კუჭატელი. ამ სახეცვლათა გამოსავლენად რეჟისორი ირჩევს ბრეტისეულ პრინციპს – გარდასახვა და გარეგნული სახეცვლა პირდაპირ კადრში, მაყურებლის თვალწინ ხდება. ეს თეატრალური ხერხი ხაზს უსვამს ნიღბააფარებულ სიავსს, სხვადასხვა სახით, ფორმითა და შინაარსით რთულად ამოსაცნობი და საშიში რომ არის ქამელეონური ფერთა ცვლისა და მრავალსახეობის გამო. ბრეტის პრინციპითვეა გახსნილი გმირის მუსიკალური დახასიათება, რომელსაც ფილმის ჩვეული გამომსახველი მელოდიზმიდან ზონგის მახასიათებელ რეჩიტატივებამდე მივყავართ. ამდენად, ეს „თეატრალური“ ხერხი ფილმში შემოტანილია არა ფორმალურად, არამედ კონცეპტუალურ დატვირთვას იძენს, სადაც განზოგადებულია მანკიერება, ბოროტი ძალის მრავალსახეობა და მასთან დაპირისპირებული სახალხო გმირი. ეს ხერხი ფილმს ანტიკურ თეატრთანაც აახლოებს, სადაც ერთი მსახიობი მამაკაცი და ქორო მონაწილეობდა, ხოლო პროცესში მამაკაცი სხვადასხვა გმირად გარდაისახებოდა. ამავე ლოგიკით, გუნდის როლი ფილმში სრულებით გამართლებულია – ქოროს რეპლიკები, პროცესის შეფასება, ხალხის აზრის განზოგადება – ეს ბრეტთან ერთად, უძველესი თეატრალური ესთეტიკის ლოგიკური შემოჭრაა ფილმში, რაც სრულიად არ ანელებს ფილმის საერთო დინამიკას, არამედ ინდივიდუალიზმისა და კრებითობის დაპირისპირებას ამძაფრებს. შედეგად, აშკარად იკითხება სამი შრე – გმირი, ბოროტება, დედა. ამათგან გმირი მასას წარმოადგენს, დედა

ინდივიდუალური სახე-სიმბოლოა, ხოლო ბოროტება მრავალსახოვანი მოვლენა. ეს სამშრიანობა მუსიკალურ პარტიტურაშიც გამოკვეთილია – გუნდები, სოლო ეპიზოდები, ზონგები...

ამდენად, ფილმის მუსიკალური დრამატურგიის გათ-

შიო აპრახასია

ვალისწინებით კვლევამდის კინომუსიკაში შეიძლება გამოკვეთოთ სამი სახის პრობლემა:

- კონკრეტულის განზოგადება;
- მუსიკის ხედვითობა და საკრალურობა;
- კომპოზიტორის შემოქმედების განუყოფლობა

და მთლიანობა.

კვლევამდის შემოქმედების განუყოფლობასა და მთლიანობას ზემოთ არა ერთი პასაჟი დაეთმო; კონკრეტულის განზოგადებას, როგორც იდეის მსაზღვრელ ფენომენს, ზემოხსენებული ფილმების ანალიზი ცხადყოფს. განსაკუთრებით კი „არსენას ლექსის“ მუსიკა. აქ პრობლემა დასმულია, როგორც კონკრეტული და ვითარდება, როგორც ზოგადი: სანყისი მოტივი დრამატურგიის შესაბამისად, რიტმულად, პოლიფონიურად, სახეობრივად, ეროვნული ტრადიციული მუსიკის თუ ევროპული ფაქტურული ტიპების მონაცვლეობით პერსონიფიკირებიდან განზოგადებული გმირის პორტრეტში გადადის. ამავე პრინციპით ვითარდება არსენას დედის

პორტრეტი, რომელიც ფინალში ეროვნული წარმოდგენით საკრალურდება, ხოლო განსხვავებულ მუსიკალურ თემათა ერთში ტრანსფორმაციით ხდება მრავალსახოვანი ბოროტების განზოგადება.

რაც შეეხება მუსიკის ხედვითობასა და საკრალურობას, აქ უსასრულო მასალას მთლიანად კეჭყამადის შემოქმედება იძლევა. საკრალურობის კუთხით თუ შეეჩერდებით, კონკრეტულად „შემანიკის ნამების“ მაგალითზე აღვნიშნავთ, რომ სპექტაკლში საეკლესიო მუსიკა ქორალური წყობითა და ფაქტურით განზოგადდა და ქართული ქრისტიანობის სიმბოლოდ გაცხადდა მასში. ამდენად, შეიძლება ითქვას, რომ პირველად სწორედ თეატრის მუსიკაში იქნა აქედრებული კეჭყამადის სპირიტუალური განწყობის მქონე საეკლესიო მუსიკის ნიშნები. ეს გვაფიქრებინებს, რომ კომპოზიტორის საგალობლებით დაინტერესება, რომელთა შთამბეჭდავი ნიმუშები შემდგომში შექმნა, შესაძლოა, გარკვეულწილად ამ სპექტაკლმაც განაპირობა.

აღსანიშნავია, რომ კეჭყამადის შემოქმედებაში ორგანულად თანაარსებობს ორი განსხვავებული შინაარსობრივი შრე: ფსიქოლოგიური და ფილოსოფიური. თითოეულის განსახორციელებლად ავტორს გამომსახველობის ხერხების საკუთარი სპეციფიკური კომპლექსი გააჩნია. ორივე შემთხვევაში უმთავრესია სიტყვა, ხოლო მისი გადმოცემის, დამუშავების გზები — განსხვავებული: სიტყვა-აკორდზე, გამღერებული, განვრცობილი; და სიტყვა-დანანერებული, „დაჩხილი“ და განმეორებადი მარცვლებით. კომპოზიტორი ამ შრეებს ისეთ შემთხვევებშიც კი აერთიანებს, როგორცაა საგუნდო ციკლები, სადაც საქმე ფსიქოლოგიურ-ფილოსოფიურ დრამებთან გვაქვს, როგორც ეს „ფშაურ იდილიებშია“ განზოგადებული. სწორედ ასეთად გვესახება მისი კინო-სათეატრო მუსიკა, რომელიც არ განიხილება, როგორც ცალკე მოვლენა — იგი ერთიანი პროცესის შედეგია.

ამდენად, მის შემოქმედებაში ფილოსოფიურად განზოგადებულია რელიგიური საწყისი, ხოლო ფსიქოლოგიურად — ზოგადსაკაცობრიო, ადამიანი და მისი სული-

ერი სამყარო. ეს შრეები ორგანულადაა შერწყმული მის კინო-თეატრალურ მუსიკაშიც, რასაც, ბუნებრივია, თანახლავს ხედვითობაც. „არსენას ლექსის“ მაგალითზე, ფილმის მოდერატორად საგსებით ლოგკურადაა წარმოდგენილი გუნდი, რომელიც ძველი ქართულ ტრადიციულ თეატრალურ პრინციპებს მუსიკალური ენითა და სამემსრულებლო სტილით ეყრდნობა. ქორალურობამ, რომელიც კეჭყამადის შემოქმედების ძირითადი თვისებაა, ქართულ კინოშიც აირეკლა განსხვავებული შრეების მრავალსაუკუნოვანი გამოცდილებით დაგროვილი თვისებები.

კეჭყამადისთვის ერთ-ერთი ბოლო ნამუშევარი იყო სატელევიზიო სპექტაკლი „მოდვარი“. 1990 წელს გადაღებულ ამ სპექტაკლში კომპოზიტორმა გაითვალისწინა საკუთარი გამოცდილებები ფილმებიდან და სპექტაკლებიდან და ჟანრული მოღვაწეობის ერთგვარი შეჯამება მოგვცა: მისი სპექტაკლებისთვის დამახასიათებელი ქორალურ-ფილოსოფიური პარტიტურები და ფილმებისთვის დამახასიათებელი სიტყვის განვითარებაზე აგებული ფსიქოლოგიური მუსიკა ორგანულად თავსდება „მოდვარში“. სატელევიზიო სპექტაკლის a cappella საგუნდო პარტიტურები ამ საწყისების ორიგინალურ სიმბიოზს წარმოადგენს (სახელმწიფო კაპელის ჩანანერი. დირიჟორი გივი მუნჯიშვილი).

კეჭყამადის მუსიკის ზოგადი ანალიზი ცხადყოფს, რომ ის, რაც კომპოზიტორის აკადემიურ მუსიკას გამოარჩევს და კინოხელოვნებასთან აახლოებს, ხედვითობა და თეატრალური გამომსახველობაა. შემოქმედების დასაწყისშივე შექმნილი საგუნდო ციკლები ნამდვილ თეატრალურ სცენებსა თუ კინოკადრებს წარმოადგენენ. ერთი მხრივ აღვნიშნავდი მის „თბილისურ პარაფრაზებს“, რომელიც თითქოს კინოკადრებად აკინძული სურათების სახით გვიხატავს თბილისს — დროდადრო მუსიკაში „ვხედავთ“ ძველი თბილისის ბოჰემას; მეორე მხრივ კი „ფშაურ იდილიები“ — ანა კალანდაძის ლექსებზე, რომელიც თეატრალურობით, მზა სპექტაკლის სახით წარმოგვიდგენს ფშაური ყოფის სურათებსა თუ

ფშავის პეიზაჟს, ნისლებში გახვეულ თუ მზით გაბრწყინებულ ხეებს. „ფშავი იდილიებში“ საერთო უღერადობა, სონორულ-ტემბრული ეფექტები, სიტყვების დანაწევრება, მარცვლების ინტენსიური გამოვრებები მთის პეიზაჟთან, ჭიუხებთან და კლდეებთან ასოცირდება. ეს ყოველივე ფერადი პანორამის ასოციაციას ხმოვანების კოლორისტულობით იწვევს.

მსგავსი ხედვით-ასოციაციურია „ძელი თბილისის პარაფრაზები“, რომელიც საერთო ბგერწერითა და ტემბრული ეფექტებით ძველი თბილისის პანორამას ქმნის. აქ არ შეიძლება არ აღინიშნოს კვლავმადის საგუნდო ხელწერის ოსტატობა და ქალაქური ფოლკლორისადმი სრულიად ახლი, ორიგინალური მიდგომა. კერძოდ, ქალაქური ერთხმიანი, შეიძლება ითქვას მარტივი ფაქტურიდან მან მასშტაბური, მრავალხმიანი ფრესკული თვისების მატარებელი ფერწერული პანოები შექმნა.

ამდენად, იოსებ კვლავმადის მუსიკის აკუსტიკურ-ხედვითი ასოციაციები შეუძლებელს ხდის მის შემოქმედებაში მკვეთრი ზღვარის გავლენას აკადემიურსა და კინო-სათეატრო მუსიკას შორის. თუ კინოსა და თეატრის მუსიკაში მაყურებელი ფერადოვანი სონორული ჰარმონიის, დრამატურგიული განზოგადებისა და კონკრეტულური მიდგომის თანაზიარის ხდება, აკადემიურ მუსიკაში ფილმისათვის დამახასიათებელი ვიზუალურ-ასოციაციური ხედვითობის საბურველში ექცევა. რთულია იმის თქმაც, კვლავმადის შემოქმედების ამ მახასიათებლებზე კინოს დრამატურგიამ, ან თეატრის ჩაკეტილმა სივრცემ და სემანტიკამ იქონია გავლენა, თუ იქ გაჟღერებული სონორულ-სივრცული მუსიკა მისი აკადემიური მუსიკის უჩვეული სონორულ-აკუსტიკურმა მიგნებებმა განაპირობეს. სავარაუდოდ, წამყვანი მაინც ის უსაზღვრო მუსიკალური სტიქია იყო, რომელიც მისი შინაგანი სულიერი სამყაროს იმპულსებით საზრდოობდა და მუსიკალური ინტელექტით მძლავრდებოდა. კინო-სათეატრო მუსიკა შედარებით გვიან შემოიჭრა (და არცთუ აქტიურად) მის შემოქმედებაში, როდესაც უკვე გამოკვეთილი იყო მისი კომპოზიციების ძიებათა ძირითადი საყრდენები — ბგერა,

პიო აზრასამია

როგორც შინაგანი უსასრულო შესაძლებლობის მქონე დამოუკიდებელი ობიექტი და თანაბგერები, როგორც ამ შესაძლებლობათა გამოვლენის კომპლექსური საშუალება, რამაც ერთობლიობაში წარმოქმნა ის სივრცულ-ხედვითი ჰარმონიული მოდელები, კვლავმადის შემოქმედების უნიკალობა რომ განსაზღვრეს. კინო-სათეატრო მუსიკა კი შემდგომი ექსპერიმენტების საშუალებად იქცა.

თუმცა, კინოსთან ურთიერთობამ ერთგვარად მაინც მოახდინა გავლენა კომპოზიტორს მონტაჟური ლოგიკის დახვეწის თვალსაზრისით, ხოლო თეატრმა გაამძაფრა სახეობრივი გარდასახვის უნარი. მაგალითისთვის, „თბილისურ პარაფრაზებში“ ერთი ფრაზის განვრცობა და მოულოდნელი შეკვეცა სწორედ კინომონტაჟის ლოგიკას ექვემდებარება. „ფშავი იდილიებში“ კი კომპოზიტორის ამოსავალი თეატრალიზებაა, სადაც „მთავარი პერსონაჟი“ სიტყვაა, რომელიც პირდაპირი მნიშვნელობით დიდ და მრავალსახოვან როლს განასახიერებს იოსებ კვლავმადის ჯერ კიდევ შეუსწავლელ შემოქმედებაში.

ვაჟა აზარაშვილის (1936–2024) შემოქმედებას ქართველი ხალხის უდიდესი დაფასება და სიყვარული ხვდა წილად. მრავალი გამორჩეული რომანის, კამერულ-ინსტრუმენტული და სიმფონიური ნაწარმოების ავტორმა საერთაშორისო აღიარება მოიპოვა, მისმა ინსტრუმენტულმა კონცერტებმა და არაერთმა კამერულმა ქმნილებამ ღირსეული ადგილი დაიმკვიდრა მსოფლიოს გამოჩენილ მუსიკოსთა რეპერტუარში, ხოლო განსაკუთრებული ემოციითა და სითბოთი გამსჭვალული სიმღერები ქართული საესტრადო ჟანრის მარგალიტებად იქცა.

ძნელია ვაჟა აზარაშვილზე წარსულ დროში საუბარი. შეიძლება ითქვას, რომ მისი წასვლით გარკვეულ წილად დასრულდა ქართული მუსიკალური ხელოვნების ისტორიის მნიშვნელოვანი ეტაპი, რომელმაც, ათეული წლების მანძილზე იმ თაობის გამოჩენილ ქართველ კომპოზიტორთა მოღვაწეობის შედეგად, განსაკუთრებული, წარუშლელი და ბრწყინვალე კვალი დატოვა.

ვაჟა აზარაშვილმა მდიდარი და მრავალფეროვანი შემოქმედებითი მემკვიდრეობა, საოცარი მოგონებები და განუზომელი სევდა დაგვიტოვა.

საქართველოს კომპოზიტორთა კავშირის თავმჯდომარე,
პროფესორი გიორგი შავერმაშვილი

ეტიუდი ვაჟა აზარაშვილზე

ლალი კაკულია

დიდ ქართველ კომპოზიტორს ვაჟა აზარაშვილს 2024 წლის ზაფხულში 90 წელი უნდა შესრულებოდა. ამ თარიღის აღნიშვნას კომპოზიტორი ვერ მოესწრო, თებერვლის დასაწყისში გარდაიცვალა. ჩემი ესეე თავისებური „ლამენტო“, ვაჟა აზარაშვილისადმი მიძღვნილი.

ვაჟა აზარაშვილის მრავალრიცხოვან და ჟანრობრივად მრავალფეროვან ნაწარმოებთა ნუსხაში, მნიშვნელოვან ადგილს იკავებენ თხზულებები, რომელ-

თა შინაარსიც პირობითად შეიძლება გამოვხატოთ სიტყვით „ხსოვნა“. ხშირად ეს სათაურებშიც აისახება ხოლმე: „მოგონება“, „ნოსტალგია“, „განშორება“, „მიძღვნა“, ან უბრალოდ „ელეგია“, „ნოქტიურნი“ და სხვა. ეს სავესებით კანონზომიერია, რადგანაც კომპოზიტორი „გულის მუსიკას“ წერს, „სიყვარულის მუსიკას“ იმ ადამიანებზე, რომელთა ხსოვნასაც მისი გული სათუთად ინახავს.

მათ რიცხვში მრავალი მხატვრული ღირსებით აღბეჭდილი ქმნილებაა, მაგრამ განსაკუთრებულ ყურადღებას ბოლო წლებში შექმნილი მსხვილი სონა-

ტური ციკლები იქცევენ, რომელთაგანაც გამოყოფდი სონატას სოლო ჩელოსათვის (2005 წ.) და კვინტეტს ფორტეპიანოს, ორი ვიოლინოს, ალტისა და ჩელოსათვის (2007 წ.).

ეს თხზულებები საინტერესო ძიებებით გამოირჩევიან და კომპოზიტორის შემოქმედების ახალ ფურცელს შლიან.

აქ არ შემიძლია გვერდი ავუარო და რამდენიმე სიტყვით არ შევეხო სონატას სოლო ჩელოსათვის, რადგანაც მისი პირველი შესრულებიდან მიღებული შთაბეჭდილება დღემდე არ გამწვანდება, არადა ეს ცხრაშედი წლის წინ იყო, 2005 წ. 22 ნოემბერს, კომპოზიტორთა კავშირის სარკეებიან დარბაზში გამართულ აზარაშვილის საავტორო კონცერტზე. ნაწარმოები ჩვეული ოსტატობით და მხურვალე ემოციურობით შესრულა თამარ გაბარაშვილმა.

სონატა კომპოზიტორის სიყრმის მეგობრის, შესანიშნავი ვიოლონჩელისტის ელდარ ისაკაძის გარდაცვალების გამო დაიწერა და მის ხსოვნას მიძღვნა. სწორედ ეს ხელოვანი გახლდათ ვაჟა აზარაშვილის კონცერტის ჩელოსა და სიმებიანი ორკესტრისათვის (1969 წ.) პირველი შემსრულებელი, რომელმაც დამსახურებული გამარჯვება მოუტანა ავტორს. მისივე შესრულებით აუღერდა კომპოზიტორის სონატა №2 ჩელოსა და ფორტეპიანოსათვის (1976 წ.). ეს სონატაც კომპოზიტორმა ელდარ ისაკაძეს უძღვნა.

სოლო სონატის ჟანრს ჩელოსათვის ქართულ მუსიკაში პირველად სულხან ცინცაძემ მიმართა (1976 წ.). ეს იყო ნეოკლასიციური ტენდენციების გამოვლინების საწყისი ეტაპი ქართულ მუსიკაში. ბაროკოს ეპოქის ამ ჟანრული მოდელით დაინტერესების ტრადიციას აგრძელებს ვაჟა აზარაშვილი, რომელიც ქმნის ჯერ სონატას სოლო ვიოლინოსათვის (1995 წ.), ხოლო ათი წლის შემდეგ სონატას ჩელოსათვის. ინსტრუმენტის არჩევანი ამ შემთხვევაში განაპირობა არა აბსტრაქტულმა მუსიკალურმა იდეამ, ძველი ჟანრის აღორძინებისაკენ მიმართულმა ექსპერიმენტის უბრა-

ლო წყურვილმა, არამედ მიძღვნის ადრესატმა – ელდარ ისაკაძის ფიგურამ, რომლის მგზნებარე ნატურას კარგად ესადაგებოდა „საკუთარი“ ინსტრუმენტის – ჩელოს „ადამიანური“ ტემბრი.

თხზულებაში გადმოცემულმა აფორიაქებულმა განცდებმა კომპოზიტორს უბიძგეს იმ რეალისტური რეჩიტატიულ-დეკლამაციური მანერის გამოყენებისაკენ, რომელიც მე-17 საუკუნის კომპოზიტორის კლავ-

დიო მონტევერდის ოპერებში მკვიდრდება და სტილზე ცონციტატო-ს სახელითაა ცნობილი. ვაჟა აზარაშვილი ამ „მშფოთვარე“ სტილს მოქნილად იყენებს ინსტრუმენტულ მუსიკაში და მას ქართული მეტყველებისათვის დამახასიათებელი ექსპრესიით მსჯვალავს.

ძველ მუსიკასთან კავშირი სხვა მხრივაც ვლინდება ნაწარმოებში, რაც კვლავ მუსიკალური კონცეფციით არის განპირობებული. კერძოდ, ჩანაფიქრიდან გამომდინარე, ავტორმა თამამად მიმართა მუსიკალური ხერხების იმ სისტემას, რომელიც რიტორიკის ხელოვნებიდან მოდის და შესაბამისად, უკავშირდება მოძღვრებას აფექტებზე. მართლაც, ნაწარმოები საესეა ორატორული პათოსით, მუსიკა ხშირად იძენს ვერბა-

მარცხნიდან: თამარ გაბარაშვილი, ვაჟა აზარაშვილი, ნანა დიმიტრიადი

ლურ სიყბადეს, რაც შეესაბამება თბულების მგზნებარე შინაარსსა და ავტორის გადმოცემის ექსპრესიულ სტილს.

ნაწარმოები ტრგიკული განცდითაა აღსავსე, რაც ხაზგასმულია წელი ტემპების უპირატესობით, მათი განთავსებით პირველი ნაწილის შესავალში, კულ-

მარცხნიდან: გიორგი ხაინდრაძე, თამარ (თათა) ლიჩელი, პაატა ჭანუშიძე, ვაჟა აზარაშვილი, გიია ჯაფარიძე, გიორგი ჯორჯაძე

მინაციაში (III ნაწილი) და ფინალის ეპილოგში. სარბანდებიდან მომდინარე პათეტიკა, ლამენტაციები, ოხვრა-შეძახილები, წყვეტილი ფრაზები დაძაბული პაუზებით, გულის ძგერის ამსახველი პიკიკატოები აღრმავებენ ამ ტრაგიზმს.

ნაწარმოების ცენტრშია პიროვნება – ელდარ ისაკაძის მჩქეფარე ნატურა, დაუცხრომელი ტემპერამენტი, ცხოვრების დაუოკებელი ჟინი, შინაგანი ექსპრესია. მუსიკის უწყვეტ ერთიან დინებაში (ოთხივე ნაწილი სრულდება ატაკაცა), რომელიც ემოციურ მდგომარეობათა სწრაფ ცვლაზეა აგებული, იკვეთება ისაკაძე-ადამიანისა და არტისტის სკულპტურულად გამოკვეთილი ფიგურა. ეს „რომანტიკოსი“ ხელოვანის თავისებური მუსიკალური პორტრეტია, შესრულებული მძაფრი ხელწერითა და დიდი გულსტიკვილით. ამ მუსიკალურ პორტრეტს უცნაურად ეხლართება ხოლმე ავტორისეული განცდები – მოკლე ოხვრები, გამოუვალობის გრძობით აღსავსე „უიმედო გლისანდოები“. მეტყველება იძენს სიტყვიერ სიყბადეს და ფილოსოფიურ განზოგადობას აღწევს დრამატიზმით აღსავსე მესამე ნაწილში. ავტორის „ხმასა“ და მუსიკოსის პორტრეტს შორის პერიოდულად ისეთი წონასწორობა მყარდება, რომ მათი გამიჯვნა შეუძლებელი ხდება, რაც მეგობრების სულიერ სიახლოვეზე მეტყველებს.

ფინალის მუსიკა – აღმავალი სეკვენციები, ტოკატური მოძრაობები, უწყვეტი ოსტინატო, კვლავ ელდარ ისაკაძის ბობოქარ ვნებებს წარმოგვიდგენს, რომლის „გულისცემაც“ თანდათან სუსტდება, ისადგურებს გარდაუვალობის განცდა, სივრცეში განეფინება ეული ხმა – დამთრებლის რეჩიტატივი, რომელიც იმ სულიერ სიყვარულს ასახავს ელდარ ისაკაძემ თავისი გარდაცვალებით რომ დაგვიტოვა.

ტრაგიკული პათოსი, რომლითაც გამსჭვალულია ნაწარმოები, მუსიკას კეთილშობილურებას ანიჭებს და მსმენელს ავტორის განცდების ტუმბარით თანამოაზრედ ხდის.

ცაბაძეების საიუბილეო წელი

ეკუი წაბაძე – 100

წელს, 24 აგვისტოს, დიდ ქართველ კომპოზიტორ გოგი ცაბაძეს 100 წელი შეუსრულდა. კულტურისა და სპორტის სამინისტროს მხარდაჭერით, საიუბილეო ფესტივალი გაიმართა 24 აგვისტოდან 6 ოქტომბრის ჩათვლით – თბილისი, ბათუმი, ქუთაისი. კონცერტები ერთმანეთისგან სრულიად განსხვავდებოდა. როგორც რეპერტუარით, ასევე მონაწილეებით. საღამოები დატვირთული იყო ახლებური ვერსიების პრემიერებითა და თეატრალური დადგმებით. სამხატვრო ხელმძღვანელი იყო დავით მაზანაშვილი, რომლის ბენდი აკომპანემენტს უწევდა გამომსვლელებს, სცენარის ავტორი და საღამოს წამყვანი ნიკოლოზ წულუკიძე, რეჟისორი თინათინ კორძაძე, მხატვარი – სოფო ბასიშვილი

პროექტის მხარდამჭერები იყვნენ საქართველოს კულტურისა და სპორტის სამინისტრო, თბილისის მერია.

თბილისში გალა კონცერტის თემა იყო „გიორგი ცაბაძე თეატრსა და კინოში“ და მასში მონაწილეობდა თეატრისა და კინოს ყველასათვის საყვარელი არაერთი წარმომადგენელი. დავით მაზანაშვილისა და მისი ბენდის თანხლებით საკონცერტო დარბაზის სცენაზე გაჟღერდა კომპოზიციები და გაცოცხლდა სცენები ცნობილი გოგი ცაბაძის მიუზიკლებიდან, კინოსა თუ სპექტაკლებიდან. სტუმრებმა ასევე მოისმინეს უცნობი ამბები კომპოზიტორის ცხოვრებიდან.

კონცერტებში მონაწილეობდნენ კახა ცაბაძე, მურმან ჯინორია, რეზო ჩხიკვიშვილი, ნანული სარაჯიშვილი, ალექსანდრე ბეგალიშვილი, ეკა მამალაძე, მაია ჯაბუა, თამარ გვერდნითელი, ნეკა სებისკვერაძე, აჩიკო სოლოღაშვილი, აჩიკო გოგიტიძე, ოთარ ჯორჯიკია, მარიკო ებრალიძე, ნუკა ბუზალაძე, სოფო ხალვაში, „დეუტი ჯორჯია“, „ალილო“, „თეატრალური კვარტეტი“, „ფორტე“, „გორის ქალთა გუნდი“, „მურო გაგომიძის ცეკვის ლაბორატორია“, თემურ თათარაშვილი,

დათუნა სირბილაძე, აჩიკო ნიჟარაძე, ნეკა სებისკვერაძე, ელეონორა გოგოლაშვილი, გოგიტა გეგელაშვილი, კახა იშხნელი, რუსა თავართქილაძე, სანდრო კურცხალიძე და სხვ. ღონისძიებების სამხატვრო ხელმძღვანელი იყო ცნობილი მუსიკოსი დავით მაზანაშვილი, რომელიც თავისი ბენდით თანხლებას უწევდა გამომს-

გოგი და კახა ცაბაძეები. ფოტო fortuna.ge

ვლელებს. სცენარის ავტორი და წამყვანი – ნიკოლოზ წულუკიძე. აჟღერდა ყველასათვის ნაცნობი და საყვარელი სიმღერების ახლებური ვერსიები, მსმენელმა მოისმინა აქამდე უცნობი ისტორიები კომპოზიტორის ცხოვრებიდან. კონცერტებმა ანშლავით ჩაიარ. გოგი ცაბაძის სიყვარული პოპულარობა უდიდესია ხალხში, როგორც ძველგზრდა, ისე ახალგზრდა თაობაში, რაც ამ კონცერტებმა დაადასტურა. 1-2 დღეში ბილეთები უკვე აღარ იყო. ყველას ენადა საყვარელი კომპოზიტორის მელოდიების კვლავ მოსმენა. საქართველოს მასშტაბით გამართულმა კონცერტებმა კიდევ ერთხელ ცხადყო, რომ გოგი ცაბაძე ჭეშმარიტად სახალხო კომპოზიტორია.

კახა ცაბაძე – 65

გურავ ოიკაპვილი

მუსიკა ყველგან, კახა ჩვენთან...

2024 წელი ქართული მუსიკისთვის გამორჩეულია გამოჩენილ ქართველ მუსიკოსთა საიუბილეო თარიღების სიუხვით, რასაც ჟურნალ „მუსიკის“ წინამდებარე ნომრის შინაარსიც ცხადყოფს.

2024 წლის ერთ-ერთი იუბილარი ჩემი საამაყო მეგობარი – კახა ცაბაძეა, უკვე 65 წლის კახა – დაღვინებული კაცი, მრავალგზის ნაცადი ხელოვანი, ერთ-ერთი ყველაზე ცნობილი და პოპულარული კომპოზიტორი, მეგობრების მიმართ განსაკუთრებული სათუთი დამოკიდებულებით, ერთგულებით გამორჩეული ადამიანი, პიროვნება, რომელიც უშურველად გასცემს სიხარულსა და სიკეთეს, რითაც გარემომცველ საზოგადოებაში დიდ სიყვარულსა და პატივისცემას იწვევს. თუმცა, ასეთი განწყობის საფუძველს მხოლოდ აღნიშნული თვისებები როდი ქმნის, – აქ უმნიშვნელოვანესი ფაქტორია სხვა ქვაკუთხედიც, შემდგარი მაღალი პროფესიონალიზმისგან, განსწავლულობისგან, ოსტატობისგან, დიდი შრომისმოყვარეობისგან, დახვეწილი ინტელექტისა და რაფინირებული გემოვნებისგან, და რაც უმთავრესია – დიდი ნიჭიერებისგან. ნიჭიერება კი ცაბაძეების ხვედრია, რომელიც კახას დიდი გიორგი ცაბაძისგან (რომლის 100 წლისთავიც იზეიმა წლეულს საქართველომ) ერგო მემკვიდრეობით. ამ მემკვიდრეობამ – გიორგი ცაბაძის შვილობამ განაპირობა ძალიან რთული და ძალზე საპასუხისმგებლო მისია, რომელიც ხვდა წილად კახას, როგორც კომპოზიტორს. და რაოდენ სასიამოვნო და შთამბეჭდავია, რომ იგი მშვენივრად ახერხებს მუსიკალურ ასპარეზზე საკუთარი შემოქმედებითი მიღწევებით ღირსეული სიტყვის თქმას და აგერ უკვე თითქმის ხუთი ათეული

წელიწადია ხალხის გულწრფელი სიყვარულით მომართება მუსიკალური ხელოვნების რთულ გზაზე.

ადრე ვწერდი, და ახლაც ვავიმეორებ: „კახა ცაბაძე გამუდმებით მაძიებელი ხელოვანია, ამიტომ მის შემოქმედებით პროცესს ინტენსიურობა, ხოლო საკომპოზიტორო მემკვიდრეობას მუდმივი ზრდა და გაფართოება გამოარჩევს. კახას თხზულებები ნათლად მტყუყვლებენ ავტორის ნიჭიერებაზე, ღრმა ოსტატობაზე, შრომისმოყვარეობაზე. საგულისხმოა ისიც, რომ კომპოზიტორის ხელწერა პერმანენტულად განახლებადია, თუმცა, ეს პროცესი კახას შემთხვევაში კომპოზიტორის ორიგინალურობას, თვითმყოფობას არასოდეს უქმნის საფრთხეს. პირიქით, მის მუსიკას ყოველთვის ნათლად ემჩნევა საავტორო ხედვის ინდივიდუალურობა, სისადავე, თანადროულობა, ნატიფი გემოვნება. კახა ცაბაძის მუსიკაში მკაფიოდ შეიგრძნობა ეროვნული ფესვები, მუსიკა ბუნებრივია, ინტონაციები იმპულსური და იმავდროულად, – მეტად ხალასი, მისი მუსიკა გამორჩეულია მდიდარი მელოდირობით. კახას მუსიკის მელოდია სწორედ იმგვარია, მსმენელთა ემოციურ სიმებს რომ მუხტავს და დიდი ხნით აღიბეჭდება აზრსა და გრძნობაში. კახა ცაბაძის თითქმის ყველა ნაწარმოების მოსმენისას გიჩნდება მისი ხელახლა მოსმენის სურვილი. ეს კი რჩეულთა ხვედრი და მაღალი საკომპოზიტორო კლასის ერთ-ერთი მანიშნებელია...“

ვინც თვალს ადევნებს სოციალურ ქსელში (Facebook) კახა ცაბაძის აქტიურობას, აუცილებლად ემახსოვრება ბოლო წლებში თითქმის რუბრიკად ქცეული – „მუსიკა ამერიკაში, მე წეროვანში“, „მუსიკა ინგლისში, მე წეროვანში“, „მუსიკა იაპონიაში, მე წეროვანში“, „მუსიკა გერმანიაში, მე წეროვანში“, „მუსიკა იტალიაში, მე წეროვანში“, მუსიკა ესტონეთში, თურქეთში, კვიპროსში, აზერბაიჯანში და ვფიქრობ, ეს გეოგრაფიული არეალი კიდევ უფრო მეტად გაიზრდება (და მომავალში კომპოზიტორიც შეძლებს თავისი „კოცხლად შესრულებული“ მუსიკის ადგილზე მოსმენას და

დამსახურებული აპლოდიმენტების მიღებას).

ბუნებრივია, კახა ცაბაძის მუსიკა ხშირად ჟღერს საქართველოში. მისი არაერთი ნაწარმოები სარეპერტუაროა ცნობილი მუსიკოსებისთვის. კახას შემოქმედება მრავალფეროვანია ჟანრულად და სტილისტურად – ინსტრუმენტული კონცერტები, საგუნდო, კამერულ-ინსტრუმენტული და კამერულ-ვოკალური ნაწარმოებები, მიუზიკლები, მუსიკა კინოფილმებისა და დრამატული სპექტაკლებისთვის, პოპულარული საესტრადო სიმღერები.

პროფესიონალებზე გათვლილი ნაწარმოებების პარალელურად, ბოლო წლებში კახა ცაბაძე აქტიურად მუშაობს საბავშვო აკადემიურ მუსიკაზე და არაერთ ძვირფას საჩუქარს უკეთებს ნორჩ მუსიკოსებს. კერძო საუბრებში არაერთხელ უთქვამს კახას: „ვწუხვარ, რომ მომავალ თაობას სხვას ვერაფერს ვუკეთებ, არადა როგორ მინდა უკეთესი საქართველო დაგუტოვოთ“. ქვეყნის უკეთესი მომავალი სწორედ ასე აგურ-აგურ შენდება, როდესაც ყველა ზრუნავს მასზე, ყველა თავის საქმესა და საკეთებელს აკეთებს პროფესიონალურად, ღირსებითა და რუდუნებით. სწორედ ასე უდგება კახა საბავშვო მუსიკას, რაც დამეთანხმებით, იოლი ნამდვილად არ არის.

მქონდა ბედნიერება დავსწრებოდი კახას 50 წლისთავის აღსანიშნავ საიუბილეო კონცერტს თბილისის ოპერის თეატრში. ასევე ვესწრებოდი 60 წლის საიუბილეო ღონისძიებებსაც, მათ შორის, ორ (ერთმანეთისგან სრულიად განსხვავებულ) ძირითად საღამოს, რომელთაც უმასპინძლა ქუთაისის ოპერის თეატრმა და თბილისის კონსერვატორიის მცირე საკონცერტო დარბაზმა. და აი, 65 წელიც შეუსრულდა კახას, რაც ღირსეულად აღინიშნა მთავარი კონცერტით კონსერვატორიის დიდ დარბაზში, ამჯერად მეცხრამეტე საერთაშორისო საღამომო ფესტივალის ეგიდით.

ფართომასშტაბიანი, მრავალფეროვანი და დრამატურული კარგად გათვლილი პროგრამა წარედგინა ფართო აუდიტორიას, საიუბილეო საღამომებისთვის

კახა ცაბაძე საიუბილეო კონცერტზე

ტრადიციულად, შედგა რამდენიმე ნაწარმოების პრემიერაც. ზემოთ საბავშვო მუსიკა ვახსენე და კონცერტის დასაწყისი სწორედ მას დაეთმო – პირველი და მეორე მინი-კონცერტები, კონცერტინო №2 („ნიტიერთა ათწლედის“ მოსწავლეების ემილია რაგიმოვას, ირაკლი დონაძის, სესილი მესხის შესრულებით); აქედანდა ვოკალური ქმნილებები „გაზაფხულის საღამო“ (მარიამ როინიშვილი და ვიქტორია ჩაპლინსკაია), „ისე მდუმარეა ახლა შემოდგომა“ (ნათია სტეფანიშვილი და მაია ჯინჭველაშვილი), „უსასრულო მოლოდინი“ (პრემიერა, ოთარ ჯორჯიკია და ელენე გოგოლიძე), „როგორც მიყვარდი“ (თეიმურაზ გუგუშვილი და ლელა უსეინაშვილი), „დღესაც არ ვიცი“ (ლევან ტაბატაძე და ორკესტრი), შესრულდა კამერულ-ინსტრუმენტული მუსიკაც – 3 პიესა ვიოლინოსა და ფორტეპიანოსთვის (პრემიერა, გიორგი ხაინდრავა და

თბილისის ვ. სარაჯიშვილის სახ. სახელმწიფო
კონსერვატორიის
დიდი დარბაზი

V. SARAJISHVILI TBILISI STATE
CONSERVATOIRE
GRAND HALL

თბილისი, გრიბოედოვის № 8
Tel: 00995/22/2936634; 2922644; 2922647, E-mail: grandhall@tsc.edu.ge / www.tsc.edu.ge

XIX საერთაშორისო სააღდგომო ფესტივალი
The 19th International Easter Festival

20 მაისი 19.00

კომპოზიტორ
კახა ცაბაძის
საიუზილეო
სალამო

მონენილეობა:

სოლისტები: გიორგი ბაგნიძე, მარიამ ბაგნიძე, თეზურ ბუბუჯიძე, ნათია სიფანიშვილი, მარიამ როინიშვილი, ოთარ ჯორჯიანი, თამარ ლიჩელი, მარიამ ოპოლასიძე, ირაკლი ევსტაფიშვილი, დიმიტრი ბოქლოშვილი, ლიზი რამიშვილი, გიორგი ხაინდრაძე, გიორგი შავერვაშვილი.
საპარტოვალსო კომპოზიტორთა კავშირის ორგანიზაცია: თეზურ ბუბუჯიძე, ია ბახტაძე, მაია ანდრეასიანი.
ნაწილობრივად: მარია ბაგნიძე, გიორგი ხაინდრაძე, თეზურ ბუბუჯიძე, ნათია სიფანიშვილი, ირაკლი ევსტაფიშვილი, დიმიტრი ბოქლოშვილი, ლიზი რამიშვილი, გიორგი ხაინდრაძე, გიორგი შავერვაშვილი.
ორგანიზაციის მდივანი: თეზურ ბუბუჯიძე.
www.easterfest.ge facebook.com/easterfest.ge Tel.: +995 577552122

ბილეთები იყიდება BILETBILGE-ზე და კონსერვატორიის სალაროში კონსერტის დღეს, 18 სთ-დან.

მამუკა სიხარულიძე), „ექსპრომტი“ კლარნეტისა და ფორტეპიანოსთვის (პრემიერა, დიმიტრი ბოქლოშვილი და ნათია ბერაია), „ელეგია“ ფლეიტის, ვიოლინოსა და ფორტეპიანოსთვის (საქართველოს კომპოზიტორთა კავშირის ტრიო – ია ბახტაძე, ქეთევან თავაძე, მაია ჯინჭველაშვილი), „კუკუა სიმბარში“ ჩელოსა და ფორტეპიანოსთვის (პრემიერა, ლიზი რამიშვილი და ნათია ბერაია); როგორც ყოველთვის, ამჯერადაც შეუდარებელი იყო გიორგი შავერვაშვილის იმპროვიზაცია – ფანტაზია კახა ცაბაძის მელოდიებზე; და პროგრამის კიდევ ერთი დიდი და შთაბეჭდავი

ბლოკი – ინსტრუმენტული კონცერტები – სავიოლინო კონცერტინო (პრემიერა, მარიამ ოპოლასიძე), ფლეიტის კონცერტი (ირაკლი ევსტაფიშვილი), საფორტეპიანო კონცერტი (თამარ ლიჩელი). საიუბილეო კონცერტში მონაწილეობდა კამერული ორკესტრი რევზა ჯავახიშვილის დირიჟორობით.

საგულისხმოა, რომ ბოლო ათი წელიწადია აქტიურად და ნაყოფიერად ვითარდება კახა ცაბაძისა და დირიჟორ რევზა ჯავახიშვილის შემოქმედებითი ტანდემი. საქართველოს სხვადასხვა ქალაქებში გამართულ სიმფონიურ კონცერტებზე, რომელთა პროგრამაში ძალიან ხშირად არის შეტანილი კახას ნაწარმოებები, სადირიჟორო პულტთან უმთავრესად სწორედ რევზა ჯავახიშვილი არის ხოლმე. ამას გარდა, კახა ცაბაძემ 60 და 65 წლის საიუბილეო საღამოების გაძლოლაც სწორედ რევზა ჯავახიშვილს მიანდო. ამიტომაც დავინტერესდით რეზოს აზრითა და დამოკიდებულებით კახას შემოქმედებისადმი. აი, რას ამბობს რევზა ჯავახიშვილი: „ბოლო წლებში კახა ცაბაძესთან ჩამომიყალიბდა ძალიან მეგობრული და ადამიანური ურთიერთობა, რაც განაპირობა ქუთაისის სიმფონიურ ორკესტრთან ერთად რევიონებში გამართულმა კონცერტებმა, სადაც უხვად სრულდება ბატონი კახას მუსიკა. ჩემთვის დიდი პატივი იყო გამემართა მისი საიუბილეო საღამოები თბილისსა და ქუთაისში. მოგვსენებათ, საბავშვო რეპერტუარში, ორკესტრის თანხლებით გვქონდა საკმაოდ დიდი პრობლემა – თითქმის არ არსებობდა ეროვნული მუსიკა, რომელიც აღზრდიდა ახალ თაობას. მან შეძლო გაემდიდრებინა სამოსწავლო რეპერტუარი და მომავალ თაობას ორკესტრთან ერთად მუსიკირების ძალიან დიდი შესაძლებლობა მისცა. მისი მუსიკა გამსჭვალულია ქართული ინტონაციით და სასიამოვნო მელოდიურობით. დღევანდელთა და დიდ შემოქმედებით წარმატებას ვუსურვებ ბატონ კახას!“

„კახა ცაბაძე იმ გამორჩეულ კომპოზიტორთა რიცხვს მიეკუთვნება, ვინც საერთო სიყვარულით სარ-

გებლობს. მის ნაწარმოებებს ნებისმიერი ასაკის მუსიკოსები ასრულებენ. პირადად მე, არასდროს დამავინწყდება მისი საფორტეპიანო კონცერტი, რომელიც პირველად ქუთაისში დავუკარი ჩემს მეგობართან, არაჩვეულებრივ დირიჟორთან – რევაზ ჯავახიშვილთან ერთად. ეს კონცერტი გამოირჩევა კონტრასტული ხასიათით, ქართული ტემპერამენტით, საინტერესო ჰარმონიითა და ემოციური აღმადრენით.

დაუვინწყარი იყო ჩემთვის, ასევე, კახა ცაბაძის 5 პიესა ოთხი ხელისთვის, რომელიც დათუნა ალადაშვილთან ერთად ავაქედრე ქუთაისსა და თბილისში.

საოცარი მელოდიურობა, სითბო, ემოციური მუხტი არის ის, რაც მის ნაწარმოებებს ჩემთვის ძვირფასს და საყვარელს ხდის“ – ამბობს კახა ცაბაძის საფორტეპიანო ქმნილებების ერთ-ერთი საუკეთესო ინტერპრეტატორი, ქართული მუსიკის დაულალავი პროპაგანდისტი და პოპულარიზატორი თამარ ლიჩელი.

კახას ერთი მონათხრობი მახსენდება ხოლმე ხშირად: „ერთხელ

ჟურნალისტმა მკითხა, რომელ თვისებას დათმობდი სიხარულითო. მაშინ რა ვუპასუხე აღარც კი მახსოვს, მაგრამ ახლა დანამდვილებით ვიცი – პ ა ს უ ხ ი ს მ გ ე ბ ლ ო ბ ა ს – გრძნობას, რომელიც მთელი ცხოვრება ვალში გამყოფებს შენი ქვეყნის, წინაპრების, მომავალი თაობის, ოჯახისა და ახლობლების წინაშე. გრძნობას, რომელსაც შესაძლოა სიხარული და სიკეთე მოჰქონდეს გვერდში მყოფთათვის, მაგრამ შენთვის ტანჯვისა და დარდის მეტი არაფერია. ალბათ, რა თავისუფლად და ბედნიერად ცხოვრობს ის ადამიანი, რომელსაც პასუხისმგებლობის ერთი წვეთიც კი არ გააჩნია“. მეც ასევე დანამდვილებით ვიცი რომ კახა ვერასოდეს დათმობს ამ გრძნობას, ისევე როგორც სხვა თვისებებს, რომელთა გარეშე წარმოუდგენელია მისი პიროვნული პორტრეტი – გულწრფელობა, სიყვარული, ერთგულება, პატიოსნება, ღირსება, სიკეთის კეთებისა და სიხარულის მინიჭების სურვილი. ყოველთვის ხაზგასმით აღვნიშნავ ხოლმე

კახას ერთ საგულისხმო თავისებურებას – მას სხვისი (მათ შორის თავისი კოლეგების!) წარმატება ჭეშმარიტად დიდ სიხარულს ანიჭებს, რაც სამწუხაროდ, იშვიათობად არის ქცეული. ეს საოცნებო თვისება კი, ვფიქრობ, ნიჭიერი და დიდბუნებოვანი ადამიანების ხვედრია.

არაერთი შემოქმედებითი ფილდოსა თუ პრემიის ლაურეატია მასეტრო კახა ცაბაძე, კომპოზიტორი რომელიც იმ ბედნიერ ხელოვანთა რიცხვს მიეკუთვნება, რომლებიც უყვარს ხალხს, ეს სიყვარული კი ყველაზე დიდი ფილდოა შემოქმედისთვის.

ამიტომაც არის მდიდარი კაცი, სულიერად მდიდარი კაცი კახა ცაბაძე – ლამაზი წარსულითა და ღირსეული აწმყოთი დამშვენებული, ანუ იმ მყარ საფუძველზე მდგარი კაცი, რომელზეც კიდევ მრავალი წელი უნდა იაროს ლამაზად, მოხდენილად, ამაყად, მტკიცედ, საიმედოდ და რაც უმთავრესია, მრავალი შემოქმედებითი წარმატება უნდა იზეიმოს, რისი სურვილიცა და იმედიც ნამდვილად გვაქვს.

მრავალჯამიერ ჩემო კახა!!!

ვლადიმერ გრიგოლაშვილი – 70

მანანა კორძია

გასული საუკუნის 80-იანი წლების მიწურულს, როდესაც უკვე სულს ლაფავდა სსრკ, ინერციით მაინც გარკვეული პროცესები მიმდინარეობდა შემოქმედებით კავშირებში, მათ შორის საქართველოს კომპოზიტორთა კავშირში.

სწორედ ამ დროს კომპოზიტორთა კავშირის ხელმძღვანელებად პროგრესულად მოაზროვნე თაობა გამოჩნდა. მათ შორის იყო ენერგიული, პროფესიულად ღრმად განსწავლული და სიახლეთა მაძიებელი ახალგაზრდა მუსიკისმცოდნე ვლადიმერ გრიგოლაშვილი. მან თავისი მოღვაწეობის ძირითად მიზნად ურთულესი ამოცანა დაისახა – მიძინებული ქართული მუსიკის საშემსრულებლო ასპარეზის გამოფხიზლება და მისი პროპაგანდის არეალის განვრცობა უკვე ევროპულ და მსოფლიო მასშტაბით საერთაშორისო ფორუმებზე, თუ ინდივიდუალურ საავტორო კონცერტების სახით. იგი კარგად უნყოდა, რომ ამ პრობლემის დასაძლევად მარტო მუსიკალური ნაწარმოებების შესრულება არ იკმარებდა და საჭირო იყო კვლევაც, მეცნიერულ თუ არა, პუბლიცისტურ-ჟურნალისტურ დონეზე მაინც.

„ვლადიმერისთვის უცხო ოყო მოძველებული იდეა, ამონურული საქმე. არასოდეს დაუსვამს წერტილი იმ აზრთანაც კი, რომელიც სხვისთვის დასრულებული

ჩანდა... ყველაზე ნათლად მას მაინც 1987-93 წლები ახასიათებს, როცა ვია ყანჩელის ინიციატივით საქართველოს კომპოზიტორთა კავშირის ინფორმაციისა და პროპაგანდის ცენტრი დაარსდა და დირექტორად ვლადიმერ გრიგოლაშვილი დაინიშნა.“ (ჟურნალისტი შშია ჭოხონელიძის მოგონებებიდან). გადანყდა და გრიგოლაშვილის აქტიური ქმედებით, მალევე რეალობად იქცა ჟურნალის ტიპის ბიულეტენების გამოცემის იდეა ჯერ რუსულ, ქართულ, მოგვიანებით ინგლისურ ენებზე. ამ უკვე სამენოვანი ჟურნალის პრეზენტაცია ჩეხეთში, პრაღაში შედგა ვლადიმერ გრიგოლაშვილის თაოსნობით. ექსპერტებმა აღინიშნეს გამოცემის მნიშვნელობაც და ხარისხიც, რადგან ისინი იმდროინდელი ქართული მუსიკის პრობლემებსაც იტევდა და, თუმც მცირედად, მაგრამ ქვეყნის ისტორიულ მნიშვნელოვან მოვლენებსაც ეხმიანებოდა.

გრიგოლაშვილის „გამოჩენა“ ამ სარბიელზე შემთხვევითი არ ყოფილა. საზოგადოების ინტერესი ვლადიმერის, როგორც მუსიკოსი-მოაზროვნის მიმართ უფრო ადრე გაჩნდა, ჯერ კიდევ კონსერვატორიაში სწავლისას და შემდგომ პედაგოგიური საქმიანობისას. სწავლების მისეულ სისტემაში მკვეთრად შეინიშნებოდა არატრადიციული, ინდივიდუალური მიდგომა კერძოდ, ჰარმონიის სწავლების და, ზოგადად, მუსიკალური უფრო ფართო პრობლემების მიმართ. დღესაც შემონახულია

მის მიერ შედგენილი ჰარმონიის სახელმძღვანელო და ამოცანების კრებული ჰარმონიაში (გამომცემლობა „განათლების“ მიერ დასტამბული). მსგავსი ეროვნული სახელმძღვანელოს არსებობა დღესაც საკმაო იშვიათობას წარმოადგენს და ამიტომაც ულიან მის ხელახალ გამოცემას.

უნდა აღინიშნოს, რომ საქართველოს კომპოზიტორთა კავშირის შემოხსენებულ, სრულიად ახალ ღირებულებებზე ორიენტირებულ ხელმძღვანელობას სათავეში ედგა უდიდესი ქართველი სამოციანელი, ახლა უკვე კლასიკოსად აღიარებული, თავის დროზე კიდევნილი კომპოზიტორი ვია ყანჩელი. სტაგნაციაში მყოფ ქვეყანაში ახალგაზრდა მუსიკოსის ვლადიმერ გრიგოლაშვილის ამ აქტიურმა ქმედებებმა განაპირობეს ვია ყანჩელის გამორჩეული ინტერესი მის მიმართ და ერთგვარად მისი შემდგომი მოღვაწეობის სფეროც გამოიკვეთა. ამას ადასტურებს ვია ყანჩელი თავის წიგნში „დილოგები“, სადაც ვლადიმერ გრიგოლაშვილის მოღვაწეობისადმი მიძღვნილია საკმაოდ ვრცელი და ღრმად საინტერესო გვერდები (ისიც კარგადაა ცნობილი ყველასათვის, რომ ყანჩელი ზერელედ არავის აფასებდა). აი, ფრაგმენტი მისი წიგნიდან: „მე მოვიჩვიე ნიჭიერი მუსიკისმცოდნე ვლადიმერ გრიგოლაშვილი საქართველოს კომპოზიტორთა კავშირში პროპაგანდის განყოფილების ხელმძღვანელად (რა თქმა უნდა იგულისხმებოდა არა კომუნისტების იდეების, არამედ კავშირის წევრთა ნაწარმოებების პროპაგანდა)“. შედეგი მალევე საგრძნობი იყო, „თუმც არც თუ უმტკივნეულოდ მავანთათვის“. მას მალევე გამოუჩნდნენ მოწინააღმდეგეები! პოლიტიკური პერიპეტიების ფონზე უმოქმედობას მიჩვეული თაობისაგან იგი თავდაუზოგავ შრომას ითხოვდა. „მთავრი რაც მინდა ვთქვა მასზე, – წერს კავშირის აფხაზეთის განყოფილების ხელმძღვანელი სვეტლანა კეცბა – არის ის, რომ ვლადიმერი შინაგანად გრძობდა სიახლეთა დანერგვის აუცილებლობას, სრულყოფას კულტურის სფეროში, რაც არც თუ ადვილად მისაღები აღმოჩნდა“... ქართულ მუსიკას კი მთლიანობაში დიდად წაადგა, რადგან ამ მკვლობებმა შედეგად მოიტანა ის, რომ უკვე სსრკ მარწუხებისაგან განთავისუფლებული საქართველოს კომპოზიტორთა

კომპოზიტორთა კავშირის მუსიკალურ-საინფორმაციო ცენტრი. სხედან: ვალერი გრიგოლაშვილი თანამშრომლებთან ერთად (ნათელა მამალაძე, სვეტლანა კარვალაშვილი).

კავშირის ბაზაზე შეიქმნა მუსიკალური ინფორმაციის და პროპაგანდის დამოუკიდებელი ცენტრი, რომლის დირექტორად ვლადიმერ გრიგოლაშვილი დაინიშნა. სწორედ მისი და მისი გუნდის თავდაუზოგავი, ეფექტური მოღვაწეობა გახდა მიზეზი, რომ ცენტრი პირველი იყო საქართველოდან, ვისაც წილად ერგო ისეთი სა-

საქართველოს კომპოზიტორთა კავშირი, მუსიკალურ-საინფორმაციო ცენტრი – სუპერად ნანი ზრგვაკა

ერთაშორისო ორგანიზაციის წვერი გამხდარიყო, როგორცაა იუნესკოსთან არსებული სამუსიკო ცენტრების საინფორმაციო ასოციაცია IAMIC, თავად ვლადიმერ გრიგოლაშვილი კი მსოფლიო ჟურნალისტ-რედაქტორად ენციკლოპედიაში იქნა შეყვანილი.

სამწუხაროდ, გარკვეულმა ისტორიულმა მოვლენებმა და კავშირის შიდა დაპირისპირებებმა ვლადიმერ გრიგოლაშვილი აიძულეს დაეტოვებინა ცენტრიც და

კავშირიც, შემდგომ ქვეყანა და წუთისოფელიც კი. მასთან ერთად კი ნელ-ნელა გაქრა ცენტრი და შემდგომ ჟურნალიც...

ზემოხსენებულ წიგნში ვიხილავთ ყანჩელი განუზომელი სევდით მიუძღვნის მას მოგონებას და დაწერს: „სიმართლი მახსენდება, რომ ამ პოსტზე ვლადიმერი რომ არ მომეწვია, შესაძლებელია ის ფერ კიდევ ცოცხალი ყოფილიყო“...

მამათა და შვილთა პაექრობა, ალბათ, ბუნებრივი კანონზომიერებაა

ირაკლი არაქიძე

მამათა და შვილთა პაექრობა, ალბათ, ბუნებრივი კანონზომიერებაა. ყოველ თაობას პრობლემური საკითხის გადაჭრის თავისებური იდეა აქვს. იდეებიდან ერთ-ერთი თუ ხორციელდება.

მოგვიანებით, დროის ლაღარი და, ამ შემთხვევაში, შვილიშვილთა თაობა განსაზღვრავს ხოლმე არჩევანის ხარისხიანობას.

ამგვარად, შვილიშვილების გადმოსახედიდან მიიღია ორიოდ სიტყვა ვთქვა:

2024 წლის 5 აპრილს, 70 წელი შეუსრულდა, ჩემი აზრით, გამორჩეულ ადამიანს — მუსიკისმცოდნე ვლადიმერ გრიგოლაშვილს.

ვეცდები, ჩემი აღტაცება ამ მოკლე ტექსტით გადმოგცეთ.

არახალია, რომ ქართულმა პროფესიულმა მუსიკამ ასწლეულში, დაჩქარებული ტემპით, საინტერესო გზა განვლო და რამდენიმე შედეგრიც (მომიტევით ასეთი ტონისთვის, ეს მხოლოდ ჩემი აზრია) დაბადა. მაგრამ, მუსიკა ხომ ის ხელოვნებაა, რომელიც უშუალოდ შესრულებასთანაა დაკავშირებული. თუკი არ ვცდით მსოფლიოს სხვადასხვა სკენაზე შევასრულოთ ის საუკეთესო, რაც გვაქვს, განა სხვა ვინ დაკავდება ამ საქმით. სწორედ აქ დგება ჩვენი ხელოვნების პოპულარიზაციის საკითხი მწვავედ, რომლის გზაზეც ვდგავართ „კულტურის მენეჯერი“ — არცთუ დიდი ხნის წინ დამკვიდრებული პროფესიაა, იმ სახით რა სახითაც დღესაა. როგორი აქტუალურია ეს ცნება დღეს, და თურმე გვყოლია ამ საქმის ოსტატი ვლადიმერ გრიგოლაშვილი, ადამიანი, რომელსაც საქართველოს კომპოზიტორთა კავშირში საინფორმაციო ცენტრი აუღორძინებია (თუ არა დაუარსებია).

რამდენიმე წელში მოახერხა ქართული მუსიკის საინფორმაციო ჟურნალ-ბიულეტენის შექმნა, ქართულ, რუსულ და ინგლისურ ენებზე. მქონდა რა ბედნიერება გავცნობოდი ამ ჟურნალს, ჩამოვთვლი პუბლიცისტური გამოცემის რამდენიმე, ჩემთვის საინტერესო, დეტალს:

— ჟურნალი ინტერესდება, როგორც სახელმძღვანელო, ისე იმ დროისთვის ახალგაზრდა კომპოზიტორე-

ბის შემოქმედებით;

– ყოველი ნომრის ბოლოს ქართველი კომპოზიტორების მიერ ახლად შექმნილი თხზულებების სიაა წარმოდგენილი;

– დიზაინი! ინგლისურ ენოვან ნომრებში „ნოდარი-კოები“ აჭედებენ გვერდის ნომრებს, გასაღებებსა და ნოტებს;

– თემატური კრისვორდები;

ეს ყველაფერი აცოცხლებს პროცესს და უნებლიედ გაინტერესებს.

ჯერ მარტო რად ღირს, რომ საქართველოს ისტორიაში პირველად, ქართული ორგანიზაცია განეკრიბა და იუნესკოსთან (UNESCO) არსებულ იამიკის (IAMIC) საინფორმაციო ცენტრთა კავშირში. ეს ხომ მოვლენა და მიღწევაა! ამგვარს ვერ მიაღწევდა ორგანიზაცია ნათელი რომ არ ყოფილიყო ორგანიზატორთა (და მთელი ჯგუფის) თავდადება, მუშაობის ხარისხი და წინჭვრეტა.

ცალკე, სხვა ტექსტის საკითხად შემოვიჩინებ ვლადიმერ გრიგოლაშვილის პედაგოგიურ მოღვაწეობას და განუხორციელებელ იდეებს.

ახლა კი, პირადად, განხორციელებული შედეგითაც აღფრთოვანებული ქედს ვიხრი ნაადრევად წასული პიროვნების წინაშე.

რატომ ხდება თაობის შიგნით იმგვარი დაპირისპირება, რომ ასე მტკივნეულად და ქვეყნისთვის საზნოდ გულს ტკენენ მომუშავე, ჭკვიან ხალხს? მე, როგორც შვილიშვილთა თაობის წარმომადგენელს, მინდა ვიძახო: რატომ? რატომ ვშვებით ასე? რატომ ვაფუჭებთ საქმეს. განზილებული ვრჩებით, როცა ვხედავთ რომ შეიძლებოდა თქვენსა და ჩვენს შორის არსებული დროის უფრო ნაყოფიერად გამოყენება! მაშინ როცა შეიძლებოდა დაგვეშენებინა არსებულ საძირკველზე. ახლა კი, თავად გვინევს ამ საყრდენის შენება, იმ იმედით რომ ჩვენს შემდეგ ჩვენი შთამომავლები განავითარებენ ამ საქმეს.

და მაინც, ვლადიმერ გრიგოლაშვილის მავგარი ადამიანების შემხედვარე, სინათლე იღვრება გულში, რომ ერთობ ძლიერი წინამორბედი გვყავს ამ („კულტურის მენეჯმენტის“) და სხვა სფეროებში.

იქნებ თავი დაგვეწებებინა არაფრისმომცემი პაექ-

რობისთვის (რაც, სამწუხაროდ, გვემართება ხოლმე) და პატივი მიგვევო გრიგოლაშვილის ხსოვნისთვის. თუნდაც სანიმუშო მუშაობით საერთო საქმისთვის!

დაკარგულ საქმეს ვერას ვუშველით რა. ამგვარად, როგორც ილია ჭავჭავაძე გვასწავლის, წარსული შეცდომები გაკვეთილად, გამოცდილებად ვაქციოთ. „ანმყო, შობილი წარსულისაგან, არის მშობელი მომავლისა“.

ეს საუკეთესო დაფასება იქნებოდა!

ვლადიმერ გრიგოლაშვილი (1954-2000)

5 აპრილს ცნობილ მუსიკისმკოდნეს და ჟურნალისტს ვლადიმერ გრიგოლაშვილს 70 წელი შეუსრულდებოდა. იგი მრავალი წლის მანძილზე მუშაობდა, როგორც საგამომცემლო მიმართულებით, ასევე, საქართველოს ტელევიზიის მთავარ არხზე, იყო არაერთი ტელე და რადიო გადაცემის ავტორი. მას დიდი წვლილი მიუძღვის ქართული მუსიკის პროპაგანდაში, როგორც ჟურნალისტს, ასევე მკვლევარ-მუსიკისმკოდნეს.

1987 წელს მისი ხელმძღვანელობით და უშუალო მონაწილეობით საქართველოს კომპოზიტორთა კავშირში შეიქმნა და წლების მანძილზე წარმატებულად საქმიანობდა ქართული მუსიკის ინფორმაციისა და პროპაგანდის ცენტრი (საქმუსინფორმცენტრი). ვლადიმერ გრიგოლაშვილის ხელმძღვანელობით, ამ ცენტრში მრავალ სასიკეთო საქმეს ჩაეყარა საფუძველი, ტარდებოდა კონცერტები, როგორც საქართველოში, ისე ევროპის ქვეყნებში. ამ წლებში

ქართული მუსიკის ინფორმაციის და პროპაგანდის ცენტრი გახდა საერთაშორისო ორგანიზაციების, მათ შორის, იუნესკოსთან არსებული მუსიკის საინფორმაციო ცენტრების ასოციაციის (IAMIC) წევრი.

საქართველოს კომპოზიტორთა კავშირისთვის, მისი მეგობრებისა და კოლეგებისთვის, ვლადიმერ გრიგოლაშვილის სახელი, როგორც პროფესიონალის და ჩვენი ქვეყნის პატრიოტისა, ყოველთვის იქნება სამაგალითო და დაუვინყარი.

შიო აზრასამია

საგუნდო დირიჟორი, მუსიკოლოგი,
კონცერტის ნამყვანი

ეს სიტყვები კომპოზიტორ რუსუდან ხორავას ეკუთვნის. ჟანრული მრავალფეროვნებით გამორჩეული შემოქმედების ავტორმა საგუნდო მუსიკას განსაკუთრებული ყურადღება 1990-იანი წლებიდან დაუთმო და ქართული საგუნდო რეპერტუარი ორიგინალური მუსიკალური ენითა და ჰარმონიული ფერებით გაამრავალ-

„გუნდი ჩემი თავშესაფარია“ (რუსუდან ხორავა – 70)

რუსუდან ხორავა ნანაროჯის „ვაჟის ცვალიაჟის“ (უაფსი მახვალა ზონაჟვილის) ზასრულაჟის შაჟაჟა. სოლისტები შიო აზრასამია (მისო), ანა ზაჟრაჟა.

ფეროვნა.

რუსუდან ხორავას საგუნდო შემოქმედება სტილური მრავალფეროვნებით იყო წარმოდგენილი მისსავე საიუბილეო შემოქმედებით საღამოზე 17 ნოემბერს, კონსერვატორიის მცირე დარბაზში, სადაც მონაწილეობდნენ თელავის ნიკო სულხანიშვილის სახელობის სამუსიკო სასწავლებლის საგუნდო-სადირიჟორო განყოფილების უმცროსკლასელთა გუნდი (დირიჟორი მაია შალიკაშვილი); ბათუმის ქალთა აკადემიური კამერული გუნდი (დირიჟორები – ზაირა და გელა ვადაცკორიები); საქართველოს სახელმწიფო საგუნდო კაპელა (დირიჟორი არჩილ უშვერიძე). შესაბამისად, კონცერტის ხანგრძლივი ქრონომეტრაჟი შეივსო რუსუდან ხორავას ბავშვთა, ქალთა და შერეული ტიპის საგუნდო ნაწარმოებებით,

სადაც წარმოჩნდა კომპოზიტორის ემოციურ განცდათა და განწყობათა მრავალფეროვნება: ლირიკა, დრამატიზმი, მსუბუქი ექსპრესია. რუსუდან ხორავას ფერადოვანი მუსიკა ბერისადმი სპეციფიკურ, მეტად განსხვავებულ – მსუბუქ, ჰაეროვან, გამჭვირვალე და უწყვეტ ინტონაციურ ნაკადს გულისხმობს, რისთვისაც, ზოგიერთ შემთხვევაში, როგორც ჩანს, ქართულ საგუნდო კოლექტივებს მეტი ყურადღების გამახვილება მართებო...

კომპოზიტორმა, რომლის შემოქმედება კამერული და ვოკალურ-ინსტრუმენტული მუსიკის ჟანრებით 70-იანი წლებიდან დაიწყო, ნავთსაყუდელი, საბოლოოდ, წინაპრების გაკვალულ გზაზე – საგუნდო მუსიკაში იზოგა. მანამდე კი იყო საბავშვო მუსიკალური კომედია „რწყილი და ჭიანჭველა“, რომელიც ქალაქ ფოთში დაიდგა; სავიოლინო კონცერტი – დაცული საქართველოს ტელე-რადიოს ოქროს ფონდში; რომანტიკული სიმფონია მეცოსოპრანოსა და დიდი ორკესტრისთვის – 4 ნაწილად, სიმებიანი კვარტეტი, ბალეტი „სინათლის

ნიკო სულხანიშვილის სახელობის საქართველოს სახელმწიფო საგუნდო კაპელა, მთავარი დირიჟორი არჩილ უშვერიძე

გათუვის ქალთა აკადემიური კამერული გუნდი“, მთავარი ფირიჟორი გელა ვაფაჯორია, აჭარის ხელოვნების დამსახურებული მოღვაწე.

ძალა“, რიგი საფორტეპიანო პიესებისა და რომანსებისა; სრულიად ახალგაზრდამ, მის მშობლიურ ქალაქ ფოთში შექმნა პირველი აღსანიშნავი ნიმუშები საერო სიმღერების სახით („ჩემი სამშობლო“ და „სიმღერა საქართველოზე“), რომლებიც დღემდე აქტიურად სრულდება და ეს უკავშირდება ფოთის სამუსიკო სასწავლებელში სწავლის პერიოდს, იმ სასწავლებლისა, რომელიც დღეს მისი

გათუვის ქალთა აკადემიური კამერული გუნდი“, სახმ-სპორტო ხელმძღვანელი ზაირა ვაფაჯორია, სამუსიკო ხელოვნების დოქტორი აჭარის ხელოვნების დამსახურებული მოღვაწე.

მამის, ქართული ტრადიციული მუსიკის დიდი მცველისა და მოაზგის – არჩილ ხორავას სახელს სამართლიანად ატარებს. ამდენად, ოჯახშივე ქართულ ხალხურ საგუნდო შემოქმედებაზე აღზრდილი კომპოზიტორის მუსიკა ეროვნული ფოლკლორის საფუძვლებზე აღმოცენდა და ის ორგანულად შეერწყა ევროპული მუსიკის ფორმებსა და ზოგად ტრადიციებს, რაც, განსაკუთრებით ფერადოვან, მდიდარ ჰარმონიულ სამყაროში გამოვლინდა. რუ-

სუდან ხორავას გუნდებში იმპრესიონისტული ბგერითი სურათების შექმნაში მნიშვნელოვანი როლი მის მიერ ყურადღებით შერჩეულ სპეციფიკური ემოციური განწყობის ლექსებსაც ენიჭებათ. მათში დიდი ადგილი უჭირავს ბუნებას; კომპოზიტორი განსაკუთრებულ ყურადღებას დეტალებს უთმობს, სადაც უმღერის პატარა ნაძვს, მოტეხილ რტოს, სავსე მთვარეს, აყვავებულ ვარდს, თოვლში მდგარ ტყემლის ხეს, შემოდგომის ფოთლებს, ობლად მდგარ ბალახის ღეროს, ცისარტყელას ფერებს და სხვ. ბუნებისადმი უზომო სიყვარულისა და სამყაროს ფერების განსაკუთრებული აღქმისაკენ მისწრაფებით შეიძლება რუსუდან ხორავა ქართულ მუსიკაში ვაჟა ფშაველას პოეტური ესთეტიკის მიმდევრად დავასახელოთ. ალბათ, არ არის შემთხვევითი ისიც, რომ კომპოზიტორ ქალს ჯერ კიდევ ადრეულ წლებში ვაჟა ფშაველას პრემიის ლაურეატის წოდება მიენიჭა (2003 წ.).

კომპოზიტორის საგუნდო შემოქმედების მხატვრული ღირებულების ძირითად საზომს, ქართულ ხალხურ მრავალხმიან შემოქმედებასთან მყარი კავშირი და ორიგინალური ხელწერა წარმოადგენს. ამ თვისებებით ის ქართველ ქალ კომპოზიტორთა შორის ერთადერთი, სულხანიშვილისა და კეჭაყმაძის ჟანრული მემკვიდრეა. ეს კავშირები კიდევ ერთხელ დადასტურდა კომპოზიტორისადმი მიძღვნილ საიუბილეო კონცერტზე, რომელმაც ფართო პუბლიკას საშუალება მისცა, განეცადა ფაქიზი პიროვნებისა და კომპოზიტორის სამყაროსთან ზიარების სიხარული.

6. სულხანიშვილის სახელობის სამუსიკო სასწავლებლის საგუნდო-სადირიჟორო განყოფილების უმცროსკლასელთა გუნდი (ფირიჟორი მაია ვალიკაშვილი).

ლოქსოქოქი რაკაქოქოქი სიქოქოქების კეკოქაკეკოქ (ხაქოქოქი სიქოქოქის ფეხციქოქი სექოქოქი ქაქოქნიქი)

ქათეკან ზაიაქვილი

ბოლო წლებში საქართველოში ძალიან მომრავლდა მუსიკალური ფესტივალები, რაც კარგის მუქეებელი უნდა იქოს... მნიშვნელოვანია, რომ ეს არ არის მუსიკის მხოლოდ ერთი დარგის ან ქანრის, არამედ სხვადსხვა ტიპის – კლასიკური თუ თანამედროვე, ხალხური თუ ჯაზური მუსიკის ფესტივალები და ა.შ. რა თქმა უნდა, ყველა ფესტივალს თავისი მიზანი აქვს და მუსიკის ამა თუ იმ დარგის ხალხში ცნობადობის გაზრდას ემსახურება. ის კამერული ფესტივალი კი, რომელზედაც ქვემოთ ვიამბობთ, ლოკალური დავიწყებული კულტურის აღორძინებასა და მუსიკალური მესხიერების გამოღვიძებას ისახავდა მიზნად.

2024 წლის 2 ნოემბერს ულამაზეს სოფელ ქორენიშში, მისტიური ხვამლის მთის ძირას ჩატარდა ლეჩხუმური სიმღერის ფესტივალი „დაკარგული ლეჩხუმური სიმღერების კვალდაკვალ.“ ამ ფესტივალს გასულ წელს (2023) წინ უძღვოდა ლეჩხუმური სიმღერების კრებულის წარდგენა, რომელიც შეადგინა ეთნომუსიკოლოგმა რუსუდან ჩიტაურმა, ხოლო გამოსცა საქველმოქმედო ფონდმა „ქართულმა ვალობამ.“

კრებულის რედაქტორები იყვნენ ანსამბლ „მზეთამბეს“ წევრები – ნინო შველიძე და მუსიკოლოგიის დოქტორი, ილიას უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი, სამწახაროდ, უდროოდ გარდაცვლილი ნინო კალანდაძე-მახარაძე. კრებული მიეძღვნა ცნობილი ქართველი საზოგადო მოღვაწისა და მკვლევრის ოთარ ჩიჯავაძის დაბადებიდან 100 წლისთავს. ამიტომაც კრებულში შევიდა ოთარ ჩიჯავაძის მიერ სხვადასხვა წლებში სტუდენტებთან ერთად ლეჩხუმში ჩანერილი (1954, 67, 84) სიმღერები. ასევე მისი ერთ-ერთი საუკეთესო სტუდენტის – რუსუდან ჩიტაურის მიერ ჩანერილი სიმღერები 1982 წელს. დღეისათვის ამ სიმღერებსაც იგივე ბედი აქვთ გაზიარებული, რაც ყველა დანარჩენს: ისინი ინახება პირად თუ სახელმწიფო არქივებში და თუ „ბედი გაუღიებთ“, სცენაზე გადმოინაცვლებენ. ამიტომაც დიდი მნიშვნელობა აქვს ამ გამოცემულ კრებულს, მასში შესულია 49 ლეჩხუმური სიმღერა. კრებულს დართული აქვს საექსპედიციო ჩანაწერების კომპაქტ დისკიც, რაც კიდევ უფრო ზრდის კრებულის სამემსრულებლო და მეცნიერულ ღირებულებას.

მოგეხსენებათ, როგორია დღეს ხალხური სიმ-

ღერის ბედი.... მან დაჰკარგა სოციალური საფუძველი და შეიფარა სცენამ!, იუთუბმა! და სხვა. მეორენაირად რომ ვთქვათ, ხალხურმა სიმღერამ სოფლიდან ქალაქად გადმოინაცვლა და ახლა ქალაქი განკარგავს მის ბედს.... სცენაზე დამკვიდრებამ ახალი საშემსრულებლო ამოცანები გაუჩინა ამ უდიდეს საუკუნეებგამოვლილ განძს და იძულებით დაემორჩილა სცენისა თუ „შოუს“ კანონებს. ამის შესახებ დიდი ედიშერ გარაყანიძე წერდა თავის საეტაპო, უმნიშვნელოვანეს ნაშრომში „ქართული ხალხური სიმღერის შემსრულებლობაში“ (2007. გამომც. „ინტელექტი“). შესაბამისად, თბილისში ბოლო დროს, ძალიან მომრავლდა ხალხური სიმღერის კოლექტივები-ანსამბლები თუ გუნდები... მედალს ორი მხარე აქვს – ერთის მხრივ ეს დადებითი მოვლენაა და იმედით გავსებს, მეორეს მხრივ – თუ დავაკვირდებით, ნათლად ჩანს ანსამბლების ხელმძღვანელთა ლტოლვა მოიდიონ და გააჟღერონ რაც შეიძლება ეფექტური, „შოუს“ ელემენტებიანი სიმღერები, შედეგად კი რა მივიღეთ? უდიდესი დანაკარგი! პუბლიკის მოსაწონ და „ეფექტურ“ სიმღერების ძიებაში აღარავის აინტერესებს ერთხმადი და განსაკუთრებით ორხმადიანი სიმღერები! რატომ გვავიწყდება, რომ ერთხმადი და ორხმადიანი სიმღერებმა შემოინახეს ძალზედ ბევრი საიდუმლო! ანუ, ფართო სპექტრით თუ დავინახავთ, დაიკარგა სიმღერებისადმი მეცნიერული მიდგომა, ეთნომუსიკოლოგიური ხედვა! დღეს ხომ ხალხური სიმღერა აღარ იქმნება! (ნუ შეშეკამათებით, საავტორო სიმღერა რეკონსტრუირებული საკრავების თანხლებით, არ შეიძლება ჩაითვალოს ხალხურად! მას ავტორი ჰყავს, ტრიალებს ყველგან ერთი და იგივე ვარიანტი!). დაუსრულებლად მეორდება ძველთა, სხვათა ნათქვამი!!! ეს კი იმას ნიშნავს, რომ შემოქმედებითის უფლება ჩამოვართვით მუსიკალურ ფოლკლორს!!!! ამიტომაც, ძალიან დასაფასებელია ხალხური სიმღერის ის შემსრულებელი, ვინც სიმღერის შესრულებას სწორედ ეთნომუსიკალური თვალთახედვით უდგება!

ეს შესავალი იმისთვის დამჭირდა, რათა მკითხველისთვის დამენახებინა „ქორენიშული ვერანდის“ ფესტივალის მონაწილეთა ჯანსაღი, საღი, ჯანმრთელი დამოკიდებულება ლეჩხუმური სიმღერის საშემ-

რუსუდან ჩისაური, ქათამვან ბაიაშვილი

სრულებლო პრინციპების მიმართ.

როგორც ზემოთ ითქვა, ეს გახლდათ კამერული ფესტივალი, რომელსაც უმასპინძლა ერთმა თავისი სოფლისა და კუთხის უდიდესმა პატრიოტმა ახალგაზრდა კაცმა ლევან ხმელიძემ და მისმა შესანიშნავმა ოჯახმა. ორიოდ სიტყვით მინდა გავაცნოთ ეს საოცარი ხალხი. ლევანი დღეს „ქორენიშული ვერანდის“ დამფუძნებელი, მეღვინე, ფერმერია, მისი არაჩვეულებრივი მეუღლე – თათია ტურამვილი-ხმელიძე, ფსიქოლოგიურ მეცნიერებათა დოქტორი, ასწავლის თბილისის რამდენიმე უნივერსიტეტში. მთავარი კი ის არის, რომ ლევანის ოჯახი წლების განმავლობაში რუსეთში ცხოვრობდა და აწყობილი ჰქონდა წარმატებული საოჯახო ბიზნესი. ლევანმა გვიამბო: ერთ დღეს დავჯექი, გადავხედე ამ ჩემს ნაამაგარს და საკუთარ თავს ვუთხარი: შენ გაგაჩნია ყველა სიკეთე თუ დოვლათი, მაგრამ ეს ყველაფერი აქ რას გარგია, შენ ეს ყველაფერი შენს მამულში გაგახარებს, ბუბიის დანატოვარ, გამოკეთლ სახლის კარებს რომ გახსნი და იქაურობას გაცაცოცხ-

ანსამბლი „ფალი“, ხალხკვანელი ქათავან ბაიბა-
ვილი

ლებ“. ამის გაფიქრება იყო და გაესაუბრა მშობლებს, ასევე დიდებულ ადამიანებს ბატონ ვალერიას და ქალ-ბატონ მარესს, ოჯახმა გადანიყვეტილება მიიღო, გაყიდა რუსეთში დავროვილი ქონება და ქორენიშს გამოემგზავრა. გაამრავლა ვაზი, მოაშენა ფუტკარი და იქაურობა ნამდვილ სამოთხეს დაამგვანა... ვიცი, მისაყვედურებენ თათია და ლევანი, ეს რა სალაპარაკოაო, მაგრამ მიმოვიხედოთ ირგვლივ! ვანა ბევრი გვეგულება ჩვენს ირგვლივ ასეთი? მათი მიზანია, ეს ულამაზესი სოფელი და ლეჩხუმი მთელმა ქვეყანამ და მსოფლიომ გაიციოს! სწორედ ეს მიზანი ამოძრავებდა ჩვენს უებრო მასპინძელს, როცა ჩემს წინადადებას- ფესტივალის გამართვისა და დამკვიდრების იდეა აიტაცა და განახორციელა.

ფესტივალში მონაწილეობა მიიღო სულ სამმა ანსამბლმა: 1. „მჭელი“, „მთიები“ და „ნადური“. მოკლედ მოგახსენებთ მათზეც.

ანსამბლი „მთიები“ ფესტივალზე წარსდგა ახალი თაობით. ეს მართლაც რომ ლეგენდარული ანსამბლი, რომელმაც მძვინვარე სოციალიზმის დროს, შემსრუ-

ლებლებისა და მსმენელის ხალხური სიმღერისადმი დამოკიდებულება სრულიად შეცვალა. მთიებს მე-20 ს. 80-იანი წლებიდან დღემდე არ უღალატია თავისი შემოქმედებითი პრინციპებისთვის. ყველას ჯერ კიდევ გვახსოვს და დიდი ტკივილით ვიხსენებთ გარაყანიძეების ოჯახის ტრაგედიას. მიუხედავად ამ საშინელი ბედისა, მთიებმა კვლავ გააგრძელა დანყებული გზა-ამერ-იმერთან ერთად (საბავშვო-საყმაწვილო სტუდია), და დღემდე სახელოვნად აგრძელებს დიდი ედიშერის დანყებულ საქმეს. ედიშერისა და მისი მეუღლე ნინოს გარდაცვალების შემდეგ, მთიებს სათავეში ედგა ჯერ „ძველი მთიების“ ასევე უდროოდ გარდაცვლილი უნიჭიერესი მომღერალი კობა ხუციშვილი, კობამ კი გიგის (გიორგი) ედიშერის გადარჩენილ ვაჟს – გადააბარა „მთიების“ ხელმძღვანელობა. სამწუხაროდ, გიგის დაკარგეთ და მისმა სანაქებო მეუღლემ – მავდა კველიშვილმა გააგრძელა „მთიების“ სიცოცხლე“. დღემდე წარმატებით უძღვება ორივე ანსამბლს (საბავშვო სტუდია „ამერ-იმერს“ და „მთიებს.“ ფესტივალზე „მთიების“ მიერ შესრულდა ლეჩხუმური „მაცრული“,

ანსამბლი „მცალხუზოს ნადური“

„საღლინო და „ლაჭები და ოფიტარა“. აღსანიშნავია, რომ ორი სიმღერა– ღლინო და მყრული სწორედ ედიშერ გარაყანიძის ძალისხმევით შესრულდა თბილისის საკონცერტო სცენაზე– „მთიების“ უფროსი თაობის მიერ. ახლა კი, მეტად საამაყოა, რომ უმცროსებმა გაარძელეს მათი სახელოვანი წინაპრის მიერ დაწყებული საქმე და დღეს სწორედ ახლა უკვე ისტორიული სიმღერებით წარსდგნენ ფესტივალზე. მათ ორივე სიმღერა– ღლინიც და მყრულიც მთიებისათვის დღეს უკვე კარგად ნაცნობი მანერით– აუთენტიზმის ერთგულებით შესრულეს და მყურებელთა მოწონებაც დაიმსახურეს. ალბათ, ორიოდ სიტყვას იმსახურებს მთიების მიერ შესრულებული მესამე სიმღერაც: როცა თვალს გადაავლებ ზემოთხსენებულ ახალ კრებულს, აუცილებლად თვალში საცემია სახუმარო, საღაღობო. იუმორისტული სიმღერების სიმრავლე. ეს კი პირდაპირ ასახავს ლეჩხუმელთა ლალ, მხიარულ, იუმორით სავსე ხასიათს. სწორედ ასეთია ლაჭები და ოფიტარა. სულ ცოტახნის წინ, სოციალურ ქსელებში გამოჩნდა ამ სიმღერის შექმნის ისტორიაც ტელევიზიის ოქროს ფონდიდან. რუსთავის თეარის ყოფილი დირექტორი, ან გარდაცვლილი კიაზო არჯევანიძე ყვება ძალიან დიდი სიყვარულით, თუ სოფელ ლაჭეფში დაღლილ მგზავრებს როგორ უთხოვიათ წყალი ერთი ოჯახისთვის და პატარა , ლამაზ გოგოს კი ღვინით სავსე დოჭი მიუტანია. სწორედ ეს გამხდარა ამ სიმღერის შექმნის მიზეზი, ლეჩხუმლებს ღვინო დაუღვევიათ და სიამოვნებისგან დაუმღერებიათ: ლაჭეფი და ოფიტარა, გოგომ ღვინო მოგვიტანა, დავვისხა, დავვალევი, გუნებაზე მოგვიყვანა –ო. შემდეგ კი, ამ სიმღერის ტექსტის გაგრძელების მიზეზი ბუდე მდივანი ყოფილა, სუფრაზე ნამღერ ამ კუბლეთს მიუღღერა თურმე: „ როგორც ბორჯომს ვერ ჯობია ვერც კოჯორი, ვერც ბახმარო, ღვინის სმაში ვერ მაჯობებ, ოყურეშიც მოიხმარო“ ხალხურ მთქმელ კონია ახვლედიანს კი ბუდე მდივანისთვის უპასუხია: „ვინც რომ ღვინის მსმელი არის, თავის ქება ვის უთქვია, ღვინით სავსე კასრში ჩავსვამ, გადაყლაპავ უსუნთქია“. ეს შესანიშნავი ისტორია კი ფბ-ზე გამოაქვეყნა „გუჯას მუზეუმმა“ ბატონი გუჯა (ელგუჯა ბენდელიანი) სულ ცოტა ხნის წინ გარდაიცვლა. ის წლების განმავლობაში

სველიძეების ოჯახი

უძღვებოდა ცაგერის მუზეუმს და ჩვენც ძალიან დავალებული ვართ ბატონი გუჯასგან, მან ლეჩხუმური ცკვა-ჩაგუნას შესახებ უძვირფასესი მასალა მოგვანოდა. ნათელი მის სულს. ამ სიმღერის შექმნის ისტორია კი მიუთითებს, რომ ლეჩხუმში სუფრაზე იმპროვიზაციის ანუ ხალხური გაშაირების ძირძველი ტრადიცია ყოფილა და ამ ტრადიციის შედეგად შექმნილა ეს სიმღერა.

მეორე, როგორც უკვე ითქვა, იყო ქალაქ წყალტუბოს ანსამბლი „ნადური“, რომლის ხელმძღვანელია მუსიკოსი და კომპოზიტორი ირაკლი შენგელია. ადმინისტრატორი- თვითნასწავლი მომღერალი მამუკა ჩხეტიანი, ქართული და სპარსული ენების მცოდნე და მასწავლებელი, ანსამბლი შექმნილია 2001 წელს, 2010 წლიდან შეიცვალა მისი შემადგენლობა და დღემდე აგრძელებს მოვანეობას. საკმაოდ ფართე რეპერტუარით მონაწილეობა აქვთ მიღებული არაერთ ფესტი-

ფესტივალის მონაწილეები

ვალში, ასევე მართავენ სოლო კონცერტებს როგორც საქართველოში, ასევე მის საზღვრებს გარეთ. „ნადურმა“ ქორენიშის ფესტივალზე შეასრულა ლეჩხუმური სახუმარო – „ჩემო გამზრდელი ლობიო“, ეს სიმღერა შეუსწავლიათ სოფელ დღნორისაში რომან მიქაუტაძისგან, 2006 წელს. „მაყრული“ კი, ახალი კრებულისგან – ჩანერილია რუსუდან ჩიტაურის მიერ 1982 წელს ანსამბლ „სალხინოსგან“. ანსამბლ „ნადურის“ სასახელოდ უნდა ითქვას, რომ ორივე სიმღერა შესანიშნავად შეასრულა და მათ ნამღერში გამოჩნდა არა მხოლოდ ლეჩხუმური სასიმღერო კილო-კავი, არამედ ლეჩხუმური საშემსრულებლო მანერაც. ალბათ, მომავლისთვის აუცილებელია ეთნომუსიკოლოგების მიერ საგანგებოდ გამოკვლეული იყოს ლეჩხუმური სასიმღერო ენა და იმედია, შემდეგი ფესტივალისთვის კიდევ უფრო მრავალფეროვანი ლეჩხუმური სიმღერებით წარსდგება ეს შესანიშნავი ანსამბლი ლეჩხუმელების წინაშე.

მესამე ანსამბლი იყო ხელოვნების სასახლის – კულტურის ისტორიის მუზეუმიდან „მჭელი“, (ხელმძღვანე-

ლი ქეთევან ბაიაშვილი). ანსამბლი „მჭელი“ ამ ფესტივალის ორგანიზატორი და სულისჩამდგმელია, რადგან მათ პირველებმა აიტაცეს 2022-ში ახლად გამოცემული კრებული და მრავლად შეისწავლეს ლეჩხუმური სიმღერები. მათვე გასულ წელს საზოგადოებას გააცნეს რუსუდან ჩიტაურის კრებულში შესული სიმღერების უმეტესობა. წელს მათ მიერ შესრულდა როგორც შარშან, კრებულის პრეზენტაციაზე უკვე წარდგენილი სიმღერები, ასევე აღადგინეს ამირანის ფერხულის ლეჩხუმური ვარიანტი, რაც მეტად მნიშვნელოვანია, ერთი, რომ ამ შესანიშნავ სოფელში-ქორენიშში, ხვამლის მთის ძირას! დიდი ალბათობით უნდა ყოფილიყო სიმღერა-ფერხულები ამირანზე. ვავისხენოთ, რომ არა ერთი ლეგენდა არსებობს და დღემდე ხალხის მეხსიერებაში შემორჩენილია ამბავი ამირანის ხვამლზე მიჯაჭვის შესახებ, უფრო მეტიც, ზოგიერთი მთხრობელი ადგილსაც მიუთითებს ხვამლის მთებში, სადაც ამირანი უნდა ყოფილიყო მიჯაჭვული. მეორე – რადგან დღეისათვის არა მხოლოდ ამ სიმღერა-ფერხულის მუსიკალური, არამედ ქორეოგრაფიული ნაწილიც აღარავის ახსოვს. სიმღერა ჩანერილია ბ–ნ ოთარ ჩიჯავაძის მიერ 1955 წ.... ანსამბლმა „ მჭელმა“ აღადგინა ეს დავიწყებული სიმღერა-ფერხული და „დაუბრუნა“ ლეჩხუმელ მაყურებელს. გარდა ამირანის ფერხულისა, მათ შეასრულეს: ალილო, ლალე, სუფრული, კარგია კარგი ცხოვრება, ირუდია, ოდიადა, ჩაგუნა, მღვდელი ბატონო. შექმნის დღიდან, „მჭელი“ მაქსიმალურად ცდილობს, დაიცვას ხალხური სიმღერის შესრულების „გრამატიკული“ წესები და ედიშერ გარაყანიძის პრინციპების ერთგულია. ამას გარდა, ვინაიდან იგი ხელოვნების სასახლის კულტურის ისტორიის მუზეუმთან არსებულია, მისი რეპერტუარი ეკოლოგიურად სუფთა ნიმუშებს მოიცავს.

ქორენიშის ხალხური სიმღერის ფესტივალის ერთი ნაწილი უშუალოდ ლეჩხუმურ სიმღერას მიეძღვნა, ანუ ყველა მონაწილემ შეასრულა ლეჩხუმური სიმღერა. მეორე ნაწილში კი შესრულდა იმერული, რაჭული, ქართლური და კახური სიმღერები. ასეთნაირად შედგენილი პროგრამა საშუალებას აძლევდა მსმენელს, შეედარებინა და დაენახა ლეჩხუმის მო-

მიჯნავე მუსიკალურ დიალექტთა მსგავსება-განსხვავებები. ისიც გასათვალისწინებელია, რომ ეთნომუსიკოლოგთა უმრავლესობა, განსაკუთრებით ძველი და საშუალო თაობები, ლექსუმურ მუსიკალურ დიალექტს დამოუკიდებლად არ განიხილავდა, არამედ სამეცნიერო მიმოქცევაში იხსენებოდა რაჭულ-ლექსუმური დიალექტი. სწორედ პირველმა, ედიშერ გარაყანიძემ გამოჰყო ლექსუმური დიალექტი, როგორც დამოუკიდებელი (ედიშერ გარაყანიძე, „ქართული მუსიკალური დიალექტები და მათი ურთიერთმიმართება“, თბილისი, 2011). ფესტივალის უმთავრესი მიზანი კი სწორედ ლექსუმური დიალექტის უკეთ წარმოჩენა იყო. საყურადღებოა, რომ სასცენო შემსრულებლობაში სულ 4 ან 5 ლექსუმური სიმღერა ტრიალებდა, როგორცაა: მაყრული, ლაჭევი და ოფიტარა, კურდღელი ჩამოცანცალდა, ჩემო გამზრდელი ლობიო“... აღსანიშნავია ლექსუმური სიმღერის პოპულარობაში ცნობილი ეთნომუსიკოლოგისა და ხალხური სიმღერა-გალობის უებრო მკოდნის (ქართული გალობის ჯერ კიდევ საბჭოურ ეპოქაში აღმდგენელი და ღვთისმსახურებაში დამამკვიდრებელი)! მალხაზ ერქვანიძის დამსახურება, რომელმაც მოაწყო ექსპედიცია 2004წ. ლექსუმში და არაერთი საინტერესო ნიმუში მოიძია. შემდეგ კი ან სამბლ „სახიობას“ რეპერტუარში შეიტანა მეტად საინტერესო ლექსუმური „ნადური“ და „მკის სიმღერა – „ოდიადა“. დიდ ყურადღებას იქცევს ეს უკანასკნელი არა მხოლოდ თავისი მარტივი ორპირული ფორმითა და ორხმიანობისა და სამხიანი ფაქტურების მონაცვლეობით, არამედ სათაურითაც: ის ბერძნულად ზევსის წოდებით ბრუნვაში მიმართვას იმეორებს – „ო დია!“ დამატებული და ნაწილაკით, რაც მეტად დამახასიათებელია ლექსუმური სიმღერებისთვის! ეს სიმღერა ფორმის სიმარტივით, ორ და სამხიანი ფაქტურების მონაცვლეობითა და რესპონსორულობით აშკარად ეხმიანება უძველეს ბერძნულ საკულტო ჰიმნებს, და თუ სათაურსაც დავუმატებთ, შიძლება ვიფიქროთ ქართულ-ბერძნულ სასიმღერო ფორმების ურთიერთგავლენებზე.... მნიშვნელოვანია, რომ ეს სიმღერა ბევრად უფრო ადრე ოთარ ჩიჯავაძესაც ჩაუწერია და ყანის მკის სიმღერების ციკლის შემადგენელი ნაწილი უნდა ყოფილიყო. ამჯე-

რუსუდან ჩიხაური ლევან ხმელიძეს გადასცემს ქალთა საგჯოს სიგელს.

რად, ფესტივალზე „ოდიადა“ მჯელმა შესრულა.

აუცილებლად უნდა აღინიშნოს, რომ ამ ფესტივალს, განსხვავებით სხვებისაგან კიდევ ერთი მეტად მნიშვნელოვანი მიზანი აქვს: ადგილობრივთა ინტერაქცია-ჩართვა მომავალ კვლევებში. ფესტივალზე გაცხადდა ამ მიზნის შესახებ, კონცერტის დასასრულს ჩვენთან მოვიდა ორი ქალბატონი, რომელთაც დიდი სურვილი გამოთქვეს თანამშრომლობისა და მოგვანოდეს უალრესად მნიშვნელოვანი ცნობები მათ სოფლებში დღემდე არსებული ტრადიციებისა თუ მომღერლების შესახებ. რა თქმა უნდა, ჩვენ მათთან დიდი სიამოვნებით ვითანამშრომლებთ და აუცილებლად გამოვაქვეყნებთ მათი ღვაწლის შესახებ. ამ ფაქტმა ძალიან გავვაბედნიერა, რადგან როგორც ჩანს, ჩვენმა მეცადინეობამ ნაყოფი გამოიღო და ფესტივალი შედგა!. წარმატება ვუსურვოთ ახალად ფეხადგმულ ფესტივალს, დიდი მადლობა მის ყველა მონაწილეს და განსაკუთრებული მადლობა ლევან ხმელიძის სამაგალითო ოჯახს საარაკო მასპინძლობისთვის.

ანა ბეთანელი

თამარ (თამუნა) ბარდაველიძე-თორე – მუსიკოსი, პიანისტი, პედაგოგი, მკვლევარი. მისი ცხოვრებისეული კრედაა ერთგულება და სიყვარული. ბუნებით მაქსიმალისტი და იდეალისტი ადამიანი, იგი ცდილობს ამ თვისებების გარემო სინამდვილესთან ჰარმონიზებას და შეთავსებას.

თბილისის კლასიკური გიმნაზიის „ნიჭიერთა ათწლედის“ და კონსერვატორიის დასრულების შემდეგ მუშაობას იწყებს მ. ბალანჩივაძის სახელობის მე-3 სამუსიკო სასწავლებელში ფორტეპიანოს პედაგოგად. სრულიად შემთხვევით, მეგობრისაგან გებულოს თურქულ ენაში გამოცხადებული კონკურსის შესახებ, მონაწილეობს მასში და იგებს თურქეთის სახელმწიფო სტიპენდიას ხელოვნების მიმართულებით სწავლის გასაგრძელებლად. დიდი ხნის ფიქრის შემდეგ გადაწყვიტა შესაძლებლობა გამოეყენებინა და თავი

თამარ ბარდაველიძე-თორე საკონცერტო საპროგრამისთვის სიმფონიური ორკესტრის ინსტრუქტორულ ღარბაში. ანკარა, თურქეთი. 2015

თამარ ბარდაველიძე-თორე ქართული მუსიკის დასავალი უცხოეთში

(პორტრეტული ჩანახატი)

მოესინჯა მებობელ, მაგრამ სრულიად განსხვავებული კულტურის, რელიგიის, მენტალიტეტისა და ენის მქონე ქვეყანაში.

როგორც ყველა იმ ადამიანმა, ვინც ცდილობს თავის დამკვიდრებას უცხოეთში, მან გამოიარა ძალიან გრძელი და რთული გზა. მიუხედავად იმისა, რომ თურქეთში ცხოვრების პირველივე დღიდან ის თავისი სპეციალობით მუშაობდა, მან დიდი ძალისხმევა გაიღო, რათა ცხოვრების სასურველი სტანდარტისათვის მიეღწია, რისთვისაც დასტერდა გადართვა სულ სხვა აზროვნების მოდელზე, სხვა მენტალიტეტზე, სხვა სა-

მუშაო რეჟიმზე, რათა ფეხი აეწყო იმ რეალობისათვის, რომელიც მის გარშემო სუფევდა.

პირველი ნაბიჯები თურქული ენის სრულყოფისაკენ მიმართა, რაც თურქი ავტორის პიესის სტუდენტურ დადგმაში მისი წარმატებული მონაწილეობითა და ენის ცოდნის სერტიფიკატის მიღებით დავერგვინდა.

ამავდროულად, თამარი სწავლას აგრძელებს ჰაჯუთთეფეს უნივერსიტეტის ანკარას სახელმწიფო კონსერვატორიაში (Hacettepe University Ankara State Conservatory), ეწევა საკონცერტო მოღვაწეობას ანკარას სცენებზე, Panora-ს კულტურული ცენტრის მონვეული პიანისტი და მუშაობს რამდენიმე სა-

მუსიკო სკოლაში პედაგოგად, სადაც იხვეწებოდა მისი პედაგოგიური უნარები და გამოცდილება.

პრესტიჟული სამუსიკო სკოლებიდან სამსახურის შემოთავაზების შემდეგ გადამწყვიტა გარკვეული დროით თურქეთში დარჩენილიყო, სადაც უკვე 15 წელია ცხოვრობს და მოღვაწეობს მის დედაქალაქ ანკარაში.

ამჟამად მუშაობს ბილკენტის უნივერსიტეტის (Bilkent University) მუსიკალური განათლების პროგრამის პედაგოგად. სწორედ ბილკენტში მუშაობას უკავშირდება ქართული მუსიკის პოპულარიზაციისა და პროპაგანდის ის გრანდიოზული პროექტები, რომელთა შესახებაც ამ წერილში უნდა მოგიხსროთ. ბილკენტის მოსწავლეებს თამარი ევროპული კლასიკური და თანამედროვე მუსიკის ნიმუშებთან ერთად, ქართულ პროფესიულ მუსიკასაც ასწავლის.

აცნობიერებს რა ეროვნული აღზრდის მნიშვნელობას, თამარს არც თურქული პროფესიული მუსიკა რჩება უყურადღებოდ, რაზეც მეტყველებს 2024 წელს ანკარას ცნობილ „ჭადრაკის მუზეუმში“ გამართული კლასის კონცერტი, რომელზედაც მხოლოდ თურქული მუსიკა შესრულდა. ეს იყო თამარის მიერ მადლიერების გამოხატვა იმ ქვეყნისადმი, რომელმაც მას კარი გაუღო, მზრუნველობა გაუწია და დააფასა მისი პროფესიონალიზმი, პოტენცია და შესაძლებლობები.

თამარი თავს მიიჩნევს მხურვალე პატრიოტად, თვლის, რომ სამშობლოს გარეთ მყოფი ყოველი ადამიანი არის თავისი ქვეყნის ელჩი და მართებს შესაბამისი თავდაჭერა, ქცევა, მეტყველება, ზრდილობა.

დღენიდაც საქართველოს მონატრებამ და მის მომავალზე ფიქრმა, გულანთებული ქართველი მუსიკოსი ბუნებრივად მიიყვანა გადამწყვეტილებამდე, რომ მისი მოსწავლეების რეპერტუარში ყოველთვის ყოფილიყო ქართული მუსიკა. ამ იდეას თამარი ისე ძალდაუტანებლად და ტაქტით ახორციელებს, რომ არასოდეს შეხვედრია წინააღმდეგობა. პირიქით, მოსწავლეები და მათი მშობლები მის წამოწყებას აღფრთოვანებით შეხვდნენ და სიამოვნებით დაიწყეს თავიანთ რეპერტუარში ქართული მუსიკის შეტანა და მისი პროპაგანდისტები გახდნენ. ეს სათუთი დამოკიდებუ-

ლება და სიყვარული ქართული მუსიკისადმი, გამოვლენილი მათ კონცერტზე, როგორც ჩანს, იგრძნო კომპოზიტორმა კახა ცაბაძემ, რომელმაც ექსკლუზიურად თამარის მოსწავლეებისათვის შექმნა სახუმარო პიესა რვა ხელისათვის – „სერიოზული“ მარში“, რომლის პრემიერაც შედგა თურქეთში, ბილკენტის კონსერვატორიის შესანიშნავ საკონცერტო დარბაზში 2024 წლის ივნისში.

ქართულ მუსიკას თამარი არა მარტო პედაგოგიურ რეპერტუარში ნერგავდა, თავისი საკონცერტო გამოსვლებითაც ამკვიდრებდა და საბოლოოდ ქართული

თამარ ბარდაველიძე-თორე მოსწავლეებთან ერთად. ასსხალწუოვო ფი ფაფაჟა, იხალია, 2023

მუსიკის პროპაგანდა და პოპულარიზაცია მისი მოღვაწეობის წამყვან არსად და ძირითად კონცეფციად იქცა.

თამარ ბარდაველიძის ხედვების, მისი მუშაობის გზისა და მიმართულების ჩამოყალიბებაში მნიშვნელოვანი როლი შეასრულა მისმა აღზრდამ.

თამარი ინტელიგენტურ ოჯახში დაიბადა და გაიზარდა. მისი წინაპრები როგორც დედის, ასევე მამის მხრიდან, იყვნენ ექიმები. დედამ, პროფესიით მუსიკოსმა, ბავშვობიდანვე ჩაუნერგა მას ხელოვნების სიყვარული. გარემოებათა გამო, დედა იძულებული იყო პატარა თამარი კონცერტებზე, საოპერო და საბალეტო სპექტაკლებზე, მხატვართა გამოფენებზე და სიმ-

თამარ გარდაველიძე-თორას მოსწავლეთა დაჯილდოვება. კასახუ, იანონია, 2024

პოზიუმებსა და კონფერენციებზეც კი სულ თან ეტარებინა. ბავშვი ხშირად იღლებოდა და თავს ხატვით ირთობდა. მის საოჯახო არქივში ინახება თამარის მიერ შესრულებული ამ შთაბეჭდილებების ამსახველი ჩანახატები: „ოთარ ჩუბინიშვილი უკრავს ჩელოზე“, მოსტაკოვიჩის მე-11 სიმფონია და აგრეთვე ცნობილი გერმანელი კლარნეტისტი ედუარდ ბრუნერის, მუსიკოლოგ მზია იაშვილისა და სოლფეჯისტი ჯემალ ოიკაშვილის პორტრეტები.

კლასიკურ რეპერტუართან ერთად თამარი ქართველი კომპოზიტორების მუსიკასაც ისმენდა. მონუსხულივით შეჰყურებდა მზეთუნახავისა და ნაცარქექიას სცენებს მერი დავითაშვილის ოპერიდან „ნაცარქექია“.

ხუთი წლისამ კი თელავის მუსიკალური ფესტივალის ყველა კონცერტი მოისმინა.

დედას მიაჩნდა, რომ კლასიკური განათლების მიღებამდე თამარის აღზრდას მყარი ეროვნული საძირკველი უნდა შეჰქმნოდა. ამ მიზნით, მას 3-4 წლის თამარი ქართული ხალხური სიმღერებისა და ცეკვების შემსწავლელ წრეებზე დაჰყავდა. თამარი ხატვასაც ეუფლებოდა, რომლის გაკვეთილებიც ხშირად მუზეუმებში, ქარვასლაში და მსგავს სივრცეებში ტარდებოდა, რაც ბავშვის მხატვრული წარმოსახვის განვითარებისათვის ხელსაყრელ პირობებს ქმნიდა.

როდესაც სასკოლო ასაკს მიაღწია, მისთვის არავითარ სირთულეს არ წარმოადგენდა ნებისმიერი ეპოქის, ქვეყნის, სტილისა და ჟანრის მუსიკის გაგება.

მნიშვნელოვანი როლი შეასრულა მის ჩამოყალიბებაში „ბორჯომის კომპოზიტორთა სახლში“ გატარებულმა ხანგრძლივმა საზაფხულო და ზამთრის არდადეგებმა, რომელიც პროფესიონალ კომპოზიტორთა თავშეყრის ადგილი გახლდათ. აქ ქართველ და უცხოელ კომპოზიტორებს სალონურ წრეში გამოჰქონდათ ახალი ოპუსები, მსჯელობდნენ მათ შესახებ, ერთმანეთს უზიარებდნენ შთაბეჭდილებებს, მუსიკირებდნენ, მღეროდნენ, უკრავდნენ. აქ გაიცნო თამარმა ქართველი კომპოზიტორების უფროსი, სამუალო და ახალი თაობა, რომლებთანაც მომავალში შემოქმედებითი და მეგობრული ურთიერთობები ჩამოუყალიბდა. ამას ადასტურებს თამარის ბიბლიო-თეკაში არსებული მრავალი ნოტი თბილი ავტოგრაფებით.

სტუდენტობის წლებში თამარი აქტიურად იყო ჩართული კონსერვატორიის შემოქმედებით ცხოვრებაში. ტრადიციული მრავალხმიანობის ცენტრის ხელმძღვანელ-მარუსუდან წურწუმიამ იგი სიმპოზიუმის სამუშაო ჯგუფში გააერთიანა. აქ თამარი უცხოელი მეცნიერების შრომებს ინგლისურიდან ქართულად თარგმნიდა და სიმპოზიუმის მონაწილე სტუმრების სამუშაო გრაფიკში კოორდინირების ხელშეწყობა ევალებოდა.

ამავდროულად, პროფესორი გულბათ ტორაძე თამარს, როგორც აქტიურ მსმენელს, ავალებდა გაზეთ «Вечерный Тбилиси»-სათვის რეცენზიების წერას

და კონცერტებისა და ფესტივალების გაშუქებას.

ყოველივე ამან გარკვეული როლი ითამაშა თამარის მეცნიერულ-კრიტიკული აზროვნების ჩამოყალიბებაში, რაც მომავალში მის სამეცნიერო კვლევებში აისახა (იხ. ჟურნალი „მუსიკა“, №4 (45), 2020 წ. თამარ ბარდაველიძე, „ელიზბარ ლომდარიძის „ძველი თბილისის პანორამა“ აღმოსავლურ და დასავლურ მუსიკალურ-კულტურული ურთერთობების ჭრილში“).

ქართული მუსიკის პროპაგანდის მიმართულებით პირველი მნიშვნელოვანი ნაბიჯი თამარმა 2019 წელს გადადგა, როდესაც იგი თავის მოსწავლეებთან ერთად პირველად ჩამოვიდა თბილისში კონცერტით „ქართული საფორტეპიანო მინიატურები თურქი მუსიკოსების შესრულებით“. კონცერტმა დიდი გამომხატურება ჰპოვა. კომპოზიტორმა ვაჟა აზარაშვილმა აღნიშნა, რომ ეს იყო პირველი შემთხვევა თურქი მუსიკოსების მიერ ქართული მუსიკის შესრულებისა და ხაზი გაუსვა თამარის ღვაწლს თურქულ-ქართულ მუსიკალურ ურთერთობათა ჩამოყალიბებაში. კონცერტში ქართველი კომპოზიტორებიც ჩაერთნენ. მადლიერების ნიშნად, ვაჟა აზარაშვილმა, გოგა შავერზაშვილმა და კახა ცაბაძემ თურქი სტუმრებისთვის შეასრულეს საკუთარი ნაწარმოებები, რითაც შემოქმედებითი ენერგიების გაცვლის სრულიად უნიკალური გარემო შეიქმნა.

თამარის პირველი ქართული პროექტი არ შემოიფარგლებოდა მხოლოდ ერთი კონცერტით. მას ჰქონდა ფართო საგანმანათლებლო პროფილი, შეიცავდა მასტერკლასებს, მინი-კონცერტებს, მუზეუმების მონახულებას, ლექციას – „მუსიკის ჯადოსნური სამყარო“, არქეოლოგიისა და ხატვის გაკვეთილებს, ქართული რენესის ხელოვნების გაცნობას, თბილისისა და საქართველოს რეგიონების დათვალიერებას (დანვრილებით იხ. ჟურნალი „მუსიკა“, №3 (40), 2019 წ.). პროექტის მხარდამჭერები იყვნენ საქართველოს კომპოზიტორთა კავშირი, კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის ეროვნული სააგენტო, თურქეთის საელჩო და ჟურნალი „მუსიკა“.

ამას მოჰყვა კოვიდ-პანდემიით გამოწვეული მოკლე პაუზა, მაგრამ როგორც კი სამყარომ აღიდგინა

ცხოვრების ჩვეული რიტმი, 2022 წლის ზაფხულში თამარი თავის კლასთან ერთად რომთან ახლოს მდებარე იტალიის ქალაქ კასტელნუოვო დი ფარფაში გაემგზავრა, სადაც ცნობილმა ბრიტანელმა მუსი-

პიანისთა აისა იჩიჩისთან ერთად. კიოსო, იაპონია, 2024

კოსმა, პიანისტმა და კომპოზიტორმა ნილ დუ ფრიიზმა (Niel du Preez) მიიწვია მის მიერვე დაარსებულ (2021) საერთაშორისო ფესტივალსა და კონკურსზე – ArtePiano, რომლის სამხატვრო ხელმძღვანელადაც იგი გვევლინება. თამარ ბარდაველიძე კასტელნუოვოს კონკურსის ჟიურის წევრადაც აირჩიეს და ამ მოვალეობას დღემდე ასრულებს.

ნილ დუ ფრიიზი და თამარი, ჯერ კიდევ სტუდენტები, 1999 და 2001 წლებში ერთად მონაწილეობდნენ 24-ე და 26-ე „ინტერნაციონალურ საკონცერტო-სამუშაო კვირულში“ (Internationale Konzertarbeitswochen) გერმანიის ქ. გოსლარში, რომელსაც მსოფლიოში ცნობილი მესტრო არი ვარ-

დი (Ari Vardi) უძღვებოდა. „გოსლარის კურსებზე“, ზაფხულის არდადეგებზე ახალგაზრდა პერსპექტიული მუსიკოსების მთელი თაობა იყრიდა თავს. დღეს, მათი უმრავლესობა მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყნების მუსიკალური ცხოვრების ავანგარდს წარმოადგენს.

სუპერაჟ ვაისბრო ვაჟა აზარაშვილთან. თბილისი, 2022 წელი

კასტელნუოვო დი ფარფას კონცერტებზე თამარი და მისი სტუდენტები ქართველი კომპოზიტორების საფორტეპიანო დუეტებით წარდგნენ. შესრულებაში თამართან ერთად მონაწილეობა მიიღო ნილ დუ ფრიიზმაც. მათი გამოსვლები დაფიქსირდა რეიკიანო-სადმი მიძღვნილ ვიდეორგოლებსა და პრესაში. თამარმა მიიღო ექსკლუზიური შეთავაზება თავის კლასთან ერთად საფესტივალო კონცერტებსა და მასტერკლასებში ყოველწლიური მონაწილეობისა.

ArtePiano 2023-ში თამარის კლასი გაფართოებული შემადგენლობით წარდგა და თურქ ბავშვებთან ერთად მისმა ქართველმა მოსწავლემაც მიიღო მონაწილეობა კახეთის რეგიონიდან. ერთ-ერთ კონცერტზე კი, თამარის „არაოფიციალურმა“ მოსწავლემ, მისმა 3 წლის შვილმა – მარიამ თორემ, დედასთან ერთად შეასრულა კომპოზიტორ კახა ცაბაძის მიერ სპეციალურად მისთვის შექმნილი საფორტეპიანო დუეტი – „ჩემს პატარა მარიამს“.

ArtePiano 2024-ში თამარის ფგუდმა ფესტივალზე ევროპული კლასიკური მუსიკაც გამოიტანა. სიახლე იყო ისიც, რომ ცალკე კონცერტი თამარ ბარდა-

ველიძის მონაწილეობით, მიეძღვნა კომპოზიტორების ოთარ თაქთაქიშვილისა და ვაჟა აზარაშვილის საიუბილეო თარიღებსა და მათ სსოვნას.

თამარ ბარდაველიძე თავის თურქ მოსწავლეებთან ერთად საქართველოს მეორედ 2022 წელს ეწვია. კონცერტის პროგრამა, რომელიც საქართველოს კომპოზიტორთა კავშირის საკონცერტო დარბაზში გაიმართა, ქართული საანსამბლო მუსიკისა და სოლო ნომრებისაგან შედგებოდა. კონცერტში მონაწილეობა თამარის მხარდასაჭერად ბრიტანეთიდან ჩამოსულმა არტისტმა ნილ დუ ფრიიზმაც მიიღო, რომელმაც გია ყანჩელის და ვაჟა აზარაშვილის ნაწარმოებები შეასრულა და თამართან 4 ხელმძღვანელობდა.

თამარის ამ ვიზიტს ახალი გულშემატკივრებიც გამოუჩნდნენ – ფესტივალ „ივერია ბრილიანტი“-ს ფონდი და ქართველ და თურქ ბიზნესმენთა ასოციაცია, რომელთაგანაც თამარმა და ნორჩმა მუსიკოსებმა, ამ ორგანიზაციების მფარველობით თურქეთსა და საქართველოში დაგეგმილ კულტურულ ღონისძიებებში მონაწილეობის შეთავაზება მიიღეს.

არ გვინდა გამოვტოვოთ პროექტის ფარგლებში განხორციელებული სტუმრობა ქართული ხალხური მუსიკისა და საკრავების მუზეუმში, ძველი თბილისის უბანში, სამღებროს ქუჩაზე. აქ მათ გამოჩენილი ქართველი ეთნომუსიკოლოგის, მკვლევარისა და ხალხური ანსამბლის – „მჭელი“-ის სამხატვრო ხელმძღვანელის – ქეთევან ბაიაშვილის უაღრესად საინტერესო ლექცია მოისმინეს და საშუალება მიეცათ მუზეუმში დაკულ უძველეს ისტორიულ რიოაღზე, რომელზედაც ტარდებოდა ფორტეპიანოს პირველი გაკვეთილები თბილისში, შეესრულებინათ ქართული რეპერტუარი.

2023 წლის თებერვალში თამარი და მისი მოსწავლეები მიიწვიეს ლონდონის პრესტიჟულ სამეფო კოლეჯსა (King’s College School) და ნმ. პავლეს საკათედრო სკოლაში (St. Paul’s Cathedral School). ამ სკოლების უაღრესად მკაცრი ნესების, შინაგანანჯისა და რეგულაციების მიუხედავად, ლონდონელი პედაგოგები სიამოვნებით დათანხმდნენ თამარის მიერ შეთავაზებულ კოლაბორაციას, რადგანაც გააზრებული

ჰქონდათ, თუ რა სარგებლობის მოტანა შეეძლო ამგვარ კავშირებსა და კონტაქტებს ნორჩი მუსიკო-სები-სათვის და აქტიურად ჩაერთვნენ ინტენსიური მასტერ-კლასების რეჟიმში.

პროექტის მონაწილე ახალგაზრდებს საშუალება მიეცათ მოესინჯათ მსოფლიოში აღიარებული ინსტრუმენტები – Steinway & Sons Model D Concert Grand, Shigeru Kawai, Bösendorfer Grand, Steinway Spirio|R და დაეკრათ ისეთ დარბაზებში, როგორცაა Steinway Hall London, 1901 Arts Club, Coach House, King’s College School London The Andrew Halls Concert Hall.

2024 წელს ლონდონთან კონტაქტები კიდევ უფრო გაღრმავდა. თამარისა და მისი ჯგუფის კონცერტებს დაესწრნენ ლონდონში მცხოვრები ქართველი მუსიკოსებიც.

სურათის მკაფიოდ წარმოჩენისათვის ამას დავუმატოთ სამეფო ოპერისა და ბალეტის თეატრის (Royal opera and ballet in Covent Garden) სპექტაკლებზე დასწრება, ვიზიტები მისი უდიდებულესობის თეატრში (His Majesty’s Theatre), მუზეუმების (National History Museum) და გრინვიჩის სამეფო ობსერვატორიის (Royal Observatory Greenwich) დათვალიერება.

2023 წელს კახა ცაბაძის ინიციატივით თამარ ბარდაველიძე თავის სტუდენტებთან ერთად წყალტუბოს მერიის მიერ ორგანიზებულ შემოდგომის ზეიმზე – „წყალტუბოსის“ ფესტივალზე მიიწვიეს, რომელშიც თბილისიდან ჩასული ცნობილი არტისტებიც მონაწილეობდნენ. სტანდარტულ პროგრამებთან ერთად, არ შეიძლება არ გამოვყოთ კონცერტი უნიკალურ გარემოში – „თეთრა მღვიმე“-ში. „წყალტუბოსის“ ფესტივალზე თამარის ოთხმა მოსწავლემ შეასრულა კომპოზიტორის მიერ ექსკლუზიურად მათთვის შექმნილი საფორტეპიანო თხზულება „სერიოზული“ მარში“, რომელიც ზემოთ ვახსენეთ და რომლის შექმნის ინსპირაციად იქცა თურქი მოსწავლეების მიერ გამოვლენილი ქართული მუსიკის სიყვარული. ეს პიკანტური, 8 ხელისთვის დანერგილი თხზულება იუმორისტული მარშია. ნაწარმოებს ერთგვარი „თამაშის“ ელფერი დაჰკრავს და როიალზე დაკვრის არასტანდარტული

მამარაო არი ვარდისთან ერთად. გოსლარი, გერმანია, 2021

ხერხებიცაა გამოყენებული. თამარმა კომიკური ელემენტი ვიზუალური ეფექტითაც გააღრმავა: ეპოლეტები სამოსზე, ფეხის ბაკუნით ხაზგასმით მარშისებური გასვლა სცენიდან. წყალტუბოელი მსმენელი ალტაცებით შეხვდა ამ პიესის ქართულ პრემიერას. სცენიდან გაქლერდა თამარისა და მისი კლასის მომავალ „წყალტუბოზე“ მიწვევის შეთავაზება.

2023 წელი გერმანული პროექტით დასრულდა, რომელიც გამოჩენილ ქართველ პიანისტთან – დუდანა მაზმანიშვილთან თანამშრომლობით მომზადდა.

დუდანა მაზმანიშვილი საერთაშორისო კონკურსების ლაურეატი, ბესშტაინის არტისტი, თბილისის საერთაშორისო ფესტივალის თბილისის Piano Fest-ის დამაარსებელი და დიპლომატია.

პროექტმა ორი ქალაქი – ბერლინი და პოტსდამი მოიცვა. პროექტს მხარი დაუჭირა ბრანდენბურგის ქართულმა საზოგადოებამ (Brandenburgisch-Georgische Gesellschaft) და ბესშტაინის ფონდმა. თურქმა სტუმრებმა დაათვალიერეს ბესშტაინის ფონდის მუზეუმი, სადაც ინახება მილიონობით ევროს ღირებულების უნიკალური ინსტრუმენტები, ფორტეპიანოს

წინამორბედი კლავიშისანი საკრავები და ისტორიული როიალები, რომელზედაც უკრავდნენ მოცარტი, ლისტო და სხვა დიდი არტისტები.

ნორჩ მუსიკოსებს გაკვეთილები ჩაუტარეს ცნობილმა გერმანელმა მუსიკოლოგმა, დოქტორმა ელმარ ლინდემანმა (Dr. Elmar Lindemann), ფრანგმა პიანისტმა ფრანსუა ლამბრემ (François Lambert) და დუდანა მამბანიშვილმა.

თამარ ბარაკოვალიჩა, დუდანა მამბანიშვილი

ახალგაზრდები დაესწრნენ საოპერო და საბალეტო სპექტაკლებს Deutsche Opera-სა და Komische Opera-ში.

2024 წელს თამარის შემოქმედებითი პროექტების გეოგრაფიული რუკა ფართოვდება. თამარსა და მის ჯგუფს ევროპასთან ერთად, აღმოსავლეთის ქვეყნებიც უღებენ კარს.

პროექტი გამოჩენილ იაპონელ მუსიკოსთან და პიანისტთან აისა იჯირისთან (Aisa Ijiri) ერთად დაიგეგმა. „საფორტეპიანო ბანაკი ბანაკში“ (Piano Camp Japan) – ასე უწოდა იჯირიმ პროექტს, რომლის ხორცშესხმამაც დიდხანს ოცნებობდა და რომელიც თამარისა და მისი ჯგუფის მონაწილეობით განხორციელდა.

აისა იჯირი სტენვეის არტისტი, ტოკიოს საერთაშორისო საფორტეპიანო ასოციაციის (Tokyo

International Piano Association – TIPA) და იტალიაში მონტეკატინის საფორტეპიანო ფესტივალის (Montecatini Piano Festival) დამაარსებელია. პროექტები ტოკიოსა და კიოტოში მიმდინარეობდა. კონცერტები მაღალი კლასის საკონცერტო დარბაზებში (Steinway&Sons Tokyo, Crea Hall Kusatsu) შესრულების მყისიერი ჩანერისა და მოსმენის საშუალებას იძლეოდა, რაც თურქი მუსიკოსებისათვის სრულიად ახალი გამოცდილება იყო.

კონცერტებში სოლო და საანსამბლო ნომრებით აისა იჯირი და თამარ ბარაკოვალიჩე მონაწილეობდნენ. თამარისა და მისი ჯგუფის რეპერტუარი თანამედროვე იაპონელი კომპოზიტორების ნაწარმოებებით, ხოლო აისა იჯირისა – ქართული მუსიკით გამოდიდრდა.

პროექტი ფართო საგანმანათლებლო მასშტაბითაც გამოიჩინა. მასში შედიოდა ჩაის დაყენებისა და კიმონოთი შემოსვის ცერემონიანი, გეიშების სპექტაკლზე დასწრება, რომელიც წელიწადში მხოლოდ ერთხელ, „საკურას ყვავილობის“ ზეიმზე იმართება, აგრეთვე იაპონური კალიგრაფიის მასტერკლასი, რომლის შემდეგაც ცნობილმა 100 წლის კალიგრაფისტმა ქალბატონმა სუმიკო ტაკეიმ პროექტის მონაწილეებს მათი სახელების კალიგრაფიულად შესრულებული ნიმუშები უსახსოვრა.

2024 წელს ჩინეთში გამგზავრება თამარის წარჩინებული მოსწავლის ტიანჯინ ჯულიარდის სკოლის საფორტეპიანო ფესტივალში (Tianjin Juilliard Piano Festival) მონაწილეობას უკავშირდება, რისი უფლებაც ახალგაზრდა მუსიკოსმა წინასწარი შერჩევის საფუძველზე მოიპოვა.

ფესტივალის მონაწილეებს ეძლევათ უნიკალური შესაძლებლობა მათ რეპერტუარში არსებული საფორტეპიანო კონცერტის ორკესტრთან ერთად შესრულების.

ფესტივალის დამაარსებლები არიან იოჰევედ კაპლინსკი (Yoheved Kaplinsky) – ნიუ-იორკის ჯულიარდის სკოლის პროფესორი და ჩინელი პიანისტი, დირიჟორი და კომპოზიტორი ქსიაოჰან ვანგი (Xiaohan Wang) – ტიანჯინ ჯულიარდის სკოლის პროფესორი

და საფორტეპიანო კათედრის გამგე, სინგაპურის საერთაშორისო საფორტეპიანო კონკურსის (Singapore International Piano Competition) სამხატვრო ხელმძღვანელი.

მასტერკლასებს ატარებდნენ მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყნიდან ჩამოსული არტისტები: გერმანელი პიანისტი იან ფონ არნიმი (Jan Jiracek von Arnim) – ვენაში ბეთჰოვენის საერთაშორისო საფორტეპიანო კონკურსის სამხატვრო ხელმძღვანელი, პროფესორი დანვენ ვეი (Prof. Danwen Wei) – ჰეკინის ცენტრალური მუსიკის კონსერვატორიის (ჩენტრალ ჩონსერვატორუ ოფ უსიკ, ჩჰინა) საფორტეპიანო კათედრის გამგე, ფრანგი პიანისტი და დირიჟორი მიშელ ბეროფი (Michel Béroff), ბრიტანელი პიანისტი და პედაგოგი რონან ო'ჰორა (Ronan O'Hora) – გილდჰოლის მუსიკისა და დრამის სკოლის (Guildhall Scholl of Music and Drama) საფორტეპიანო კათედრის გამგე და სხვები.

ფესტივალში მონაწილეობით თამარმა და მისმა მოსწავლემ უდიდესი გამოცდილება შეიძინეს და მცირე თავისუფალი დროის მიუხედავად ჰეკინის ღირსშესანიშნაობებსაც გაეცნენ.

2022-2024 წლებში თამარმა უცხოეთში ათზე მეტი პროექტი განახორციელა, რაც დამეთანხმებით, მუხლჩაუხრელ შრომას მოითხოვს.

თამარის შემოქმედებითი საქმიანობის გრაფიკი უახლოეს ორ წელიწადზე უკვე განწერილია. იგი გეგმავს თავისი პროფესიულ-საგანმანათლებლო პროექტების გაფართოებას და ევროპისა და აზიის ახალ ქვეყნებში და ამერიკაში გატანას. ჩაფიქრებული აქვს ქართული მუსიკის კონცერტის ორგანიზება ცნობილი არტისტების მონაწილეობით ერთ-ერთ პრესტიჟულ ევროპულ ფესტივალზე, ჩართულია რამდენიმე ქვეყნის კონკურსის ეიურის მუშაობაში.

2025 წლის დასაწყისში, იგი თავისი სტუდენტებით მეოთხედ ეწვევა საქართველოს. მის მხარდასაჭერად ჩამოვა ბრიტანეთიდან ნილ დუ ფრიიზი, რომელიც, თამარსა და მის ჯგუფთან ერთად მონაწილეობას მიიღებს კომპოზიტორ კახა ცაბაძის 65 წლისთავისადმი მიძღვნილ საიუბილეო კონცერტში, რომელზედაც

შესრულდება ავტორის საფორტეპიანო კონცერტები და პიესები კამერულ ორკესტრთან ერთად.

თამარი ოცნებობს ანკარაში ქართული მეცნიერების, ხელოვნებისა და კულტურის ცენტრის დაარსებაზე, რომელიც მრავალმხრივი პროფილის წყალობით უნდა იქცეს საქართველოს მიღწევებისა და ქართულ ღირებულებათა წარმოჩენისა და გავრცელება-განვითარების მძლავრ კერად. ამის განხორციელება ერთი ადამიანის ძალისხმევით, ცხადია, შეუძლებელია. მაგ-

დედასთან, მუსიკოლოგ ლალი კაკულიასთან ერთად, ანკარა

რამ, არა თამარისათვის, მას უნარი შესწევს სრულიად „გიჟური“ იდეები რეალობად აქციოს.

აკადემიური განათლება, მდიდარი წარმოსახვა, კრეატიული ხედვები, ორგანიზა-ტორული ნიჭი და დისციპლინა, შრომისუნარიანობა, შერწყმული „თხის რქულ“ სიბეჯითესთან და პუნქტუალობასთან, მომთხოვნელობა საკუთარი თავისა და გარშემო მყოფთა მიმართ, მჩქეფარე ენერჯია, სავსე პოზიტიური ვიბრაციებით, ენების ცოდნა, საოცარი კონტაქტურობა – ეს ის თვისებებია, რომელთა წყალობითაც თამარის ზემოთ მოთხრობილი პროექტები განხორციელდა. ეს თვისებები გვესახება მომავალშიც თამარ ბარდაველიძე-თორეს პროფესიული და სულიერი ზრდის გარანტიად.

დირიჟორი მიხეილ მენაბდე

მიხეილ მენაბდემ მუსიკის მოყვარული ქართული საზოგადოების ყურადღება პირველად, როგორც ზ. ფალიაშვილის სახ. ოპერისა და ბალეტის თეატრის საბალეტო დასის ახალგაზრდა სოლისტმა მიიპყრო. წლების შემდეგ კი, როცა ცნობილი ბალეტის მოცეკვავე და უკვე დიპლომირებული ბალეტმეისტერი გახდა, მისი ნიჭი, შემოქმედებითი ინტერესი, მისწრაფებები ბალეტიდან კლასიკური მუსიკისკენ გადაიხარა და 2014 წელს, სამშობლოში პირველად ფილარმონიის სიმფონიურ ორკესტრის კონცერტზე ქართველი მსმენელის წინაშე პულტთან უკვე დირიჟორი მიხეილ მენაბდე იდგა.

მართლაც საინტერესო, უჩვეულო შემოქმედებითი ბიოგრაფია აქვს მიხეილ მენაბდეს — ბალეტის მოცეკვავე და ბალეტმეისტერი, დირიჟორი, საერთაშორისო მუსიკალური პროექტების მენეჯერი.

პროფესიული განათლება მიიღო ვ. ჭაბუკიანის სახელობის ქორეოგრაფიულ სასწავლებელში (1998 წლის გამოშვება. პედაგ. ზ. ამონაშვილი). 1997 წლიდან თითქმის 10 წელი იყო ზ. ფალიაშვილის სახ. ოპერისა და ბალეტის თეატრის საბალეტო დასის სოლისტი.

2004 წელს მიხეილ მენაბდემ დაამთავრა თბილისის კინოსა და თეატრის უნივერსიტეტის დრამის ფაკულტეტი (პროფესორ გოგი ალექსიძის სახელოსნო) ბალეტის რეჟისორის, ბალეტმეისტერის სპეციალობით. იმ დროს, როცა საბალეტო დასის ერთ-ერთ ნიჭიერ სოლისტად ითვლებოდა, ქმნიდა ქორეოგრაფიულ მინიატურებს, დრამატული თეატრის ქორეოგრაფიაშიც მოსინჯა ძალები, პროფესიის შეცვლა გადაწყვიტა. ამ ამბავს თავად ასე მოგვითხრობს: „ჩემმა ბედმა ასე მოისურვა, რომ თბილისის ოპერისა და ბალეტის თეატრის საბალეტო დასის მსახიობმა, ყველასათვის მოულოდნელად, გადავწყვიტე სიმფონიური ორკესტრის დირიჟორი გავმხდარიყავი... თუმცა ჩემთვის ეს მოულოდნელი კი არა, დიდი ხნის ოცნება იყო, მეგონა — აუხდენელი, ვიდრე კინოსა და თეატრის სახელმწიფო უნივერსიტეტში ბალეტის რეჟისურის სპეციალობაზე სწავლისას არ შევხვდი ქალბატონ ნანა ლორიას, არაჩვეულებრივ პედაგოგს, რომელმაც კლასიკური მუსიკისადმი სიყვარული კიდევ უფრო გამიღვივა

მიხეილ მენაბდე

და რაც მთავარია, დამარწმუნა, რომ მე ამას შევძლებდი... მოგვიანებით, კონკრეტული არჩევანის გაკეთებაში, ასევე ჩემი მასწავლებელი და უფროსი მეგობარი გურამ მელივა დამეხმარა... ერთხელ ოპერაში გია ყანჩელის მუსიკაზე ბალეტს დგამდა გოგი ალექსიძე. რეპეტიციას ბატონი გია ყანჩელი ესწრებოდა. ორივემ იცოდა ჩემი სურვილის შესახებ. ბატონი გურამი შეეკითხა ბატონ გიას: „რა ვუყოთ ამ გადარეულს?“ მან კი მე მითხრა: „თუ ამაზე სერიოზულად ფიქრობ, მხოლოდ რომა კოფმანთან უნდა წახვიდე კიევში“... ასე აღმოვჩნდი დიდი მასტროს მონაფეთა შორის კიევის პ. ჩაიკოვსკის სახელობის მუსიკალურ აკადემიაში“.

მიხეილ მენაბდემ მუსიკალური აკადემია 2011 წელს დაამთავრა მაგისტრის ხარისხით. იყო უკრაინის ეროვნული ფილარმონიის აკადემიური სიმფონიური ორკესტრის მთავარი დირიჟორის თანამემწე. 2014 წელს კიევში დააარსა ახალგაზრდა ლაურეატ მუსიკოსთა კამერული ორკესტრი “Armonia Ludus” რომელსაც თავად ხელმძღვანელობს. ორკესტრი რეგულარულად მონაწილეობს თანამედროვე მუსიკის საერთაშორისო ფესტივალებში და ავანგარდული მუსიკის პროექტებში.

2017 წლიდან ცხოვრობს და მოღვაწეობს ავსტრიაში. დაამთავრა ვენის მუსიკისა და სამემსრულებლო ხელოვნების უნივერსიტეტის (MDW) ასპირანტურის კურსი სიმფონიური დირიჟორობის განხრით. არის კულტურული ასოციაცია CosmoKultur (www.cosmokultur.com).

com) თანადამფუძნებელი და მუსიკალური პროექტების მენეჯერი. რვა წელზე მეტია ეწევა თანამედროვე აკადემიურ მუსიკისა და ხელოვნების პოპულარიზაციას ევროპაში. ხელმძღვანელობს არაერთ თანამედროვე მუსიკის საერთაშორისო პროექტს შვეიცარიაში, ავსტრიაში და უკრაინაში. ყველაზე ამბიციური ინიციატივა იყო პროექტი IM SPIEGEL (სარკეში), რომლის ფარგლებში 2022 წელს ჩატარდა კონცერტების სერია შვეიცარიაში, ქ. სენტ-გალენში, რომელიც მიეძღვნა ნამყვანი თანამედროვე კომპოზიტორების — ვალენტინ სილვესტროვის (უკრაინა) და ალფონს კარლ ცვიკერის (შვეიცარია) იუბილევს. პროექტმა მედიის უზარმაზარი გამომხატურება: მრავალი სტატია ნამყვან შვეიცარიულ გაზეთებში, პირდაპირი ტრანსლაცია SRF რადიოზე.

უკრაინაში რუსეთის ფედერაციის ფართომასშტაბიანი შემოჭრის შემდეგ, მიხეილ მენაბდემ შემოიკრიბა ქვეყნიდან ევროპას თავშესაფრებული უკრაინელი მუსიკოსები და კვლავ შვეიცარიის ქალაქ სენტ-გალენში, პირველი კლასის შვეიცარიელი და უკრაინელი მუსიკოსებისგან შემდგარ კამერულ ორკესტრთან Sinfonietta Sankt Gallen ჩაატარა კონცერტი, სადაც შესრულდა ახალი თაობის გამოჩენილი უკრაინელი კომპოზიტორების: მაქსიმ შალიგინის, ვიქტორია პოლევას და სვიატოსლავ ლუნოვის ნაწარმოებები. პირველმა სამმა კონცერტმა შვეიცარიის საზოგადოებაში დიდი ინტერესი გამოიწვია.

დღეს ასოციაცია CosmoKultur აგრძელებს ევროპული აუდიტორიის შთაგონებას ახალი სახელების აღმოჩენით და თანამედროვე მუსიკის, როგორც კულტურული მემკვიდრეობის მნიშვნელოვანი ნაწილის დემონსტრირებით. მიხეილი დარწმუნებულია, რომ CosmoKultur-ის შემდგომი პროექტები უკრაინული ხელოვნების მეშვეობით უმაღლეს დონეზე წარმოაჩენს დამოუკიდებელი უკრაინის იმიჯს და კულტურას ევროპაში.

მიხეილ მენაბდეს შემოქმედების ბიოგრაფიას წელს შეემატა მნიშვნელოვანი მოვლენა, მან ნიდერლანდებში, ამსტერდამის საკონცერტო დარბაზში იდრიჟორა ნიდერლანდებში მოღვაწე უკრაინელი კომპოზიტორის მაქსიმ შალიგინის კამერული ოპერა „ამანდანტე“.

მიხეილ მენაბდე არის კიევის ფილარმონიის ეროვნული აკადემიური სიმფონიური ორკესტრის და ევგენი მიქელაძის სახ. თბილისის ფილარმონიის სახელმწიფო

სიმფონიური ორკესტრის მინვეული დირიჟორი.

უკრაინას განსაკუთრებული ადგილი უჭირავს მიხეილის ცხოვრებაში. აქ აიხდინა მან ოცნება და დაეუფლა სიმფონიური ორკესტრის დირიჟორის პროფესიას, შექმნა ოჯახი, გაიჩინა უამრავი მეგობარი და თაყვანისმცემელი. მას კარგად იცნობენ ამ ქვეყანაში, პატივს სცემენ და უყვართ. მისი კონცერტები მსმენლებით საესე დარბაზში ტარდება. მდიდარია მისი რეპერტუარიც, სადაც დიდი ადგილი უკავია თანამედროვე კლასიკურ მუსიკას, მათ შორის ქართველ და უკრაინელ კომპოზიტორთა ნაწარმოებებს.

„ათი წელი უკრაინაში ალბათ ყველაზე ნათელი წლებია ჩემს ცხოვრებაში: სწავლა, ოჯახი, მეგობრები, ფილარმონია, უბრალოდ ხალხი, კიევი... ეს ყველაფერი სამუდამოდ რჩება ჩემს გულში, სადაც არ უნდა ვიყო.“ – ამბობს მიხეილი.

უკრაინული პრესა, მედია ყოველთვის დიდი ინტერესით აშუქებდა მიხეილის ყველა კონცერტს კიევის ფილარმონიის თუ სხვა საკონცერტო დარბაზებში. ეს ინტერესი განსაკუთრებულია ბოლო წლებში, როცა უკრაინელი ხალხი განსაცდელშია და განსაკუთრებით სენსიტიულია მათ მიმართ გამოვლენილი თანადგომისა და დახმარების აქტებისადმი. მიხეილმა კი საომარი მოქმედებების პერიოდში ათი კონცერტი ჩაატარა კიევში, გაახარა და გაამხნევა თავისი კოლეგები და მსმენელი. 2024 წელს, დიდი კინორეჟისორის, სერგო ფარაჯანოვის 100 წლის საიუბილეო თარიღს მიხეილმა ორი კონცერტი მიუძღვნა. მესამე, ფინალური კონცერტი, სწორედ ამ სტატიის დაწერის დღეებში ჩატარდება კიევის ფილარმონიის აკადემიურ სიმფონიურ ორკესტრთან ერთად.

დაბოლოს, ცოტა რამ მიხეილის პირადი ცხოვრებიდან. მისი მეუღლე უკრაინაში და ახლა უკვე ავსტრიაშიც ცნობილი მევიოლინეა, მათი ვაჟი 10 წლის ნიკოლოზიც მამის კვალს აგრძელებს და მუსიკით სერიოზულადაა გატაცებული. პატარა ნიკომ უკვე გარკვეულ წარმატებებსაც მიაღწია: ვენის მუსიკალური სკოლების მოსწავლეთა კონკურსებზე თავის ასაკობრივ ჯგუფში მესამე წელია პირველ ადგილს იკავებს ორ ინსტრუმენტზე — ფორტეპიანოსა და ვიოლინოზე, წელს კი ავსტრიაში პოპულარული ბავშვთა მუსიკალური კონკურსის — „ოქროს ნოტა“ ფინალისტი გახდა.

ქართული მუსიკოსები უსწოთში

გთავაზობთ ამონარიდებს უკრაინული მედიიდან, სადაც სწორედ მიხეილ მენაბდეს უკრაინაში ბოლოდროინდელ გასტროლებს ესმაურება:

**მუსიკალური რეცენზენტი ნატალკა პისანკა:
2023 წლის 14 მარტი**

„უკრაინული და ქართული გული ერთად ძვერს!“ (დირიჟორ მიხეილ მენაბდეს კონცერტი კიევში)

„არ გაჩერდე, გააგრძელე. დღესაც ყველამ უნდა აკეთოს ის, რასაც საუკეთესოდ აკეთებს. მუსიკოსებმა უნდა დაუკრან!... მუსიკა არ შეიძლება იყოს სულ ტრაგიკული, მუსიკა იმედისმოძვენი უნდა იყოს“, – ამბობს მიხეილი.

დირიჟორი მიხეილ მენაბდე ერთ-ერთია იმ მცირე-რიცხოვან უცხოელ მუსიკოსებს შორის, რომლებიც ფართომასშტაბიანი შემოქრის დროს უკრაინაში გასტროლებზე ჩავიდა. მიხეილის ჩამოსვლის დროს კიევში დაძაბული ვითარება იყო. მუდმივი საჰაერო განგაშის სიგნალიზაცია, მუსიკოსებს უწევთ რეპეტიციების შეწყვეტა და ფილარმონიის თავმჯდომარეში ჩასვლა. კონცერტის წინა დღეს, 9 მარტის ღამეს უკრაინამ განიცადა მორიგი მასიური დაბომბვა და თითქმის ყველაზე გრძელი საჰაერო განგაში. მაგრამ კონცერტზე დარბაზი სავსე იყო.

საქართველოშიც არაა სიმშვიდე. სწორედ ჩვენი ინტერვიუს დროს იმართებოდა მასიური საპროტესტო აქციები თბილისის ქუჩებში — ქართველები აღშფოთებულები არიან „აგენტების შესახებ“ კანონით. მიხეილთან საუბარში პოლიტიკურ თემას ვეხებით:

„თუ ახლა საქართველოში არ არის სროლა, ეს იმას არ ნიშნავს, რომ იქ ომი არ არის, ქვეყნის 20% ოკუპირებულია რუსეთის მიერ 90-იანი წლებიდან. ჩვენ კარგად ვიცით რა არის ეს. უკრაინა ახლა უკომპრომისოა ამ ბრძოლაში. მთავარია არ გაჩერდეთ, მინდა მხარი დავეჭირო ჩემს თანამემამულე მუსიკოსებს, რადგან ვიცი, ისინიც პროტესტანტების რიგებში არიან. მინდა მათ გვერდით ვიყო ამ პროცესში“

მასსოვს მიხეილის სიტყვები მუსიკაში იმედის შესახებ. პირადად მე იმედი მაქვს, რომ უკრაინულ მუსიკას უკრაინული მუსიკოსები წარმატებით შეასრულებენ მსოფლიოს საკონცერტო დარბაზებში. მსოფლიო გაიყნობსა თანამედროვე უკრაინული მუსიკის მრავალფე-

როვნებას და მისი შესრულების თავისებურებებს — აი, რისი სჯერათ უკრაინულ მუსიკოსებს მიხეილ მენაბდეს მიმართვის შემდეგ: „არ გაჩერდე, გააგრძელე. დღესაც ყველამ უნდა აკეთოს ის, რასაც საუკეთესოდ აკეთებს. მუსიკოსებმა უნდა დაუკრან!“

ეროვნულ ფილარმონიაში კონცერტის — „წვეთ-წვეთობით“ პროგრამა დირიჟორმა მიხეილ მენაბდემ აქტუალური თემის საზგასამელად შეადგინა.“ ყველა ნაწარმოებს აერთიანებს რიტუალიზმი და ჟანრული მინიმალიზმი. ერთი მხრივ, ჩვენ არ ვართ გართობაზე, მაგრამ მეორე მხრივ, მუსიკა არ შეიძლება იყოს სულ ტრაგიკული, მუსიკა იმედი მომცემი უნდა იყოს“, – ამბობს მიხეილი.

**თელისა ნაიდუკი, მუსიკათმცოდნე:
2022 წლის 17 სექტემბერი**

— მიხეილ მენაბდე: „დღეს არ შეიძლება კონცერტების გამართვა მხოლოდ საგანმანათლებლო ან ესთეტიკური მიზნით. მათ უნდა ჩავვისახონ იმედი. არც მე შემოიძლია განზე დგომა, ვაკეთებ იმას, რისი ვაკეთებაც ყველაზე კარგად შემიძლია“.

მიუხედავად იმისა, რომ ომის გამო უკრაინაში გასტროლების უმეტესობა გაუქმდა ან გადაიდო, ქართველი დირიჟორის, მიხეილ მენაბდეს გამოსვლა უკრაინის ეროვნულ ფილარმონიაში გაიმართება. 23 სექტემბერს ის კონცერტს გამართავს ფილარმონიის სიმფონიურ ორკესტრთან. მენაბდეს ამჟამინდელი ჩამოსვლა, უპირველეს ყოვლისა, უკრაინელების სულიკვეთების მორალური მხარდაჭერაა. კიევში ჩამოსვლის წინა დღეს მუსიკოსმა ისაუბრა ომის აღქმაზე, ომის წინა და დღევანდელი უკრაინის იმიჯზე, ოკუპირებულ მარიუპოლში ნათესავების პოვნის გამოცდილებაზე, საქართველოში უკრაინული კულტურისადმი ამჟამინდელ ინტერესზე.

— **ომის დროს რამ ვიბიძგათ უკრაინაში ჩამოსვლისკენ?**

— „ბევრი ჩემი კოლეგა და მეგობარია აქაა და ჩემს მოვალეობად მიმაჩნია მათი მხარდაჭერა ამ სამინელ ომში. არ მინდა ჩემი მოსვლა რაღაც გმირობად აღიქმებოდეს, ამას ხაზს ნუ უსვამთ. გმირები სანგრებში არიან. მე კი უბრალოდ თქვენთან ჩოსვლა მინდოდა, რადგან

სხვანაირად არ შეძლო.

– თითქმის ათი წელი ცხოვრობდით კიევში. როგორ შეიცვალა თქვენი წარმოდგენა უკრაინაზე ავსტრიაში გადასვლის შემდეგ?

– როდესაც მეიდანო მოხდა, აღფრთოვანებული ვიყავი უკრაინელების გამბედაობით და ნებისყოფით. როგორც ყველა ჩემი მეგობარი, მეც ვიყავი თავისუფლებისთვის ბრძოლის ეპიცენტრში, შეძლებისდაგვარად ვეხმარებოდი, ვცდილობდი გამომეყენებინა. მერე დეკა ვუს განცდაც დამეუფლა. ბოლოს და ბოლოს, როცა 2003 წელს საქართველოში ვარდების რევოლუცია მოხდა, მე ჯერ კიდევ თბილისში ვცხოვრობდი. რა თქმა უნდა, ყველა მოვლენის მოწმე და მონაწილე ვიყავი, თავიდან გამარჯვებამდე.

ეს ათი წელი უკრაინაში ალბათ ყველაზე ნათელი წლებია ჩემს ცხოვრებაში: სწავლა, ოჯახი, მეგობრები, ფილარმონია, უბრალოდ ხალხი, კიევი... ეს ყველაფერი სამუდამოდ რჩება ჩემს გულში, სადაც არ უნდა ვიყო.

ამჟამად ევროპაში უკრაინული კულტურისადმი ინტერესის ზრდას ვხედავთ, აქ ბევრი პროექტი მიმდინარეობს, განსაკუთრებით მუსიკალური. არის ასეთი ტენდენცია საქართველოში?

დიახ, რა თქმა უნდა! მიუხედავად საქართველოს ხელისუფლების უმოქმედობისა (უბრალოდ სირუცხვილია, და არა ხელისუფლება!), რომელიც ყველანაირად ცდილობს დაიკავოს „ნეიტრალური“ პოზიცია, და არა მკაცრი განცხადებები რუსეთის აგრესიის წინააღმდეგ, საქართველოს რიგითი მოქალაქეები, რა თქმა უნდა, დავრჩით უკრაინელ ხალხთან ერთად! უკრაინელებთან ერთად ბრძოლის ველზე იბრძვიან მოხალისეები იარაღით ხელში; ხელოვანები ეხმარებიან კოლეგებს, ემიგრანტებს უკრაინიდან, უკრაინელებს ერთობლივ კონცერტებს უკრაინის მხარდასაჭერად, მართავენ გამოფენებს, სხვადასხვა ღონისძიებებს, უნაწილებენ ტერს. ყველა აკეთებს იმას, რაც შეუძლია, უკრაინელი ხალხის დიდი სიყვარულით და პატივისცემით.

არც მე შემიძლია განზე დგომა, ვაკეთებ იმას, რასაც ყველაზე კარგად ვაკეთებ, ასე მეჩვენება – ეს არის მორალის შენარჩუნება. ახლა ძალიან მნიშვნელოვანია უკრაინელებისთვის იცოდნენ, რომ სხვა ქვეყნების მოქალაქეები მზად არიან გვერდში დაუდგენ მათ საერთო

23/09
18:00

NATIONAL PHILHARMONIC OF UKRAINE

With support
Lyatoshynsky Club

ACADEMIC SYMPHONY ORCHESTRA OF THE NATIONAL PHILHARMONIC OF UKRAINE

CONDUCTOR
MIKHEIL MENABDE
(GEORGIA)

BORYS LYATOSHYNSKY
Prelude for orchestra "Fourthes"

CHARLES E. IVES
The Unanswered Question

FRANZ SCHUBERT
Symphony N.4 in C minor (Tragic)

PHILARMONIA.COM.UA

მტრის წინააღმდეგ ბრძოლაში. იყო დრო, როცა უკრაინელები ასე უკეთებდნენ ქართველებს. ასე იყო, ასეა და ასე იქნება ყოველთვის!

თუ შეადარებთ თქვენს პირად იმიჯს ომამდელ და ამჟამინდელ უკრაინაზე, რა შეიცვალა ძირეულად?

მეჩვენება, რომ მთავარი, რაც ახლა მოხდა, არის ის, რომ უკრაინა უკომპრომისო გახდა თავისუფლებისთვის ბრძოლაში. უკრაინა დღეს არის მაგალითი მთელი ცივილიზებული სამყაროსთვის, მოდელი იმისა, თუ როგორ უნდა ებრძოლოთ ბოროტებას: ადამიანური ღირებულებებისთვის, სამშობლოსთვის, საკუთარი სახლისთვის. და რაც მთავარია: უკრაინა დღეს მაშველი რგოლია დანარჩენი მსოფლიოსთვის. უკრაინა არის ევროპის ფარი

ნიკო მანაგაძე

საშინელი, დამანგრეველი ბნელი ძალის წინააღმდეგ, რომელსაც „რუსეთი“ ჰქვია. ამ ომში უკრაინელებმა სიცოცხლე შესწირეს არა მხოლოდ თავიანთი ქვეყნის, არამედ ევროპის ყველა მოქალაქის სიცოცხლეს.

**ვალენტინა კულიკი, მუსიკალური მიმომხილველი
2023 წლის 25 ოქტომბერი**

„მენაბდე, საიენკო და კიევის კამერული ორკესტრი“

„მენაბდეც ამჟამინდელი გამოსვლა კიევში ასევე აღიქმება, როგორც უკრაინელების მორალური მხარდაჭერის ქესტი. მიხეილ მენაბდეც თქმით, ამ კონცერტის შემოქმედებითი იმპულსი იყო ამ სეზონში აკორდეონისა და კამერული ორკესტრისთვის ერთობლივად შექმნილი „მენაბდეც გია ყანჩელის ნაწარმოები კაპოტე (ბერძნულიდან – „ერთხელ“).“

„რა თქმა უნდა, აღფრთოვანებული ვიყავი იმით, რომ მომეცა შესაძლებლობა ისე ჩავსულიყავი კიევში და გამოვსულიყავი ფილარმონიის სცენაზე ჩემს საყვარელ კიევის კამერულ ორკესტრთან ერთად. ბოლოს და ბოლოს, სწორედ ეროვნული ფილარმონიის კედლებ-

ში გადავდგი პირველი ნაბიჯები დირიჟორად – ფილარმონიის სიმფონიურ და კამერულ ორკესტრებთან ერთად. ყანჩელის გარდა, შესრულდება კიდევ ერთი ცნობილი ქართველი კომპოზიტორის, სულხან ნასიძის მესამე კამერული სიმფონია. ლატვიელი კომპოზიტორის პეტერის ვასკის „დოლოროსა“ და უკრაინელი კომპოზიტორის მაქსიმ შალიგინის პიესა „ანგელოზი“, რომელიც გია ყანჩელის ხსოვნას ეძღვნება. ამჯერად „ანგელოზი“ აკორდეონისა და სიმების ვერსიით შესრულდება. კომპოზიტორმა სპეციალურად ამ კონცერტისთვის, მიხეილ მენაბდის თხოვნით შექმნა ნაწარმოების ახალი ვერსია. იმედი მაქვს, გადაცემა საინტერესო იქნება კამერული მუსიკის მოყვარულთათვის. მშვიდი ცა ყველა კიეველს და გნახავთ კონცერტზე!“

და ბოლოს, ცოტა რამ მიხეილის პირადი ცხოვრებიდან. მისი მეუღლე უკრაინაში და ახლა უკვე ავსტრიაშიც ცნობილი მევიოლინეა, მათი ვაჟი 10 წლის ნიკოლოზიც მუსიკით სერიოზულადაა გატაცებული და გარკვეულ წარმატებებსაც აღწევს.

ნიკოლოზ მენაბდე ავსტრიაში, ვენის გარეუბანში, ქალაქ კლოსტერნოიბურგში ცხოვრობს. ადრეული ასაკიდან აღმოაჩნდა განსაკუთრებული მუსიკალური მონაცემები. ახლა ის სკოლის მეოთხე კლასის მოსწავლეა, კარგად სწავლობს და შესანიშნავად უთავსებს მეკადნიეობას ორ მუსიკალურ სკოლაში: ერთში აუფლებს ვიოლინოზე დაკვრას, მეორეში – ფორტეპიანოზე. სამი წელია მონაწილეობს ვენის პროფესიული მუსიკალური სკოლების მოსწავლეთა კონკურსებში და თავის ასაკობრივ ფეხვედში სამჯერ დაიკავა პირველი ადგილი ორ ინსტრუმენტზე – ფორტეპიანო, ვიოლინო. წელს კი ავსტრიაში პოპულარული ბავშვთა მუსიკალური ტელეკონკურსის „ოქროს ნოტა“ ფინალისტი გახდა. ახალი კონკურსისთვის ემზადება, რომელიც გაზაფხულზე შედგება. ის ლალი, მხიარული ბიჭია, მეგობრებთან თამაშისა და სპორტისთვისაც იცლის – ცურვა, ძიუდო, ტანვარჯიში, ველოსიპედი, თხილამურები, კედელზე ცოცვა... ასეთია პატარა მუსიკოსის ყოველდღიური ცხოვრება. ვიმედოვნებთ პატარა ნიკო მალე ამოუდგება მამას გვერდში პროფესიულ სარბიელზე.

ლაზური სიმღერის მოამაგენი ჯემალ კაკაბაძე და ნაზი მეიშიაძე

გიორგი კრავიცივილი

ლაზური ხალხური სიმღერის მოამაგეებს 2017 წლის ჟურნალ მუსიკის №2-3 ნომრები დაეთმო. ამჯერად საუბარი გვექნება ლაზური სიმღერების პირველ მასწავლებელ ჯემალ კაკაბაძეზე და რამდენიმე ლაზური სიმღერის ავტორზე — ნაზი მეიშიაძეზე.

სარფში — საქართველოს ფარგლებში დარჩენილ ერთადერთ ლაზურ სოფელში ქართული სკოლა 1925 წლიდან არსებობს. სიმღერის გაკვეთილები კი პირველად, როგორც ჩანს, 1937 წელს ჯემალ კაკაბაძემ ჩაატარა. ბატონი ჯემალი თავადაც სარფელი ლაზი და იმხანად ერთადერთი პედაგოგი გახლდათ, რომელიც 1937-41 წლებში სკოლაში ასწავლიდა ლაზურ სიმღერებს, ზღაპრებსა და ლექსებს. მისი ომში განწვევის შემდგომ სიმღერის პედაგოგებად მუშაობდნენ: ელგუჯა ლორთქიფანიძე, ერმილე ზარქუა, ნანი დარჩია, მავილე გორგილაძე და სხვანი. თუმცა 1941 წლიდან 1990-იან წლებამდე, ბათუმელი ლია შეროზიას მოსვლამდე, ლაზური სიმღერა სკოლაში აღარ გახმოვანებულა. ამასობაში 1954 წელს ქორეოგრაფ სოსო ახალაძის ხელმძღვანელობით ჩამოყალიბდა სიმღერისა და ცეკვის ფოლკლორული ანსამბლი „ლაზეთი“. მიუხედავად იმისა, რომ ანსამბლის ყველა წევრი სარფელი ლაზი იყო, 1970-იან წლებამდე ანსამბლში ლაზურ სიმღერას, ლაზური ცეკვისგან განსხვავებით უმნიშვნელო ადგილი ეკავა. ამ პირობებში განსაკუთრებულ ინტერესს იწვევს თუ ვინ და

ჯემალ კაკაბაძე

რა ბიოგრაფიის პატრონი იყო ჯემალ კაკაბაძე, რომელმაც საჯაროდ ჯერ კიდევ 1937 წელს დაიწყო ლაზური სიმღერის სწავლება?

თავიდანვე აღვნიშნავ, რომ მის შესახებ 2017 წელს 87 წლის სარფელი ლაზის ნური ხორავასგან შევიტყვე. ვინაიდან ბატონ ჯემალს საკუთარი ოჯახი არ ჰქონია ნური ბაბუსგან დავადგინე მისი დისშვილებისა და ძმისშვილების ვინაობა. პარალელურად სხვა სარფელებს ვეკითხებოდი მისი მოღვაწეობის შესახებ მაგრამ უაღრესად მწირი ინფორმაციის მოპოვება შეეძელი. ზოგიერთმა დაადასტურა, რომ ჯემალი ნამდვილად იყო ლაზური სიმღერების მასწავლებელი, თუმცა თავად მას არ მოსწონებია და ბუნებრივია, რომ რეპერტუარზეც ვერაფერს მეტყობდნენ. მისმა ახლობლებმა ასევე იცოდნენ, რომ ჯემალი სწავლობდა ლენინგრადის ნაციონალური უმცირესობების ინსტიტუტში, თუმცა რა პროფესიით, ეს უცნობი იყო მათთვის. სამწუხაროდ, ასევე უცნობი იყო ჯემალის დაბადების თარიღიც. რაც შეეხება ლიტერატურულ წყაროებს, ასეთი მხოლოდ თეა კალანდიას მი-

ერ 2005 წელს გამოცემულ მონოგრაფიაში „ლაზური ტექსტები“ აღმოჩნდა. ნიგნის ფურცლებზე ბატონი ჯემალის ერთ-ერთი მოსწავლე (რომელსაც სამწუხაროდ მე ვერ მოვესწარი), ნიგნის 38-ე გვერდზე, იხსენებდა სკოლაში ნასწავლი სიმღერების ტექსტებს. ეს იყო და ეს.

ხანგძლივი კვლევა-ძიების შედეგად კი სარფის კულტურის კვების ყოფილი გამგის და ბატონი ჯემალის ძმის რძლისგან დარუჯან დუმბაძე-კაკაბაძისა და დანარჩენ სარფელთა ნაამბობის შეფერებით გაირკვა, რომ ჯემალ კაკაბაძე სარფში 1911 წელს დაბადებულია. 1937-38 წლებში სწავლობდა ლენინგრადის ნაციონალ-

ქალბატონი ნაზი მემშიშის თურქეთის ლაზავთან სიამაღარის ფოტო. (ფოტო თავად კაკაბაძისა. 2014)

ლური უმცირესობების ინსტიტუტში (სავარაუდოდ საბუღალტრო კურსებზე, ალბათ დაუსწრებლზე). სარფელი ლეტიფე კაკაბაძის თქმით 1937 წლიდან კი როგორც უკვე აღვნიშნე, სარფის საშუალო სკოლაში ასწავლიდა ლაზურ სიმღერებს, ზღაპრებსა და ლექსებს. 1941 წელს მეორე მსოფლიო ომში გაუწვევიათ და 1942 წელს ქერჩში დაიღუპა. თუმცა, მეორე ვარიანტის მიხედვით, იგი სავარაუდოდ, ტყვედ ჩავარდა და ომის შემდგომ თურქეთის ლაზეთში დასახლდა. 1988 წელს სარფის საზღვრის გახსნის შემდგომ თითქოსდა მის შვილებს სურდათ სარფში გადმოსვლა, მაგრამ ეს არ მომხდარა.

ბატონი ჯემალი 1988 წლამდე ცოცხალი რომც ყოფილიყო საქართველოში ნამდვილად ვერ გამოჩნდებოდა, რადგან გასამართლებდნენ როგორც სამხედრო

დებერტირსა და მოლაღატეს. ვინაიდან ის არც საქართველის დამოუკიდებლობის აღდგენის შემდეგ გამოჩენილა, აშკარაა რომ 1991 წლისთვის უკვე ნამდვილად გარდაცვლილი იყო, მით უმეტეს რომ ვალმა სარფში მცხოვრები დის შვილი ხუსეინ ვანიზორ-ვანილიში თავის ბიძას არც იცნობდა. ეჭვს არ იწვევს ის გარემოებაც რომ თურქეთში მისი დასახლების შემთხვევაში იქაურ სკოლაში ლაზური სიმღერების სწავლებას ვერ გააგრძელებდა, რადგან 1990-იან წლებამდე არათურქულ ენაზე ლაპარაკი სასტიკად იკრძალებოდა და მოსწავლეთა ფიზიკური დასჯით სრულდებოდა.

ადვილად შესაძლებელია რომ ომგამოვლილს (და დიდი ალბათობით ქერჩში ტყვედ ჩავარდნილს) საქართველოში დაბრუნების სურვილი აღარ ჰქონოდა, რადგან კომუნისტები არც სარფში მოღვაწეობის დროს უყვარდა. დღემდე შემორჩენილია ლექსის ერთი სტროფი სადაც რომელმაც პირველი მომხარეს უხარია სოფელში წითელი დროშის (კომუნისტების) შემოსვლა, მეორე კი პასუხობს – წითელმა დროშამ (მეორე ვარიანტით დროშის ტარმა) რა ქნას თუ კუჭი ცარიელიაო.

ჯემალ კაკაბაძის ვინაობა (სათანადო სურათითა და დაბადება-დაღუპვის წლებით) ამოიკვიფრა სარფში დადგმულ მეორე მსოფლიო ომში დაღუპულთა მემორიალზე. სამწუხაროდ თავად მემორიალი ნაციონალური მოძრაობის მმართველობის დროს დაშალეს და მოსახლეობა დღემდე უშედეგოდ ითხოვს მის აღდგენას.

ასეა თუ ისე სარფში ჯემალ კაკაბაძის მოღვაწეობა 1941 წელს მეორე მსოფლიო ომში განვევით სრულდება. მის მერე 1990-იან წლებამდე ლაზური სიმღერა სკოლაში აღარავის უსწავლებია, ასე რომ ჯემალის მოღვაწეობას საეტაპო მნიშვნელობა ენიჭება.

ნათელში ამყოფოს უფალმა მისი ლამაზი ლაზური სული.

ახლა კი **ნაზი მემშიშის** შესახებ: ქალბატონი ნაზი სარფელია, რომელიც 1941 წლის 21 სექტემბერს დაიბადა. სარფის შვიდწლიანი სკოლის დამთავრების შემდგომ სწავლა განაგრძო ბათუმის სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკუმში. პროფესიით აგრონომი გახლდათ და სარფში 1970 წლამდე აგრონომ-ენტომოლოგი იყო, 1970-72 კი ეკონომისტი. სარფში აგრონომად მუშაო-

ბის პარალელურად ნაზი მემიშიში მღეროდა ახალგაზრდების მიერ ჩამოყალიბებულ წრეში (ვასო კაკაბაძესთან, ბესარიონ ხორავასთან, რეფიდე დოლიძესთან და ჰედიე ჯევაიშთან ერთად) მღეროდნენ. სამწუხაროდ 1970-იან წლებამდე ლაზურ სიმღერას უმნიშვნელო ადგილი ეკავა, სამაგიეროდ ლაზურ სიმღერებს ქალბატონი ნაზის ბავშვობაში მღეროდა თითქმის ყველა სარფელი, მათ შორის მისი დედა ნაიპე ნარაკიძე. 1972 წელს გათხოვდა რუსთავში და მუშაობდა აგრონომისთვის განკუთვნილ სხვადასხვა პოზიციაზე.

ქალბატონი ნაზი 1990-2000-იანი წლებში თურქეთის ლაზებთან პერიოდულად ჩადიოდა, 2004-07 წლებში კი მუშაობდა და მათგან სწავლობდა ძველ სიმღერებს. ამის შედეგად შეიქმნა „თხირიმ თუდე ჩირდილი“, „აქ რენ ჭანდამ ოხორი“, „ელე მელე კისმეთი“ და „ბეობაშენ“. თუ „თხირიმ თუდე ჩირდილის“ და „აქ რენ ჭანდამ ოხორის“ ტექსტები ხალხური იყო, „ელე მელე კისმეთის“ და „ბეობაშენის“ ლექსები ნაზი მემიშიშს ეკუთვნის. მათი მელოდები გარდა „ელე მელე კისმეთის“ ხალხურია, ელე მელე კისმეთის მელოდია კი ქალბატონი ნაზის ეკუთვნის. მანვე თავისივე ლექსზე დაამუშავა საქორწინო-სუფრული „თირამოლა“, რომელიც ლაზებში თურქულად იმღერებოდა, თუმცა მელოდია ლაზურია. რუსთავში მოქმედმა ანსამბლმა „თუთარჩელამ“ და მისმა ხელმძღვანელმა თამარ ბუაძემ ქალბატონი ნაზის მიერ მოწოდებული მოტივების საფუძველზე შექმნა „ოჰოი ნანი“ და „უჩა მზოლა“ რომელიც მელოდურად მნიშვნელოვნად განსხვავდება ლაზური ხალხური სიმღერისგან (ლელა წურწუმისა ნამღერი „უჩა მზოლა“ საერთოდ სხვა სიმღერაა). „თუთარჩელა“ 2000-იან წლებში თავის წარმატებას ქალბატონი ნაზი მემიშიშს უნდა უმაღლოდეს, რადგან ქალბატონი ნაზი ანსამბლის კონსულტანტი გახლდათ.

შემთხვევითი არ უნდა იყოს, რომ ჩემი ეთნომუსიკოლოგიური მოღვაწეობა 2010 წელს სწორედ ქალბატონი ნაზი მემიშიშის გაცნობით და მისგან სიმღერების ჩანერით დაიწყო. ქალბატონი ნაზი მემიშიში არამარტო ლაზური სიმღერის კარგი მკოდნე, არამედ ლაზეთის დიდი პატრონია. მასხოვს 2014 წელს ჩვენი ერთობლივი ექსპედიციისას თურქეთის ლაზებს როგორ უმტკიცებდა მათ ქართულ წარმომავლობას და ესაუბრებოდა ლაზეთის

გიორგი კრავიცივილი და ქალბატონი ნაზი მემიშიში ლაზური სახლის მკაცრის ფონზე (ფოტო თამაზ კრავიცივილის. 2014)

თავს გადახდენილ მძივე ისტორიულ მოვლენებზე. აქვე უნდა აღვნიშნო რომ დაუზარებლად უჩიჩინებდა ლაზ მოხუცებს ლაზური სიმღერების ჩანერის აუცილებლობაზე. სწორედ მისი მეცადინეობით ამღერდნენ მუსულმანური ფაქტორის გამო ერთი შეხედვით აუღერებელი და ძალიან მორცხვი ქალბატონები.

ღმერთმა დიდხანს გვიმყოფოს ცოცხლად და ჯანმრთელად ქალბატონი ნაზის თავი.

P. S. სარფში მემიშიშების, ბეჭირიშების, ჯევაიშების, ვანილიშების, კაბარიების, აბდულიშების გვერდით ცხოვრობენ დოლიძეები, ბაქრაძეები, ჯავახიშვილები, ვანიძეები, კაკაბაძეები, აბულაძეები, ხორავები, თანდილავეები, მაგრამ სინამდვილეში ბაქრაძე იგივე ბეჭირიშია, კაკაბაძე — კაბარია, ჯავახიშვილი — ჯევაიში, კაკაბაძე — კაბარია, ხორავები — ხიალიში, ვანიძე — ვანილიში, აბულაძე — აბდულიში, თანდილავა — თანთუმი. უბრალოდ ზოგმა თანამედროვე ქართული გვარი დაინერა იმიტომ რომ მათი ოჯახის წევრი იმხანად აღმასრულებელ თანამდებობებზე მუშაობდა და ვალდებული იყო თანამედროვე გვარები ეტარებინა. ხიალიშებს კი ხორავებად დაწერა თავად აკაკი ხორავამ ურჩია.

„მუსიკა მართავს ჩვენს ინტელექტს, ჩვენს გრძობებს, ამახვილებს აზრს, ემოციას და მსმენელს ჭეშმარიტების ძიების სურვილს უღვიძებს, მაგრამ ამ შესანიშნავი მიზნის მისაღწევად მუსიკა თვით უნდა იყოს ამ ჭეშმარიტებით გასხივოსნებული... არსის ჭვრეტა-სრულყოფილი ესთეტიკური ტკბობის აუცილებელი პირობაა“.

გ. ორჯონიკიძე

ნუკრი კარკაძე ხელოვანის პროგრამი

მანია გუგელაძე

21 საუკუნეში ესტრადის ჟანრში ბევრი საინტერესო კომპოზიტორი და არანჟირების ოსტატი მუშაობს. მე, ამ წერილის ავტორს განზრახული მაქვს გაგაცნოთ ერთი თანამედროვე ახალგაზრდა ხელოვანი, მუსიკოსი ნუკრი კარკაძე, რომელიც დადის და დააბიჯებს ბაღდათის მადლიან, კურთხეულ მიწაზე, მიწაზე რომელმაც ქვეყანას აჩუქა უდიდესი კომპოზიტორები: რ. ლალიძე, ჯ. კახიძე და კ. ფოცხვერაშვილი. ნუკრი დადის და მის მშობლიურ მიწაზე ეფერება ყველაფერს — ხეს ქვას, მდელოს, მთებს, ტყეს, ბავშვებს. ნუკრი წერს ყველაფერზე, რასაც განიცდის, ხედავს, აკვირდება... ცნობილია, რომ შემოქმედების ნაყოფი მხოლოდ მაშინ აღწევს მხატვრულობას, როდესაც ყოველივე შემთხვევითისაგან დაიხვეწება. მისი თემატური დიაპაზონი მრავალფეროვანია, რაც გარკვეული თვალსაზრისით, ლიტერატურულ-მუსიკალური კავშირების დამყარება-გაღრმავებასაც გულისხმობს.

დამეთანხმებით ალბათ, რომ საესტრადო მუსიკაში დიდი მნიშვნელობა ენიჭება პოეტურ სანყისს. ნუკრის არ სჭირდება მიმართოს ტექსტებისათვის სხვადასხ-

ვა ავტორებს, რადგან იგი თვითონ წერს ლექსებს და სიმღერების უმეტესობა საკუთარ ტექსტებზე აქვს შექმნილი (მცირე გამონაკლისის გარდა), დიახ, იგი შესანიშნავი პოეტი გახლავთ.

მისი პოეტური ენა საკმაოდ მიმზიდველი და ფილოსოფიურია, თემატიკა — მრავალფეროვანი. მას საკმაოდ თვითმყოფადი ხელწერა აქვს. მე მქონდა ბედნიერება მასთან ერთად მემუშავა ბაღდათის მუნიციპალიტეტის ერთ-ერთ ულამაზეს სოფელ წითელხევში კ. ფოცხვერაშვილის სახელობის ხელოვნების სკოლაში, რომელიც დავაარსე 2004 წელს. ნუკრის შემოქმედება ჩემს თვალწინ ვითარდებოდა, იქმნებოდა და ლექსები, სიმღერები...

მისი მუსიკალური ენა მელოდიურია, ადვილად აღსაქმელი და დასამახსოვრებელი. ნუკრის რიტმულ-მელოდიური, საშემსრულებლო თავისებურებანი ჩამოყალიბდა ეროვნულ ნიადაგზე, რომელიც ისეთივე ხალასი, წმინდა და ამაღლებულია, როგორც თავად კომპოზიტორი. თავად სამი ქალიშვილის მამას დიდ სიამოვნებად მიიჩნია წეროს მუსიკა ბავშვებისათვის.

ლოგორც პედაგოგს არაჩვეულებრივი ურთიერთობა აქვს ბავშვებთან, კარგად იცნობს მოზარდთა მისწრაფებებს, გემოვნებას, ფსიქოლოგიას, ხედავს მათ დალხინებას, გაჭირვებას და ცდილობს მათი ცხოვრება მისი სიმღერებით უფრო ფერადი, ლამაზი, ხატოვანი და საინტერესო გახადოს. სწორედ ამიტომაც, რომ ის მუშაობს მუსიკის პედაგოგად ბაღდათის I და როკითის საჯარო სკოლებში. მის სიმღერებზე გადაღებული მუსიკალური კლიპები ბავშვებში დიდ ინტერესს იწვევს. ისინი სააღმზრდელო ხასიათს ატარებენ. დაარსებული აქვს რამდენიმე ქართული სიმღერის ფესტივალი. მან მოიარა იმერეთის მაღალმთიანი სოფლები თავისი ვიდეო-ლექციებით. მისი აღზრდილი მოსწავლეები წარმატებით აგრძელებენ სწავლას უმაღლეს მუსიკალურ სასწავლებლებში.

2019 წელს ის შევიდა საუკეთესო მუსიკის პედაგოგის ხუთეულში რომელიც თბილისის მასწავლებელთა სახლის ორგანიზებით ჩატარდა. გამოსაცემად მზად აქვს სამეცნიერო შრომების წიგნი „ქართული საოპერო დრამატურგია.“ ნუკრის საესტრადო სიმღერები თითქმის ყველა წამყვან რადიო თუ სატელევიზიო გადაცემაში ჟღერს.

კომპოზიტორი მარიკა კვალაშვილთან ერთად

მისმა დაწერილმა პიესამ „ჩაი და დეკემბერი“ საერთაშორისო ფესტივალზე „N-ovacia 2021“ წლის საუკეთესო მუსიკალურ სპექტაკლის ნომინაციაში გაიმარჯვა. ის ბაღდათის სახალხო და თოჯინების თეატრის მუსიკალური გამფორმებელია. ნუკრემ მუსიკალურად გააფორმა სპექტაკლი „ირინეს ბედნიერება“ და „თეატრალური იმერეთი 2024-ზე“ საუკეთესო მუსიკალური გაფორმების ნომინაციაში გაიმარჯვა. ნუკრის სიმღერებს ბავშვები მთელი საქართველოს

მასტაბით ასრულებენ. ქუთაისში, ცაგერში, ხონის მუნიციპალიტეტში მოეწყო მისი შემოქმედებითი სალამოები.

სულ ახლახან გამოიცა მისი საბავშვო და საესტრადო სიმღერების კრებულები. ასევე გამოცემული აქვს სიმღერების ალბომები: „იასამნები“ და „მიყვარხარ!“ საყურადღებოა მისი ლექსების კრებულები – „ქროლვის პოლიფონია“, „ძნელია სიმორე“ და „სიყვარულის ნავი“. მის ლექსებში თავად უღერს მუსიკა. სწორედ ამან შთაბეჭოდა შემქმნა სიმღერა მის ტექსტზე „ნუხელ ისევ შეუწყვეტელივ წვიმდა“.

ნუკრი აქტიურად იკვლევს ქართული ოპერის ლობრეტოებს. სამეცნიერო კვლევებს კი აქვეყნებს სხვადასხვა სამეცნიერო შრომების კრებულებში, რასაც ხელს უწყობს მისი პროფესიული განათლება. მას დამთავრებული აქვს თბილისის ვ.სარაჯიშვილის სახელობის სახელმწიფო კონსერვატორიის ქუთაისის ფილიალის ვოკალური განყოფილების ფაკულტეტი (ტენორი), ქუთაისის ა. წერეთლის სახ. სახელმწ. უნივერსიტეტის ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტის მაგისტრატურა მუსიკალური ხელოვნების სპეციალობით. მისი სამაგისტრო ნაშრომია „ვაჟა ფშაველას პოეზია ო. თაქთაქიშვილის შემოქმედებაში“, რომელიც დაიბეჭდა თბილისის ვ. სარაჯიშვილის სახელობის სახელმწიფო კონსერვატორიის სამეცნიერო შრომების კრებულში, „მუსიკოლოგიური ძიებანი.“ ასევე სხვადასხვა სტატიები ჟურნალ „მუსიკაში.“ ნუკრიმ 2023 წელს დაიცვა დისერტაცია თემაზე „ოქროს ხანა, ნანატრი მშვიდობა თუ პროგრესის შეფერხება რომაულ პოეზიაში“ /დანართი: მშვიდობა და ჰორაციუსის ოდების მუსიკალური არქიტექტურის მეტატექსტუალური ანალიზი („ფილისს“, საიუბილეო ჰიმნი ანუ ჰიმნი საუკუნო“/. დისერტაციის დაცვის შემდეგ მიენიჭა ფილოლოგიის დოქტორის ხარისხი.

ნუკრი ცდილობს ქართულ ესტრადას მისეული ხიბლი და სურნელი შემატოს, შექმნას თავისებური მუსიკალური ენა, მშვენიერების განსხვავებული საზომი და შესატყვისი მუსიკალური ფორმები მოიძიოს. ვფიქრობ, ნუკრის სიმღერების წარმატების ერთ-ერთი განმსაზღვრელი ფაქტორია სწორად შერჩეული შემ-

სრულებელი. დიახ, იგი დიდი რუდუნებით და სიფრთხილით, არჩევს შემსრულებელს და მე ვიტყვოდი „ანდობს“ მათ თავის სიმღერებს. მის სიმღერებს ასრულებენ ქართული ესტრადის ცნობილი სახეები: ირმა სოხაძე, ეკა მამალაძე, სოფო ბეღია, ელენე ფოჩხუა, გია დავითიანი, ლაშა ღლონტი, ანსამბლები: „ალილო“, „ხარება“ და სხვა.

სულ ახლახან კი ნუკრი კარკაძე „მასწავლებლის ეროვნული ჯილდოს“ საუკეთესო მასწავლებლის ათეულის შევიდა და დაჯილდოვდა სპეციალური პრიზით.

ქართულ საესტრადო სიმღერას განვითარების თავისი გზა აქვს განვლილი. ამ ჟანრის განვითარებაში სხვა დიდ კომპოზიტორებთან ერთად ძალიან დიდი როლი მიუძღვის ყველასათვის საყვარელ პიროვნებას, არაჩვეულებრივ ქალბატონს, კომპოზიტორ მარიკო კვალიაშვილს. სწორედ ეს ქალბატონი გახლავთ ნუკრის სიმღერების ნათლია, სწორედ მან დაულოცა ნუკრის გზა საინტერესო, ფართო, ლამაზი მელოდიების სამყაროში: „ნუკრი კარკაძის მოკრძალებულმა ნიჭიერებამ და მისმა შემოქმედებამ გამოჩინის პირველივე დღეებიდანვე მიიპყრო ჩემი ყურადღება, როგორც მრავალმხრივ ნიჭიერმა და საუკეთესო ადამიანური თვისებების მქონე პიროვნებამ, დახვეწილმა მუსიკოსმა, პოეტმა და ასევე მუსიკათმცოდნემ. გამოსცა სასწავლო კრებული ქართველ კომპოზიტორთა შემოქმედებაზე, მის სიმღერებს ცნობილი ქართველი მომღერლები ასრულებენ, ეწევა პედაგოგიურ მოღვაწეობას და მომავალ თაობებს სრულყოფილ განათლებას აძლევს, რაშიც მისი პროფესიული განათლება უწყობს ხელს.....“ – კომპოზიტორი მარიკო კვალიაშვილი.

აი, ასეთი გახლავთ ჩემი თვალთ დანახული, ჩემი უმცროსი მეგობრის, კომპოზიტორ ნუკრი კარკაძის შემოქმედებითი პორტრეტი. აი, სწორედ ასეთია, მუდამ ძიებანში, სულ საქმიანი, მუდამ ამაღლებულ განწყობაზე მყოფი უნიჭიერესი შემოქმედი... ისღა დამრჩენია წარმატებები და წინსვლა ვუსურვო მას პირად და საზოგადოებრივ ცხოვრებაში. სწორედ ასეთი ადამიანები ალამაზებენ ჩვენს ყოფასა და ყოველდღიურობას!

გამოცემა ფოლიო

2024 წელს საქართველოს კულტურის და ხელოვნების თვალსაჩინო წარმომადგენლის, კომპოზიტორ მერი დავითაშვილის (1924-2014) დაბადებიდან ასი წელი შესრულდა.

გამოიცა სანოტო ოთხტომეული, რომელიც ეძღვნება კომპოზიტორის საიუბილეო თარიღს, მის მრავალფეროვან და მრავალჟანრივ შემოქმედებას, მისი მნიშვნელოვანი ქმნილებების კომპლექსურ გამოცემას. პუბლიკაცია ფართო მუსიკალურ საზოგადოებას გააცნობს მერი დავითაშვილის ბრწყინვალე საფორტეპიანო და ინსტრუმენტულ ნაწარმოებებს, ვოკალურ ციკლებს, საბავშვო სიმღერებს, ისტორიად ქცეულ დაუვიწყარ ჰანგებს. ეს გამოცემა ფასდაუდებელი საჩუქარია დამწყები და ზრდასრული მუსიკოსებისთვის, საქართველოს სამუსიკო სასწავლებლების აღსაზრდელთათვის, კონსერვატორიის სტუდენტებისთვის, ქართველი და უცხოელი შემსრულებლებისთვის. საიუბილეო ოთხტომეული ხელს შეუწყობს ქართული კლასიკური მუსიკის პოპულარიზაციას ეროვნულ და საერთაშორისო დონეზე. სხვადასხვა სირთულის ნაწარმოებები, გათვლილი შემსრულებელთა განსხვავებულ ასაკობრივ ჯგუფებზე, შესაძლებლობას იძლევა აღიზარდოს ახალგაზრდა თაობები ქართული კლასიკური მუსიკის ტრადიციებზე.

მრავალფეროვანია მერი დავითაშვილის შემოქმედებითი მემკვიდრეობა – 600-მდე მუსიკალური ნაწარმოები; მათ შორის დიდი ფორმის კომპოზიციები (ბალეტი „მზის ქორნილი“, ოპერები „ქაჯანა“, „ნაცარქექია“), სიმფონიური, კამერულ-ინსტრუმენტული მუსიკა, ვოკალური ციკლები, საგალობლები, საგუნდო ნაწარმოებები, საბავშვო სიმღერები, მუსიკა კინო-

მერი დავითაშვილის სანოტო კრებულები

ფილმების, მულტიპლიკაციური ფილმების, თოჯინების, მოზარდმაყურებელთა და დრამატული თეატრების სპექტაკლებისთვის და მრავალი სხვა.

მერი დავითაშვილი საბავშვო მუსიკას ცნობილი ქართველი პოეტების ლექსებზე ქმნიდა. როგორც პედაგოგს, მას განუზომელი წვლილი აქვს შეტანილი ქართული საკომპოზიციო სკოლის განვითარების საქმეში, კომპოზიტორების და შემსრულებლების მრავალი თაობის აღზრდაში. მერი დავითაშვილის თაოსნობით 1972 წელს დაარსდა ბავშვთა მუსიკალური კვირეული, რომელიც დღეს უკვე მის სახელს ატარებს. კვირეული 50 წელზე მეტია, უწყვეტად იმართება და ასპარეზს უხსნის არაერთ ნიჭიერ ახალგაზრდას.

2024 წლის 30 მაისს ამ საიუბილეო თარიღთან დაკავშირებით გაიმართა კონცერტი თბილისის სახელმწიფო კონსერვატორიაში კომპოზიტორის სიმფონიური, ინსტრუმენტული და ვოკალური ჟანრის ნაწარმოებების შესრულებით.

71

ახალი გამოცემები

საოცრად დახვეწილი, ფაქიზ გრძნობათა ულამაზესი მიმოქცევის გულში ჩამწვდომი მუსიკა საამოდ ჟღერდა დიდი საკონცერტო დარბაზის სივრცეში და აღადგენდა გარდასულ დროთა კავშირს. გაზაფხულის იმ ცრემლიან საღამოს, თითქოს ბუნებაც ეხმინებოდა მსმენელის ნოსტალგიურ განწყობას, იმ შემოქმედის გასხენებას, ვინც თავისი ცხოვრებით, მოღვაწეობით და შემოქმედებით გამოხატა უსაზღვრო სიყვარული სამშობლოს მიმართ.

ამ საიუბილეო წელს მერი დავითაშვილის დაუვინყარ ჰანგებს მიეძღვნა არაერთი საღამო და კონცერტი: თბილისის კონსერვატორიის მუზეუმში გაიმარ-

1-7 ივნისს საქართველოს კომპოზიტორთა კავშირში გაიმართა მერი დავითაშვილის მიერ დაფუძნებული და ამჟამად მისი სახელობის ბავშვთა მუსიკალური კვირეული.

კომპოზიტორის ცხოვრების და შემოქმედების შესახებ გადაღებულ იქნა დოკუმენტური ფილმი. რეჟისორმა დიმიტრი ბუთლიაშვილმა წარმოაჩინა მერი დავითაშვილის უდიდესი ღვაწლი ცნობილი ქართული მულტიპლიკაციური ფილმების („ჩხიკვა ქორწილი“, „წუნა და წრუნა“, „მტრობა“ და სხვ.) მუსიკის შექმნაში (30-ზე მეტი ნახატი ფილმი). შთამბეჭდავმა მუსიკალურმა დრამატურგიამ თავისებური ხიბლი შე-

თა გაქარია ფალიაშვილის სახელობის ცენტრალური სამუსიკო სკოლის „ნიჭიერთა ათწლეულის“ მოსწავლეთა კონცერტი კომპოზიტორის ნაწარმოებების შესანიშნავი შესრულებით, ახალგაზრდობის ეროვნულ სასახლეში ჩატარდა კომპოზიტორების - გიორგი ცაბაძის და მერი დავითაშვილის დაბადების 100 წლის-თავისადმი მიძღვნილი ერთობლივი საღამო.

მატა გენიალური ქართველი რეჟისორების - მიხეილ ჭიაურელის, აკაკი ხინთიბიძის, ვახტანგ ბახტაძის და სხვათა ნამუშევრებს.

საიუბილეო მოვლენებთან დაკავშირებით საქართველოს კომპოზიტორთა კავშირმა საქართველოს კულტურისა და სპორტის სამინისტროს მხარდაჭერით გამოსცა მერი დავითაშვილის მუსიკალური ნაწარმო-

ებების სანოტო კრებული – ოთხტომეული, რომელიც დიდი განძია მთელი ჩვენი ქვეყნის ფართო მუსიკალური საზოგადოებისთვის.

დოკუმენტური ფილმის გადაღება, გალა კონცერტის ჩატარება და სანოტო კრებულის გამოცემა მოხდა საქართველოს კულტურის და სპორტის სამინისტროს და საქართველოს კომპოზიტორთა კავშირის შემწეობით და ძალისხმევით.

ეს დახმარება უაღრესად ქმედითი აღმოჩნდა და მადლობას იმსახურებს ყველა იმ ადამიანის მხრიდან, ვისთვისაც ასე მნიშვნელოვანია ჩვენი ქვეყნის კულტურული საგანძური, ქართული ეროვნული მუსიკის

ტრადიციები და ერის შემოქმედებითი ცხოვრება.

მერი დავითაშვილის მოღვაწეობა არაერთი საპატიო ჯილდოთი აღინიშნა: საქართველოს ხელოვნების დამსახურებული მოღვაწე (1960); საქართველოს სახალხო არტისტი (1979), იაკობ გოგებაშვილის სახელობის პრემიის ორგზის ლაურეატი (1974, 1994), შოთა რუსთაველის სახელობის პრემიის ლაურეატი (1981), ღირსების ორდენის კავალერი (1997), ქ. ბორჯომის (2005) და ქ. თბილისის (2011) საპატიო მოქალაქე. 2003 წელს ქუთაისის საოპერო თეატრის წინ ვახსნა მერი დავითაშვილი სახელობის ვარსკვლავი.

„მერი დავითაშვილის მდიდარი და უანრობრივად მრავალფეროვანი შემოქმედება ღრმად ეროვნულია, რასაც განაპირობებს მისი მუსიკალური ენის მტკიცე კავშირი ქართულ მუსიკალურ ფოლკლორთან და ამ საგანძურიდან ამოზიდული მელოსის პლასტიურობა, რიტმის მრავალფეროვნება, რბილი საორკესტრო საღებავები, ნათელი ლირიკული და უანრული სახეები.“
ნანა ქავთარაძე, მუსიკისმცოდნე

„მერი დავითაშვილის სიმღერებზე ათწლეულებია იზრდებიან თაობები... ხელოვანის საბავშვო სიმღერები თავისებურ „მუსიკალურ დეაენად“ იქცა, ხოლო მათი შემქმნელი – ბავშვების საყვარელ კომპოზიტორად.“
ეთერ ლონდარიძე, მუსიკისმცოდნე

„მერი დავითაშვილს, მის შემოქმედებას კარგად იცნობენ არა მარტო მუსიკალური წრეები, შეიძლება ითქვას, რომ მას იცნობს მთელი საქართველო, იცნობს ქართველი ხალხი... მისი საოცრად სადა და სათნოებით სავსე მუსიკა თითქოს „აკვნიდანვე“ თან სდევს ჩვენს პატარებს... მისი ნაწარმოებები ნორჩი თაობის მხატვრული აღზრდის განუყოფელ ნაწილად იქცა.“
გულბათ ტორაძე, მუსიკისმცოდნე

„...ვერც ერთი წოდება თუ ჯილდო ისე ვერ აფასებს მის მიერ ქართული კულტურის წინაშე გაწეულ ღვაწლს, როგორც საკუთარი ხალხის მიერ სიყვარულით და სითბოთი გამოხატული აღიარება, რითაც კომპოზიტორი მერი დავითაშვილი ყოველთვის იყო დაჯილდოებული. იგი ჭეშმარიტად სახალხო კომპოზიტორია.“
ლელა მაქარაშვილი, კომპოზიტორი

„მერი დავითაშვილის სიმღერები არ არის მხოლოდ მუსიკა, ეს არის გამოცხადება.“
დიმიტრი კაბალევსკი, კომპოზიტორი

„დიდა მერი დავითაშვილის დამსახურება ქართული სამუსიკო ხელოვნების განვითარების საქმეში. წლების მანძილზე იგი რუდუნებით ემსახურებოდა ყველაზე რთულ და ფაქიზ სამყაროს – ბავშვთა სულიერების აღზრდის კეთილშობილურ საქმეს. ბავშვების მუსიკისადმი ლტოლვა და სიყვარული მეტწილად მისმა დიდმა ნიჭიერებამ განაპირობა.“
მერაბ ბერძენიშვილი, მოქანდაკე, მხატვარი

ქეთევან ბაიაშვილის წიგნი „ძველი ქართული საბავშვო თამაშები და მუსიკალური აღზრდა დღეს“

ანა სპროგანოვა

ბაკალავრიატი, IV კურსი

საგანი - ნეაროთმკოდნობა

ხელმძღვანელი - ლალი კაკულია

თანამედროვე ყოფის პირობებში ეროვნული იდენტობის შენარჩუნების ერთ-ერთი პრობლემური საკითხი ეროვნული მუსიკალური აღზრდაა. ამ მხრივ, გამოირჩევა ქეთევან ბაიაშვილის წიგნი „ძველი ქართული საბავშვო თამაშები და მუსიკალური აღზრდა დღეს“, სადაც მუსიკალური აღზრდის აქტუალური საკითხები ეროვნული აღზრდის კონცეფციის კონტექსტშია განხილული. ფსიქოლოგიისა და განათლების სფეროში არსებული კვლევები აქტიურად შეისწავლიან თამაშის მნიშვნელობას ბავშვის აღზრდა-განვითარებაში. მეცნიერები მიდიან დასკვნამდე, რომ თამაშში ეხმარება ბავშვებს კოგნიტურ, სოციალურ, ემოციურ, ფიზიკურსა და კრეატიულ განვითარებაში. ეროვნული თამაშები, გარდა ზემოთქმულისა, გადამწყვეტ როლს თამაშობს ინდივიდუალური და კოლექტიური იდენტობის ჩამოყალიბებაში. ისინი უზრუნველყოფენ კუთვნილებისა და კავშირის გრძნობას კულტურულ მემკვიდრეობასთან, ხელს უწყობენ საკუთარი ფესვებითა და ტრადიციებით სიამაყის გრძნობის ჩამოყალიბებას. აქედან გამომდინარე, კიდევ უფრო მეტად დასაფასებელია ქ. ბაიაშვილის წიგნით მოწოდებული მუსიკალური აღზრდის კონცეფცია ძველი ქართული საბავშვო თამაშების საფუძველზე.

XXI საუკუნეში, საქართველოში ეროვნული კულტურისა და ტრადიციების შენარჩუნება ნამყვანი

პრობლემაა. გლობალიზაციის პირობებში პატარა ერები განიცდიან დიდი ერების კულტურულ ზეგავლენას, რის შედეგადაც თანამედროვე თბილისის ქუჩებში აღარ გვეხვით ისეთი რაოდენობით ქართული სიმღერები და ქართულ ენაში, განსაკუთრებით ახალგაზრდა თაობის საუბარში, ინგლისურენოვანი სიტყვებიც კი ჭარბობს. ამას დამატებული, ბოლო პერიოდში განვითარებული მოვლენები და ჩამოსულ ემიგრანტთა დიდი რაოდენობა, ამძაფრებს სიტუაციას. ხალხურ სიმღერათა დიდ ნაწილს სოციალური საფუძველი გამოეკალა. ეს ყველაფერი აისახება მომდევნო თაობების გემოვნების ჩამოყალიბებაზე. ბავშვთა ყურისთვის სულ უფრო უცხო ხდება ქართული ხალხური სიმღერა, თუ, რა თქმა უნდა, ბავშვი არაა რომელიმე ფოლკლორულ ანსამბლში ჩართული. ქ. ბაიაშვილი, ისევე როგორც ეთნომუსიკოლოგების დიდი ნაწილი, ყურადღებას ამახვილებს ამ საკითხზე. ამ კონტექსტში, დგება სასწავლო პროცესში ფოლკლორის შესწავლის მეთოდოლოგიის შემუშავების აუცილებლობა, რათა ბავშვმა მოახდინოს თანამედროვე სამყაროს აღქმა ეროვნული ტრადიციების საფუძველზე.

ქ. ბაიაშვილის წიგნი „ძველი ქართული საბავშვო თამაშები და მუსიკალური აღზრდა დღეს“ საბავშვო თამაშების სასწავლო პროცესში გამოყენების პირველ ცდას წარმოადგენს. მისი მიზანია საქართველოში არსებული დღემდე შეუსწავლელი საბავშვო თამაშების სასწავლო პროგრამაში შეტანა და, როგორც ავტორი აღნიშნავს, „სწავლებაში ეთნომუსიკოლოგურად გამართლებული მეცნიერული ხედვის დამკვიდრება“. ავტორი სამართლიანად აღნიშნავს, რომ

საბავშვო მუსიკალური თამაშების შესწავლა, ხშირად, მეცნიერთა ყურადღების მიღმა რჩება. ამ მხრივ, ის გამოყოფს იმ მცირერიცხოვან ავტორებს, რომლებიც ამ საკითხებზე ყურადღებას ამახვილებენ. ესენი არიან: ქსენია სიხარულიძე, ფიქრია ზანდუკელი, ნინო ლობერიძე და გივი ხორნაული.

ქ. ბაიაშვილის სახელმძღვანელოში 30 საბავშვ-

მასასიათებელი სინკრეტიზმი: სიმღერასთან ერთად ბავშვები ხშირად ასრულებენ განსხვავებულ მოძრაობებს, ეუფლებიან პოეტური რიტმის შეგრძნებას და თეატრალური გამომსახველი საშუალებების ნიუანსებს. შესაბამისად, ბავშვი ივითარებს ერთდროულად რამდენიმე უნარს: მუსიკალურ მეხსიერებას, ეჩვევა სიმღერის ტექსტისა და მელოდიის ერთდროულ დას-

ვო თამაშია აღწერილი, რომლებიც გათვლილია საშუალო მონაცემთა მქონე ბავშვებისთვის. თითოეულ თამაშს ერთვის მეთოდური განმარტებები პედაგოგთათვის. თამაშები დალაგებულია სირთულის ზრდის პრინციპით. მეშვიდე თამაშის შემდეგ ავტორი პედაგოგებს, თამაშების გამეორებასთან ერთად, უკვე განვლილი თამაშების გართულებისკენ მოუწოდებს. ყველა თამაშში ვლინდება ფოლკლორისთვის და-

წავლას, პოეტური და მუსიკალური რიტმის გრძნობას, გაშიერებას, კრიტიკულ აზროვნებასა და სამსახიობო უნარებს, იმპროვიზაციის ხელოვნებას. ეს ყველაფერი კი სხვადასხვა კუთხის დიალექტის შესწავლასთან ერთად მიმდინარეობს. თამაშებით სწავლების მთავარი მეთოდი, ავტორის განმარტებით, მიბაძვაა – როგორც მეცნიერები ადასტურებენ, იმიტაცია ბავშვის მიერ ინფორმაციის შეთვისების პირველი და ყველაზე მნიშვნე-

ნელოვანი თვისებაა.

მაგალითად მოვიყვანოთ რამდენიმე თამაშს. სხვადასხვა დიალექტის გამოხატვის პრინციპს ვხვდებით შემდეგ თამაშებში: 1) გაცნობა და მისაღება; 2) ექობანა. პედაგოგის და მოსწავლეების გაცნობა ხდება განსხვავებული დიალექტით სიტყვა „გამარჯობას“ წარმოთქმით, რომელსაც ახმოვანებს პედაგოგი და ბავშვები იმიტირებენ. ავტორი ხაზს უსვამს მისაღების დროს მახვილების გადანაცვლებას, რადგან „ეს ქმნის სწორედ განსხვავებას დიალექტებს შორის“ (ქ.ბ.).

პოეტური რითმის გრძობის გამომუშავება ხდება მეექვსე თამაშში „აბა თქვი!“. ბავშვები ერთმანეთს ეუბნებიან სიტყვებს, რომელიც მეორემ უნდა გაურითმოს. მაგალითად:

- „აბა თქვი ერთი! — შეგენიოს ღმერთი“
- „აბა თქვი სავარძელი! — აგიხდინე სანადელი“

მუსიკალურ რიტმს ყურადღება ექცევა შემდეგ თამაშში - „თხაო, თხაო, თხაო!“. აქ ნებისმიერ ხალხურ საბავშვო ლექსს ბავშვები სწავლობენ ფერხულში - ყოველ მარცვალზე ისინი თითო ნაბიჯს დგამენ. ავტორს მოჰყავს ლექსის შემდეგი ნიმუში:

- „თხაო, თხაო, თხაო, აქ ვინ დავაბაო?
- კაცმა დამაბაო.
- კაცი რა იქნაო?
- ტყეში წავიდაო.
- ტყეში რა უნდაო?
- შეშისათვისაო.
- შეშა რად უნდაო?
- თონისათვისაო.
- თონე რად უნდაო?
- ჰურისათვისაო.“

ამ ლექსის მიხედვით ბავშვები ყოველ „ო“ დაბოლოებაზე ან მუხლებში სხდებიან, ან ტაშს უკრავენ ყოველ მარცვალზე და „ო“-ზე ხელეხს განზე შლიან. ეს თამაში ატარებს ერთიანობის და კოლექტიურობის ელფერს, რითიც ეხმარება ბავშვებს კომუნიკაციის გაღრმავებასა და სოციალური კავშირის შეგრძნებაში.

მეცხრე თამაშის სახელწოდებაა „ანდაზები და გამოცანები“, სადაც ყურადღება კრიტიკული აზროვნების განვითარებაზე გადადის. თითოეულ ბავშვს ევალება სახელში გამოცანის მოფიქრება და საგაკვეთილო პროცესში მოსწავლეების გამოცნობაში შეჯიბრება ხდება. საგაკვეთილო პედაგოგმა უნდა ასწავლოს ისეთი ანდაზები, რომელზეც შესაძლებელია კვლავ ანდაზით პასუხი. ანდაზების დასწავლის შემდეგ, ავტორი მიგვითითებს ანდაზების მღერის ტრადიციასა და სიმღერად ქცეულ ანდაზებზე, რომლებიც დამახასიათებელი იყო აღმოსავლეთ მთის რეგიონისთვის. ამიტომ, ამ საგაკვეთილოზე, ყურადღება უნდა გამახვილდეს აღმოსავლეთ მთის „შეგონებითი სიმღერის“ ჟანრსა და სიმღერების ინტონაციურ მახასიათებლებზე. თუმცა, ავტორი აქ არ უთითებს კონკრეტულ მაგალითებს და პედაგოგს ინტერნეტ-რესურსების მიმართვისკენ მოუწოდებს.

გარდა ზემოთ ჩამოთვლილი თამაშებისა, წიგნში განხილულია რიტუალები, ნანებისა და ივანანების სახეები და შესრულების გარემო. ასევე, აღწერილია თეატრალური დადგმა - ფიხონი - სადაც ჩამოთვლილი პერსონაჟები და მისი გათამაშება დამოკიდებულია მოსწავლეების ფანტაზიაზე.

სახელმძღვანელოს თან ერთვის დისკი, სადაც ჩანერილია: „ძროხის წველისა“, „ცხვრების დაძახება“, ხევსურული სახუმარო სიმღერა, „ხატის ქალის დალოცვა“, გათვლა, ფშაური ნანა, სცენები ბერიკაობიდან, „დათოს ფერხული“, „დათვის ფერხული“, თამაში „აგანგალა“, „ლაზარე“, შაირობა, თამაში - „მეზობელო“, სიმღერა „ბახტრიონიდან გიკქერდი“, აჭარული „ოპოი ნანო“, საქორწილო ცეკვა, „გამო თავგო, გამო რწყილო“, საცეკვაო „ბულულ მე“, თამაში „ჩიტა-ფაფაობა“. ეს ჩამონათვალი არ მოიცავს წიგნში შესულ ყველა თამაშს. მიუხედავად ამისა, აქ წარმოდგენილი ფოლკლორული მასალა საინტერესო ნიმუშია თანამედროვე ბავშვებისთვის ძველი ტრადიციების გასაც-

ნობად და წარმოსახვის უნარის განსავითარებლად.

უნდა აღინიშნოს, რომ წიგნი დამხმარე სახელმძღვანელოს წარმოადგენს. ამიტომ, ავტორი ხაზს უსვამს პედაგოგის გამომგონებლობის უნარს. პედაგოგმა სიღრმისეულად უნდა იცოდეს ქართული ხალხური მუსიკის ტრადიციები და შეძლოს თითოეული კუთხის ინტონაციის რაც შეიძლება ზუსტი გაჟღერება, რათა ბავშვებმა სწორად დააფიქსირონ და შეძლონ ინტონაციების გამეორება. თუმცა, რთული ვიძიჯლოთ სკოლებში წიგნის გამოყენების აქტუალობაზე ვინაიდან, ზოგიერთი ქართული ხალხური ინტონაციის ზუსტი გამეორება დიდ სირთულეს წარმოადგენს ეთნომუსიკოლოგებისთვისაც კი. აქედან გამომდინარე, არ იქნებოდა ურიგო გამზადებელიყო შესაბამისი სანოტო და ვიდუო მასალა, სადაც თითოეული კუთხისათვის (შედლებისდაგვარად) დამახასიათებელი ინტონაციების მოსმენა და სწავლა იქნებოდა შესაძლებელი.

მოკლედ შევხებით გამოცემის ხარისხსაც. სახელმძღვანელო დაინერა 2012 წელს და გამოიცა 2021 წელს საქართველოს ხელოვნების სასახლის მიერ, დირექტორის, გიორგი კალანდიას ხელშეწყობით. უნდა აღინიშნოს, რომ ამ კეთილშეიღური ჟესტის მიუხედავად, არ შეიძლება არ გამოვთქვათ გარკვეული მოსაზრებები გამოცემასთან დაკავშირებით. კერძოდ, არჩეული შრიფტის სახეობა და ზომა არც თუ ისე მარტივი აღსაქმელია. მთლიანობაში, ტექსტი არაორგანიზებულად გამოიყურება და წიგნი გარეგნულადაც არ იზიდავს ყურადღებას. წიგნის მხატვრული გაფორმება კი გარკვეულ სურვილებს გვიჩენს. საინტერესო და სასურველი იქნებოდა სახელმძღვანელოს ახალი გამოცემა გაფორმებული ყოფილიყო ილუსტრაციებით, თუნდაც თანამედროვე მხატვრების წარმოსახვაში გაცოცხლებული თამაშობებით, რაც უფრო მიზიდველი იქნებოდა ბავშვებისთვისაც. შესაბამისი გაფორმების შემთხვევაში წიგნს შესაძლოა ეთნოგრაფიული ნეს-ჩვეულებების ილუსტრირებული ალბომის ელფერიც შეეძინა და გამომცემლობისთვის კომერციული თვალსაზრისით მომგებიანი გამხდარიყო.

ული თვალსაზრისით მომგებიანი გამხდარიყო.

ქ. ბაიაშვილის წიგნი „ძველი ქართული საბავშვო თამაშები და მუსიკალური აღზრდა დღეს“ ეროვნული ტრადიციების შემონახვის საქმეში მნიშვნელოვანი წინ გადადგმული ნაბიჯია. ამ თვალსაზრისით, მას მეთოდურთან ერთად დამოუკიდებელი ეთნოგრაფიული ღირებულებაც გააჩნია.

თუმცა, სახელმძღვანელოში მითითებული ინტონაციური სავარჯიშოები რთული შესასრულებელია პედაგოგთათვის, რომლებსაც არ აქვთ სპეციალური ეთნომუსიკოლოგიური მომზადება. ამ კონტექსტში, მნიშვნელოვანი იქნებოდა რაიმე სახით თანდართული ყოფილიყო შესაბამისი მაგალითები. საბოლოოდ, წიგნში გამოტანილი პრობლემა ძალიან აქტუალურია თანამედროვე ქართული საზოგადოებისათვის. საკითხი სიღრმისეულ კვლევასა და ეფექტური გადაჭრის გზების ძიებას მოითხოვს.

ქ. ბაიაშვილის ეს, მეტად სერიოზული, ღრმად ჩახედული მეცნიერისა და ახალგაზრდობის ეროვნული აღზრდის საკითხებით დაინტერესებული ადამიანის შრომა მნიშვნელოვან პერსპექტივებს ქმნის ამ თემის მომავალში განსავითარებლად. მისი ჩართვა, თუნდაც ნაწილობრივ, ბავშვის აღზრდის პროცესში აუცილებლად დიდ როლს შეასრულებს ეროვნული იდენტობის განმტკიცებაში.

ახლახანს, ცნობილ ამერიკელ კინოკომპოზიტორ, დირიჟორ, 26 გრემის, 5 ოსკარის, შვიდი BAFTA, 3 ემის და 4 ოქროს გლობუსის მფლობელ, 54-ჯერ ოსკარის ნომინანტ ჯონ უილიამსის ცხოვრებასა და შემოქმედებაზე ახალი მხატვრულ-დოკუმენტური ფილმი გადაიღეს (2024). ფილმის პროდიუსერია ჯ. უილიამსი, თავის დიდი ხნის მეგობარ სტივენ სპილბერგთან ერთად; მუსიკა ეკუთვნის ჯ. უილიამსს, რეჟისორი — დოკუმენტალისტი ლორან ბუზერო.

ლ. ბუზერომ წლების განმავლობაში სტივენ სპილბერგის ფილმებზე არაერთი დოკუმენტური ფილმი გადაიღო. მას ეკუთვნის აგრეთვე ნიგნი ს. სპილბერგზე — „პირველი ათი წელი“.

დოკუმენტური ფილმი გვთავაზობს ინტერვიუებს ჰოლივუდის ყველაზე დიდ და ცნობილ სახელებთან, თავად ჯონ უილიამსთან. ნარმოდგენილია კომპოზიტორის ყველაზე საკულტო პარტიტურები, ყბაებიდან ინდიანა ჯონსამდე. უყურე ზემოთ. დოკუმენტური ფილმი შეისწავლის კომპოზიტორის ცხოვრებას, ჯან-პიანისტობიდან დაწყებული 54 ნომინაციამდე.

3 ნოემბერს, 91 წლის ასაკში გარდაიცვალა კომპოზიტორი, პროდიუსერი და სიმღერები ავტორი ქუინსი ჯონსი. ჯონსის კარიერა 1950-იან წლებში იწყება. 1950-იან წლებში ის საცხოვრებლად ნიუ-იორკში გადავიდა და თანამშრომლობა

დაიწყო ჯაზის ისეთ ლეგენდებთან, როგორებიც იყვნენ დიუკ ელინგტონი, ქუნთ ბეისი, დინა ვამინგტონი, წერდა მუსიკას თავისი რეი ჩარლზისთვის. 1956 წელს გახდა დიზი გილესპის ბენდის წევრი, რომელთან ერთადაც შემოიარა ევროპა. პარალელურად გახდა ხმისჩამწერი კომპანია ერკურე ლეკორდს-ის ფრანგული ნარმოდგენლობის ხელმძღვანელი. 1960-იან წლებში ჯონსი ფილმებისთვის მუსიკის შექმნით დაინტერესდა და ეკუთვნის არაერთი ცნობილი საუნდტრეკი ისეთი გამხაურებელი ფილმებისთვის, როგორებიცაა „გაქცევა“, „მაკენას ოქრო“, „შუალამის სიკვება“, „ძარცვა იტალიურად“ და სხვ. ამავე პერიოდში მუშაობდა ისეთ უდიდეს მუსიკოსებთან, როგორებიც იყვნენ ფრენკ სინატრა, სარა ვონი, ელა ფიცჯერალდი, დინა ვამინგტონი, პეგი ლისი და სხვ. 1985 წელს ჯონსმა, ჯექსონმა და ლაიონელ რიჩიმ გამოუშვეს დღემდე ყველაზე პოპულარული საქველმოქმედო All Star სიმღერა “We Are The World“.

ბრიტანეთის მეფის, ჯორჯ IV-ის (1762-1830) უნიკალური ფორტეპიანო, სამეფო პავილიონში მხოლოდ 170 წლის შემდეგ აუღერდა... ფორტეპიანო დამზადებულია 1821 წელს თომას ტომკინსონის (გარდ. 1853) მიერ, ექვსი ოქტავიანი მოოქროვილი და ვარდის ხის ფორტეპიანო.

თომას ტომკინსონი მე-19 საუკუნის დასაწყისში იყო ლონდონის ერთ-ერთი ყველაზე ცნობილი პიანინოს შემქმნელი. თომას ტომკინსონმა შევიდოდა დაიწყო 1778 წელს და

1800 წლისთვის სერიოზული კონკურენტი გახდა ლონდონის ფორტეპიანოს სხვა ოსტატებისთვის. ტომკინსონის ინსტრუმენტები განთქმული იყო როგორც ლამაზი კონსტრუქციით, ასევე შესანიშნავი ჟღერადობით.

მიიჩნევენ, რომ დედოფალმა ვიქტორიამ (1819-1901), მე-19 საუკუნის შუა ხანებში, ბიძის ექვს ოქტავიანი პიანინო სამეფო პავილიონიდან გაიტანა. მისი ბედი უცნობი იყო დღემდე. ფიქრობენ, რომ მოოქროვილი, ვარდის ხის ფორტეპიანოს ჰყავდა კერძო მფლობელები, თუმცა დაზუსტებული ინფორმაცია არ მოგვეპოვებოდა მანამ, სანამ 2017 წელს მეფე ჯორჯის ფორტეპიანო არ გამოჩნდა აუქციონზე და Brighton & Hove-ის საქალაქო საბჭომ არ შეიძინა ეს რარიტეტული ინსტრუმენტი. ინსტრუმენტი აღადგინეს და სამეფო პავილიონს დაუბრუნეს. ვარდის ხის ფორტეპიანოზე სპილენძის ფირფიტაზე წერია: „თომას ტომკინსონი, მის უდიდებულესობას შემქმნელი“.

ის ასევე შეიცავს ტომკინსონის ქვედა კლავიშზე დამალულ ჩანაწერს — „მეფისთვის“. ტომკინსონის ამ ფორტეპიანოზე დაუკრავთ ჯოანინო როსინის და ფერენც ლისტს.

170 წლის შემდეგ ტომკინსონის ფორტეპიანო კვლავ აუღერდა. 2024 წლის სექტემბერში ის პიანისტმა მეთიუ ფლეტჩერმა ააუღერა.

2016 წელს კეტრინ კარტერმა და სამხატვრო ხელმძღვანელებმა სარა ფორბსმა დააარსეს საბავშვო თეატრი “HurlyBurly”, რომელიც გათვლილია 2 წლამდე ასაკის ბავშვებზე. — „ჩვენ თავდაპირველად ვმუშაობ-

დით კლასიკური სიმღერის დაოსტატებაში, მაგრამ, შემდგომ გავავრძელეთ მუშაობა როგორც მშობლებმა, ჩვილებით ხელში“ – აღწერა ალან ბურნის მესვეურნი. მოგვიანებით მშობელ მომღერალთა ჯგუფმა გადანიშნა შოუების დადგმა, სადაც ჩვილებიც და მშობლები ერთობლივად იზოვნიდნენ საკუთარ თავს მუსიკაში. ჯგუფის ხელმძღვანელი აღნიშნავს: „ჩვენ მივესალმებით ყველას ვინც შემოგვიერთდება... ბევრს ვმუშაობთ, რათა შევქმნათ მაღალი ხარისხის საექტაკლები, რომლებიც შთააგონებს ადამიანებს უწყვეტი ურთიერთობა ჰქონდეთ სიმღერასა და მუსიკასთან. “HurlyBurly Theatre”-ი საოპერო საექტაკლები აერთიანებს სენსორულ თამაშს და სიმღერას. საექტაკლის მსვლელობის პროცესში ხდება მაცურებლების ჩართვა და მონაწილეობა საექტაკლში.

თეატრი თავაზობს დაინტერესებულ საზოგადოებას შემოუერთდნენ BBC London-ს Facebook-ზე, Twitter-სა და Instagram-ზე. დაინტერესებულმა ადამიანებმა გავზავნონ თავისი ისტორიები, იდეები მისამართზე hellobbclondon@bbc.co.uk.

კონკურსი BBC Cardiff Singer of the World 2027 წლამდე გადაიდო, ხოლო უელსის ეროვნული საკონცერტო დარბაზი St David's Hall, დახურული რჩება სარემონტო სამუშაოების გამო. ამის ნაცვლად, კონკურსი გამართავს ვალა კონცერტს 2025 წლის ოქტომბერში უელსის ათასწლეულის ცენტრის საერთაშორისო მუსიკალური ფესტივალის “Llais”-ის ფარგლებში კარდიფში.

მასში წარმოდგენილი იქნება შოუს წინა გამარჯვებულები და კონკურენტები. BBC Cymru Wales-ის დირექტორმა რუანედ რიჩარდსმა თქვა: „ეს ვალა კონცერტი შესანიშნავი შესაძლებლობაა აღვნიშნოთ ამ კონკურსიდან გამოსული ზოგიერთი განსაკუთრებული ხმა.“

მარია კალასის ბიოგრაფიული ფილმი ანჯელინა ჯოლის მონაწილეობით: მარია კალასი, მე-20 საუკუნის ერთ-ერთი ყველაზე გავლენიანი საოპერო მომღერალი, ანჯელინა ჯოლიმ პაბლო ლარეინის ახალ ფილმში “La Divina”, განასახიერა. ანჯელინა ჯოლი ლეგენდარული ოპერის დივას მარია კალასის როლისთვის უკვე იყო ნომირირებული „გლობუსზე“.

ფილმში მოქმედება ვითარდება 1970-იანი წლების პარიზში და მომღერლის ცხოვრების ბოლო დღეებს ასახავს, ესაა კალასის ცხოვრების „ნამდვილი ისტორიები“ – საკვებ მუსიკით, ვნებით და ტრაგედიით“ – აღნიშნავს პრესა.

ბიოგრაფიული ფილმის რეჟისორია ლარეინი (ჯეკი) და სცენარით სტივენ ნაითი (პიკი ბლაინდერსი). ლარეინი და ნაითი ადრე თანამშრომლობდნენ 2021 წლის ბიოგრაფიულ ფილმში სპენსერი, რომელშიც მთავარ როლს კრისტენ სტიუარტი ასრულებს უელსის ყოფილი პრინცესას დიანას როლში.

ლარეინმა აღნიშნა: „ჩემი ორი ყველაზე ღრმა და პირადი ვნების, კინოსა და ოპერას შერწყმის შანსი დიდი ხნის ნანატრი ოცნება იყო. ამის გაკეთება ანჯელინასთან, უაღრესად

მამაც და ცნობისმოყვარე ხელოვანთან, მომხიბლავი შესაძლებლობაა. ნამდვილი საჩუქარი“.

Orchester National de France-მ გამოაცხადა, რომ შევიცარიელი დირიჟორი ფილიპ ჯორდანი რუმინელ დირიჟორს კრისტიან მაკელარუს შეცვლის, რომელიც ბოლო შვიდი წლის განმავლობაში მთავარი დირიჟორის პოსტზე იყო. ჟორდანის სადირიჟორო კარიერა დაიწყო Stadttheater Ulm-სა და Staatsoper Unter den Linden-ში ბერლინში. 2001-2004 წლებში იყო გრაცის ოპერის და გრაცის ფილარმონიული ორკესტრის მთავარი დირიჟორი.

2009 წელს დაინიშნა პარიზის ნაციონალური ოპერის მუსიკალურ დირექტორად და 2021 წლამდე დარჩა ამ პოსტზე. ამ დროის განმავლობაში მან ჩაატარა მრავალი პრემიერა და კონცერტი: „ლოენგრინი“, „დონ კარლოსი“ (ორიგინალურ ფრანგულ ვერსია), “Les Troyens”, “Don Giovanni” და სხვ.

ფილიპ ჯორდანი ექვსი წელი Wiener Symphoniker-ის მთავარი დირიჟორი იყო. ის ხელმძღვანელობდა ორკესტრებს, მათ შორის Berliner-სა და Wiener Philharmoniker-ს, Concertgebouworkest-ს, Münchner Philharmoniker-ს, ლონდონის სიმფონიურ ორკესტრს, Tonhalle-Orchester Zürich-ს, ასევე ბოსტონის, სიეტლის, სენტ-ლუისის, დალასის, ვაშინგტონის, ლოს-ანჯელესის, ნიუ-იორკის, სან-ფრანცისკოს და სხვა ორკესტრებს.

SUMMARY

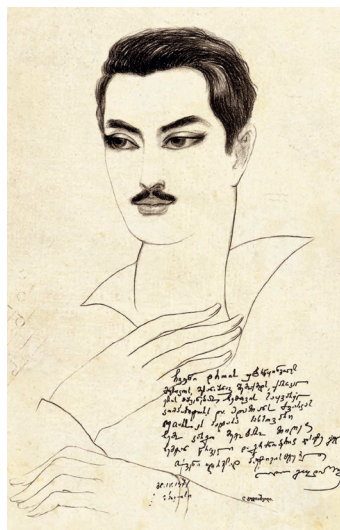
THE EPOCHAL PORTRAITS

Manana Kordzaia

On the anniversary of Otar Taktakishvili.

Otar Taktakishvili - 100

The author of the article, musicologist Manana Kordzaia, has enjoyed many years of personal acquaintance and collaboration with the great Georgian composer, musical figure, and outstanding personality Otar Taktakishvili, who would have turned 100 this year. It has been 35 years since his passing. The article explores various aspects of Otar Taktakishvili's life and work, emphasizing his personal and creative characteristics. It is enriched with interesting and lesser-known facts and nuances from the composer's life.

The author expresses regret that many of the great composer's works remain unpublished and unknown to musicians and a broad audience. She hopes that these works will eventually be brought to light.

On October 18, an anniversary concert dedicated to Otar Taktakishvili was held at the Tbilisi Opera and Ballet Theatre. The hall was filled with admirers of the composer's legacy, and a selection of his operatic, instrumental, and vocal works was performed.

THE EPOCHAL PORTRAITS

Lela Makarashvili

Meri Davitashvili

(Celebrating 100 Years Since Her Birth)

In the article, the author—a composer and musical figure—reflects on the life and work of Meri Davitashvili, a distinguished figure in the Georgian school of composition and a beloved personality throughout Georgia, with whom the author had a personal connection. The grandeur of Meri Davitashvili's creations, her professionalism, and her deep passion for music, art, history, geography, and the cultural landmarks of Georgia evoke profound admiration.

The author delves into the composer's significant contributions to children's music — songs, operas, and theatrical works—that have shaped and continue to influence generations. The article also highlights Davitashvili's symphonic, operatic, and chamber compositions, while offering insights into the evaluations of her work by both Georgian and international musicians.

CONCERT LIFE

Nia Bakhtadze

Irma Gigani's Unforgettable Concert in Tbilisi

The 12th International Music Festival, named after the renowned Georgian pianist and teacher Tengiz Amirejibi began on October 19, at the Grand Concert Hall of the V. Sarajishvili Tbilisi

State Conservatoire. This year's festival was opened by the brilliant young pianist Irma Gigani, who currently resides in Austria.

Irma Gigani presented a highly challenging solo program to the audience, featuring Beethoven's 31st Sonata, Scriabin's 1st piano Sonata, Chopin's Mazurkas, and the 3rd Piano Sonata. Her powerful personal style

and interpretations captivated the audience, and Gigani was greeted with such enthusiasm that she was unable to leave the stage for a long time. The unforgettable impression of her performance will stay with the Georgian audience for years to come.

Stefan Arnold, a professor at the at the University of Music and Performing Arts in Vienna and an exceptional pianist and teacher, specially traveled to Tbilisi for Irma Gigani's solo concert. After the performance, he commented, alongside Swedish guests: "Such pianists are born once every 50 years."

STUDENT PAGE

Nino Tavadze

*Second-year Bachelor's Degree, Tbilisi Conservatory
scientific supervisor: Lali Kakulia*

The 85th Anniversary Celebration Concert of Ioseb Kechakmadze

The article reviews the anniversary concert of Ioseb Kechakmadze, the Georgian classicist and grandmaster of choral music. The author highlights how the concert showcased the remark-

able diversity of Kechakmadze's creative output. The program featured choral compositions based on poems by both folk and

celebrated Georgian poets. Choruses of various age groups, backgrounds, and levels of experience participated in the concert. What united them all was their deep reverence and respect for Ioseb Kechakmadze and his music.

Ioseb Kechakmadze's work represents a significant achievement in both Georgian and world choral music. His compositions are now integral to the repertoires of many prestigious chorus ensembles.

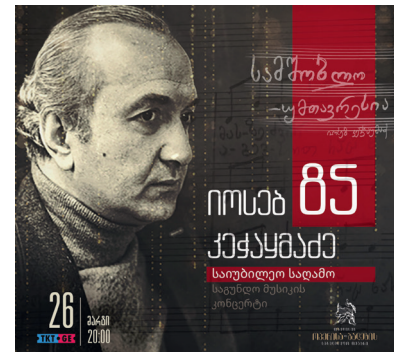
FILM MUSIC

Shio Abrahamia

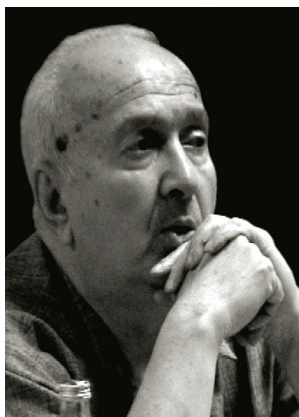
*Conductor, Musicologist, Doctoral student at the
Tbilisi Vano Sarajishvili State Conservatoire*

The Meaning of the Word and Its Musical Modifications in Georgian Film and Theatre Music (On the Example of Ioseb Kechakmadze's Music)

This scientific work is dedicated to the film and theatre music of the Georgian classicist and grandmaster of choral music, Ioseb Kechakmadze. The author notes that Ioseb Kechakmadze's academic, film, and theatre works are one cohesive system of thought—expressed through choral a cappella sound, which is rooted in constant acoustic exploration. It features different sound harmonies, both horizontal and vertical, as well as phonism and overtone dra-

maturity, which is why Kechakmadze is recognized as a great master of sonoristic thinking. This principle of searching for the internal color of sound played a crucial role in Kechakmadze's film and theatre music as well.

His work includes only a few films and performances, but the musician's vision—along with the ideological congruence between composer and director—revealed in these works, was entirely new and unique within Georgian cinema. Ioseb Kechakmadze's music in film is neither applied art nor stereotypical; he presented his independent form to directors. The word, as a means of transforming acoustic verbal syllables into musical forms and melodic-harmonic blocks, is something he consistently employed in his academic music.

The author concludes that the composer's relationship with cinema had a significant impact on refining the logic of editing, while his experience in theatre enhanced his ability for figurative transformation.

GREAT LOSS

The work of Vazha Azarashvili (1936-2024) was highly appreciated and beloved by the Georgian people. The author of many outstanding romances, chamber-instrumental, and symphonic works, he gained international recognition. His instrumental concertos and several chamber works have taken a worthy place in the repertoire of prominent musicians around the world,

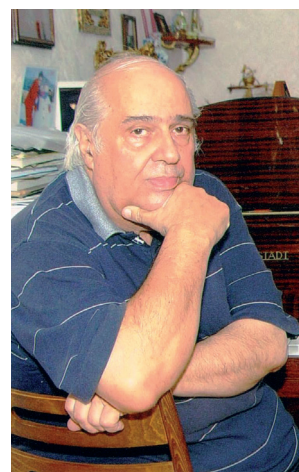
and his songs, imbued with special emotion and warmth, have become gems of the Georgian pop genre. It is difficult to speak of Vazha Azarashvili in the past tense. His departure marks the end of an important stage in the history of Georgian musical art, a stage that, through the work of prominent Georgian composers of his generation, has left a special, indelible, and brilliant mark. Vazha Azarashvili has left us with a rich and diverse creative legacy, amazing memories, and immeasurable sorrow.

*Giorgi Shaverzashvili,
Chairman of the Georgian Composers' Union,
Professor*

Lali Kakulia

Etude on Vazha Azarashvili

The great Georgian composer Vazha Azarashvili would have turned 90 in the summer of 2024. Unfortunately, he passed away in early February, before reaching this milestone. The author's essay serves as a "lamento" dedicated to Vazha Azarashvili.

Among the many diverse works of Vazha Azarashvili, the author highlights and analyzes those significant pieces whose content can be described as "memory." The author provides a thoughtful and in-depth discussion of individual works by Azarashvili that explore this theme.

THE DATE

The Tsabadzes' Anniversary Year
Gogi Tsabadze – 100

Zurab Oikashvili

Kakha Tsabadze – 65

This year, on August 24, the outstanding, beloved, and popular Georgian composer Gogi Tsabadze celebrated his 100th birthday. In his anniversary year, a series of gala concerts were held in three major cities of Georgia – Batumi, Tbilisi, and Kutaisi. Each concert was unique, both in terms of repertoire and participants. The evenings featured premieres of new arrangements and theatrical performances. The artistic director, Davit Mazanashvili, led a band that accompanied the performers. The concerts created a significant buzz, with tickets for all performances selling out within a day.

Gogi Tsabadze's son, Kakha Tsabadze, was also one of the celebrants of 2024. In this article, the author reviews the creative works of his friend, one of the most renowned and beloved composers, as well as his anniversary concert, held this year. "A large-scale, diverse, and dramaturgically well-structured program was presented to a wide audience, and as is customary for anni-

versary events, several works were premiered," notes the author, offering an insightful analysis of the premiere works.

MEMORY

Manana Kordzaia

Vladimer Grigolashvili – 70

The article is dedicated to the Georgian musicologist and journalist, Valodia Grigolashvili, a member of the USSR Union of Journalists since 1982 and the Georgian Union of Journalists since 1983. He made a significant contribution to the popularization of Georgian musical culture. He founded the Georgian Music Information Centre at the Georgian Composers' Union and, together with the renowned Georgian composer Giya Kancheli, opened a window to Europe in the 1980s, during the Iron Curtain, to promote Georgian music.

From 1987 to 1993, he served as the director of this centre. In 1992, the Music Information Center he founded became a member of the International Association of Music Information Centers (IAMIC),

affiliated with UNESCO. It was the first music-information center in the USSR to join IAMIC. In 1988, V. Grigolashvili founded and edited the newsletter "*Musical Georgia*", initially in Russian and later in English. Valodia Grigolashvili is included in the encyclopedic dictionary of world journalists.

SUMMARY

THE WOMEN COMPOSERS

Shio Abrahamia

Chorus conductor, musicologist, concert host

“The Chorus is My Refuge”

(Rusudan Khorava – 70)

The article celebrates the renowned Georgian composer Rusudan Khorava and her anniversary concert. As a chorus singer and chorus-master, the author demonstrates a profound understanding of the nuances of

choral music, which makes this account of Rusudan Khorava’s concert both deeply insightful and highly professional.

“The composer’s music, rooted in Georgian folk choral traditions, was nurtured by national folklore and seamlessly blended with European musical forms and broader traditions. This synthesis created an especially vibrant and harmonically rich world. The true measure of the artistic value of her choral compositions lies in their profound connection to Georgian folk polyphony and her distinctive compositional style. With these qualities, she stands out as the only Georgian female composer to inherit the legacy of Sul Khanishvili and Kechakmadze,” writes the author.

It is no coincidence that Rusudan Khorava was honored with the prestigious Vazha-Pshavela Prize in 2003, early in her career—a testament to her exceptional contribution to Georgian music.

THE FESTIVAL

Ketevan Baiashvili

In the Footsteps of Lost Lechkhumi Songs

(Folk Song Festival in the Village of Korenishi)

Ethnomusicologist, teacher, member of the women’s folklore ensemble “*Mzetamze*”, artistic director of the men’s folklore ensemble “*Mtcheli*”, and senior research fellow at the State Museum of Georgian Folk Song and Instruments since Ketevan

Baiashvili 2010-is a regular contributor to our magazine, renowned for her insightful and engaging articles. This time, her focus is on the rich musical folklore of Lechkhumi, one of Georgia’s most culturally significant regions.

This time, her focus was on the musical folklore of Lechkhumi, one of the most significant regions of Georgia, which is the subject of the article. On November 2, 2024, the Lechkhumi Song Festival, “*In the Footsteps of Lost Lechkhumi Songs*,” was held in the picturesque village of Korenishi, at the foot of the mystical Khvamli Mountain. The festival was preceded in 2023 by the presentation of a collection of Lechkhumi songs, compiled by ethnomusicologist Rusudan Chitauri.

THE GEORGIAN ARTISTS ABOARD

Tamar Bardavelidze-Tore: Georgian Music Ambassador Abroad

Portrait Sketch by Ana Bethaneli

This article is dedicated to Tamar (Tamuna) Bardavelidze-Tore, a musician, pianist, teacher,

and researcher. It chronicles the significant milestones of her creative and pedagogical journey. Since beginning her professional work in Turkey, Tamar has devoted herself to fostering cultural connections between Georgia and Turkey.

A pivotal moment in her mission to promote Georgian music occurred in 2019 when Tamar and her students organized a concert in Tbilisi titled “*Georgian Piano Miniatures Performed by Turkish Musicians.*” The event garnered considerable acclaim. Esteemed composer Vazha Azarashvili highlighted the historic nature of the performance, as it marked the first time Turkish

musicians had played Georgian music. He also emphasized Tamar’s invaluable role in advancing Turkish-Georgian musical relations. Adding to the concert’s significance, Georgian composers, including Vazha Azarashvili, Goga Shaverzashvili, and Kakha Tsabadze, per-

formed their own works for the Turkish guests, fostering a dynamic exchange of creative energy.

Tamar’s inaugural Georgian project extended far beyond a single concert. It featured a wide-ranging educational program that included master classes, mini-concerts, museum visits, a lecture titled “*The Magical World of Music,*” as well as lessons in archaeology, drawing, and Georgian handicrafts. Participants also toured Tbilisi and various regions of Georgia, deepening their understanding of the country’s rich cultural heritage.

Tamar Bardavelidze-Tore continues to bring her students to international stages, where they achieve notable success in competitions. Her tireless efforts have solidified her status as a true ambassador of Georgian music, building bridges and fostering creative collaboration across borders.

THE GEORGIAN ARTISTS ABOARD

Editorial Staff

Conductor Mikhail Menabde

The article is dedicated to Mikhail Menabde, assistant chief conductor of the Academic Symphony Orchestra of the National Philharmonic of Ukraine, founder and leader of the chamber orchestra of young musicians *Armonia Ludus*, and recipient of the 2014 Kiev Prize. His orchestra regularly participates in international contemporary music festivals and avant-garde music projects. The article provides readers with insights into the biography of this multifaceted artist.

Since 2017, Mikhail Menabde has been living and working in Austria. He completed a post-graduate course in symphonic conducting at the *Universität für Musik und darstellende Kunst Wien* (MDW). He is also a co-founder and music project manager of the cultural association *CosmoKultur* (www.cosmokultur.com) For more than eight years, he has been a prominent advocate for modern academic music and art

SUMMARY

across Europe, leading numerous international contemporary music projects in Switzerland, Austria, and Ukraine.

Despite living abroad, Mikhaïl Menabde maintains strong ties with Ukraine, conducting concerts even during times of war. His contributions to music and his civic commitment are highly praised by the Ukrainian press. Additionally, he frequently collaborates with the Georgian Philharmonic Orchestra (chief conductor Nikoloz Memanishvili, honorary conductor Vakhtang Machavariani), performing concerts in Georgia.

Mikhaïl Menabde's repertoire spans both world classics and modern compositions, including works from Ukrainian and Georgian composers. As a Ukrainian music critic eloquently notes, "The Ukrainian and Georgian hearts beat together!"

FROM HISTORICAL GEORGIA

Giorgi Kraveishvili

The Founders of Laz Songs – Jemal Kakabadze and Nazi Memishish

The main focus of the scientific research by Giorgi Kraveishvili, an ethnomusicologist, doctor of art history, and director of the "Heiamo" Foundation, is the discovery, recording, and study of musical traditions preserved in the historical regions of Georgia. He also highlights the individuals who have preserved and brought indigenous Laz music to the present day. This

time, the article focuses on the first teacher of Laz songs, Jemal Kakabadze, and the author of several Laz songs, Nazi Memishish.

THE CREATIVE PORTRAIT

Maia Gubeladze

Nukri Karkadze. Portrait of an Artist

This article introduces us to the modern, young, versatile artist, musician, teacher, music historian, researcher, and author of poems and songs, Nukri Karkadze. The main focus of his research is opera librettos. He is also the author of pop and children's songs. His play *Tea and December* won the Best Musical Performance of the Year award at the *N-Ovation 2021* International Festival. Karkadze serves as the musical decorator for the Bagdati People's and Puppet Theatre, including the plays *Irene's Happiness* and *Theatrical Imereti 2024*, the latter of which won the Best Musical Decoration award.

Nukri's songs are performed by children across Georgia, and his creative evenings have been organized in the municipalities of Kutaisi, Tsageri, and Khoni. He has published two song albums: *Lilies* and *I Love You!* His poetry collections include *The Polyphony of the Crow*, *The Distance is Difficult*, and *The Boat of Love*. Karkadze also has a book of scientific works, *Georgian Opera Dramaturgy*, which is ready for publication. The journal extends its best wishes for success in his diverse career.

NEW PUBLICATIONS

Mamuka Dolidze

Meri Davitashvili's Sheet Music Collections

This current year appears to be remarkable with hundred year anniversary of birthday of well-known Georgian composer Meri (Mariam) Davitashvili.

A music week devoted to the memory of Meri Davitashvili was held at Georgian Composers' Union (1 – 7 July, 2024). The musical space was inflated by songs, melodies and tunes where professional forms of classical composition co-existed with intimate heartfelt simplicity and spiritual clearness of childish music.

“Meri Davitashvili’s songs are not just songs, they seem to be a revelation” – The great composer Dimitry Kabalevski exclaimed.

A documentary film was shot about the creative life of Meri Davitashvili. The director of the film Dimitri Butliashvili weaved into his wonderful cinema story all his refined emotions and spiritual passions which were inspired by the songs

of his childhood and the delighted melodies of his life.

Now, thanks to the activity of Georgian Composer's Union and to the demands of the Music Fund, we have published musical collections of the composer, offering them to musical schools, to conservatory students and eventually to wider musical circles of our homeland.

All these cultural events and publications were made possible with the support of the Ministry of Culture and Sports and thanks to the initiative of Georgian Composer's Union.

NEW PUBLICATIONS

Anna Stroganova, Bachelor's degree, 4th year

Subject: Source Studies, Supervisor: Lali Kakulia

Ketevan Baiashvili's Book - Ancient Georgian Children's Games and Musical Education Today

This review discusses Ketevan Baiashvili's book *Ancient Georgian Children's Games and Musical Education Today*, which represents the first attempt to incorporate children's games into the educational process in Georgia. Its goal is to integrate traditional, yet under-explored, children's games into the curriculum, while also, as the author notes, “establishing an ethnomusicologically justified scientific vision in teaching.” Baiashvili rightly points out that the study of children's musical games often remains neglected by scholars.

Baiashvili's work is a significant step forward in preserving national traditions. In addition to its methodological importance, it holds independent ethnographic value. As a deeply insightful and dedicated scholar concerned with the national education of youth, Baiashvili's efforts offer promising prospects for the future development of this field. His involvement, even partially, in the process of raising children will undoubtedly play a key role in strengthening national identity.

მუსიკა

MUSIKA

The editorial board

MZIA JAPHARIDZE,
TAMAR BURJANADZE,
SHIO ABRAKHAMIA

Design:
VANO KIKNADZE

Translated by:
GVANTSA GHVINJILIA

Address: 123, D. Agmashenebeli str., Tbilisi
Tel: (+995 32) 295 41 64
Fax: (+995 32) 296 86 78

მუსიკა

MUSIKA

The editorial board

Editor-in-Chief:

MIKHAEL ODZELI

Editors:

MZIA JAPARIDZE,

TAMAR TSULUKIDZE,

TAMAR BURJANADZE

Design:

VANO KIKNADZE

Translated by:

KETEVAN TUKHARELI

Address: 123, D. Agmashenebeli str., Tbilisi

Tel: (+995 32) 295 41 64

Fax: (+995 32) 296 86 78

ჟურნალ „მუსიკის“

რედაქცია მადლობას

უხდის ავტორებს,

დღიდან დაარსებისა ჩვენ

ჟურნალთან უსასყიდლოდ

თანამშრომლობისთვის
